

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN SOSYOLOJİSİ BİLİM DALI

KONYA'DA AİLE İÇİ SORUNLARININ DİN
SOSYOLOJİSİ PERSPEKTİFİNDEN
DEĞERLENDİRİLMESİ

AYŞE BETÜL BALIKÇI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Prof. Dr. BÜNYAMİN SOLMAZ

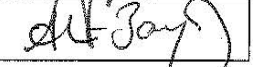
KONYA- 2015

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	---	---

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Ayşe Betül BALIKÇI
	Numarası	118102061008
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Felsefe ve Din Bilimleri / Din Sosyolojisi
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Binyamin SOLMAZ
	Tezin Adı	Konya'da Aile İçi Sorunların Din Sosyolojisi Perspektifinden Değerlendirilmesi

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan ^{Konya'da Aile İçi Sorunların Perspektifinden Değerlendirilmesi} başlıklı bu çalışma 19/09/2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Prof. Dr.	Binyamin SOLMAZ	
2	Prof. Dr.	Mehmet AKGÜL	
3	Yrd. Doç. Dr.	Ali BAYER	

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	---	--

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Ayşe Betül BALIKÇI		
	Numarası	118102061008		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Felsefe ve Din Bilimleri/ Din Sosyolojisi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tezin Adı	Konya'da Aile İçi Sorunların Din Sosyolojisi Perspektifinden Değerlendirilmesi			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin Adı Soyadı
İmzası
Ayşe Betül BALIKÇI

KONYA'DA AİLE İÇİ SORUNLARIN DİN SOSYOLOJİSİ PERSPEKTİFİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

ÖZET

Bu araştırma, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır. Bu araştırma, giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Araştırmanın giriş bölümünde, araştırma hakkında kısa bir bilgi, araştırma metodolojisi ve tekniklerinden bahsedilmiştir.

İlk bölümde, aile türleri, Türk toplumunda ailenin değişimi, ailenin temel problemleri, aile irşat ve rehberlik bürolarının kuruluşu hakkında bilgi verilmektedir.

İkinci bölümde, Konya İl Müftülüğü Aile İrşat ve Rehberlik Bürosuna yapılan başvurulardan örneklem olarak seçilenlerin kişisel bilgileri yer almaktadır.

Üçüncü bölümde toplumdaki temel aile problemlerini içeren bulgularla ve değerlendirmeyle ilgili bilgi verilmektedir. Bu değerlendirme ve bulgular, ayrıca bölümlere ayrılmış ve tablolar halinde tasnif edilmiştir. Bu bölüm, aynı zamanda kendi içinde beş alt bölümden oluşmaktadır.

Sonuç ve önerilerin ardından bu araştırma kaynakça bölümü ile son bulmaktadır.

ABSTRACT

This research was conducted as a master degree thesis at the Necmettin Erbakan University Social Science Institute. The research consists of research, short information about research, research methodology and techniques were mentioned.

In first part was given information related to family types, family changing in the Turkish people, basic problems of family, family guidance office.

Second part was given information about to Konya province Mufti family guidance Office which were applied. These were especially including private relation ships of family, people or individuals.

Third part was given information related to findings and assesment which included basic family problems in society. These findings and assesmen were set apart sections and classificatae as tables. At the same time this part consisted of five sub categories within itself.

Foolwing the conclusion and suggestions, this research ended with bibliography

İÇİNDEKİLER

Tez Kabul Formu.....	I
Bilimsel Etik Sayfası.....	
Türkçe Özet/ Abstract	III
Kısaltmalar	VII
Tablolar Listesi	VIII
Önsöz.....	
Giriş KURAMSAL ÇERÇEVE.....	1
A. Araştırmanın Metodolojisi	2
1. Araştırmanın Konusu.....	2
2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	4
3. Araştırmanın Yöntemi	7
4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	8

BİRİNCİ BÖLÜM

AİLE ve AİLE İRŞAT ve REHBERLİK BÜROLARININ KURULUŞ ve İŞLEYİŞİ

A) AİLE HAKKINDA GENEL BİLGİ.....	10
B) AİLE TÜRLERİ	17
C) TÜRK TOPLUMUNDA AİLENİN DEĞİŞİMİ VE AİLENİN TEMEL PROBLEMLERİ.....	21
D) AİLE İRŞAT VE REHBERLİK BÜROLARININ KURULUŞ VE İŞLEYİŞİ.....	27
E) AİLE İRŞAT ve REHBERLİK BÜRO ÇALIŞANLARI.....	30

İKİNCİ BÖLÜM

ÖRNEKLEMİN ÖZELLİKLERİ

A) KİŞİSEL BİLGİLER	32
1) Örneklemin Cinsiyet ve Yaş Durumu	32

2) Örneklemin Müracaat Şekli.....	35
3) Örneklemin Eğitim Düzeyi.....	36
4) Örneklemin Medeni Durumu	38
5) Örneklemin Görüşme Şekli	40

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KONYA'DA AİLE İÇİ SORUNLARLA İLGİLİ BULGULAR ve DEĞERLENDİRME

A) HASTALIK ve SAĞLIKLA İLGİLİ BULGULAR	42
1) Kürtaj.....	42
2) Aile Planlaması.....	45
3) Ruhsal Problemler	47
4) Madde Bağımlılığı.....	52
B) EVLİLİK-NİKAH VE BOŞANMA İLE İLGİLİ BULGULAR.....	56
1) Evlilik Öncesiyle İlişkili Sorunlar	56
2) Nikah Biçimi	60
3) Nikah ve Boşanma ile İlgili Sorunlar	65
4) Boşanma ve Sonrasında Yaşanan Sorunlar	69
C) AİLE İÇİ İLİŞKİLERİ ETKİLEYEN OLUMSUZ DURUMLARLA İLGİLİ BULGULAR.....	75
1) Aldatma	75
2) İletişim Problemleri	80
3) Cinsel Problemler	87
4) Ekonomik Problemler.....	90
5) Şiddet.....	94
6) Çocuklarla İlgili Problemler	98

7) Büyü	101
8) İnternet Bağımlılığı	103
9) Ensest.....	105
10) Taciz	107
11) Fuhuş Ticareti.....	108

D) GÜNDELİK HAYATLA İLGİLİ BULGULAR.....	109
1) Gündelik Hayatın İslam’a Göre Nasıl Düzenlenmesi Konusundaki Soruları	109
2) Kader İnancı ile İlgili Soruları	114
E) AİLE- SOSYAL ÇEVRE İLİŞKİLERİ İLE İLGİLİ BULGULAR.....	116
1) Eşlerin Aileleriyle İlişkiler	117
2) Akrabalık-Komşuluk İlişkileri.....	120
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	125
KAYNAKÇA.....	131

KISALTMALAR

- AAK** : Aile Araştırma Kurumu
AİRB : Aile İršat ve Rehberlik Büroları
ASAGEM : Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü
a.g.e. : Adı geçen eser
a.g.m. : Adı geçen makale
b. : Başvuru
c. : : Cilt
DİB : T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı
DİE: : Devlet İstatistik Enstitüsü
DHYS : Din Hizmetleri Bilgi Yönetim Sistemi
DPT : Devlet Planlama Teşkilatı
EMCDDA : Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığını İzleme Merkezi
Matb. : Matbaacılık
OKB : Obsesif-Kompulsif Bozukluğu
s. : Sayfa
SEKAM : Sosyal Ekonomik Araştırmalar Merkezi
ř. S. D. : şifahi Sorular Defteri
TAYA : Türk Aile Yapısı Araştırması
TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.C. : Türkiye Cumhuriyeti
TDV : Türkiye Diyanet Vakfı
TNSA : Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması
TUBİM : Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığını İzleme Merkezi
vb. : Ve benzeri
Y K : Yüksek  ğretim Kurumu

TABLolar LİSTESİ

1) Tablo- 1: Örneklemin Cinsiyet ve Yaş Durumu İle İlgili Dağılımı.(Erkekler).....	32
2) Tablo- 2: Örneklemin Cinsiyet ve Yaş Durumu İle İlgili Dağılımı (Kadınlar).....	33
3) Tablo- 3: Örneklemin Müracaat Şekli.....	35
4) Tablo- 4: Örneklemin Eğitim Düzeyi(Erkekler)	36
5) Tablo- 5: Örneklemin Eğitim Düzeyi (Kadınlar)	36
6) Tablo- 6: Örneklemin Medeni Durumu (Erkekler)	38
7) Tablo- 7: Örneklemin Medeni Durumu (Kadınlar).....	38
8) Tablo- 8: Örneklemlerle Görüşme Şekli.....	40
9) Tablo- 9: Kürtaj ile ilgili Başvurular	43
10) Tablo- 10: Aile Planlaması ile ilgili Başvurular.....	45
11) Tablo- 11: Ruhsal Problemler İle İlgili Başvurular.....	48
12) Tablo- 12: Evlilik Öncesiyle İlişkili Sorunlar	57
13) Tablo- 13: Nikâh Biçimi İle İlgili Başvurular	61
14) Tablo- 14: Nikâh ve Boşanma İle İlgili Sorular	65
15) Tablo- 15: Boşanma ve Sonrasında Yaşanan Sorunlar İle İlgili Başvurular.....	71
16) Tablo- 16: Aldatma.....	76
17) Tablo- 17: İletişim Problemleri İle İlgili Başvurular.....	80
18) Tablo- 18: Cinsel Problemler İle İlgili Başvurular.....	87
19) Tablo- 19: Ekonomik Problemler İle İlgili Başvurular	91
20) Tablo- 20: Şiddet ile ilgili Başvurular	95
21) Tablo- 21: Çocuklarla İlgili Problemlerle İle İlgili Başvurular.....	98
22)Tablo- 22: Gündelik Hayatın İslam'a Göre Nasıl Düzenlenmesi Konusundaki Soruları	110
23) Tablo- 23: Kader İnancı İle İlgili Başvurular.....	115
24) Tablo- 24: Eşlerin Aileleriyle İlişkiler İle İlgili Başvurular.....	117
25) Tablo -25: Komşuluk, Akrabalık İlişkileri İle İlgili Başvurular.....	120

ÖNSÖZ

Sahip olduğumuz en önemli değerlerden birisinin “aile” olduğu gerçeğinden hareketle, günümüzde aile kurumunu güçlendirmek ve destek olmak amacıyla, başta Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde olmak üzere aile destek merkezleri oluşturulmakta ve aile yapısı güçlendirilmeye çalışılmaktadır. Diğer yanda da aileyi tehdit eden unsurlar tespit edilerek bunlara yönelik koruyucu tedbirler alınmaya çalışılmakta, bu problemleri çözmek için çaba sarf edilmektedir. Diyanet İşleri Başkanlığı da kendi bünyesinde Aile İrşat ve Rehberlik Büroları açarak bu amaca hizmet etmeye çalışmaktadır.

İşte buradan hareketle çalışmamızda Konya İl Müftülüğü Aile İrşat ve Rehberlik Bürosuna yapılan başvurulardan hareketle ailevi problemleri, incelemeye çalıştık. Bilindiği gibi, çocuk, aile içinde sosyalleşir ve topluma katılır. Bireyin aile ve toplumla olan ilişkisi, bununla kalmaz ve yaşam boyu devam eder. Bireyin yaşamında temel kurumlardan biri de dindir. Dini inanç ve davranışları, hem ailede hem de içinde yaşadığı toplumda görerek benimsemekte yada onaylamamaktadır. Bununla birlikte bireyler, ailede bir sorun yaşadıklarında çeşitli yöntemlerle bu sorunları çözmeye çalışmaktadırlar. Bu arada başvuru yöntemlerinden biri de, bir din görevlisine başvurmak ve içinden çıkamadığı bu durumda dinin hükmünü de öğrenmektir. Bu amaçla yapılan başvurular ışığında Konya’daki ailevi problemler hakkında bir nebze de olsa bilgi edinmeye çalıştık. Bunun için de büroya ailevi sorunlar nedeniyle başvuran kişileri inceleme konusu yaptık. Başvurdukları alanın yoğunluğuna göre başvuruları beş temel gruba ayırarak bunları da kendi içlerinde alt gruplara ayırarak tasnif ettik. Başvuruların özellikle nikâh alanında yoğunlaştığını belirledik.

Hayatım boyunca her zaman destekleriyle yanımda olan ve bu çalışmam esnasında da yardımlarını esirgemeyen sevgili aileme, bu çalışmamı yaparken karşılaştığım zorluklar ve yaşadığım sıkıntılar karşısında çalışmamı yapabilmem için her türlü desteği sağlayan kıymetli eşime teşekkür ediyorum. Konya İl Müftülüğü Aile İrşat ve Rehberlik Bürosu kartekslerine ulaşmamda bana yardımcı olan görev arkadaşlarıma, müftü yardımcılara teşekkürlerimi sunuyorum.

Çalışmamda bana her konuda destek veren, kıymetli Hocam Prof. Dr. Bünyamin SOLMAZ Beyefendiye ve desteklerinden dolayı diğer hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Ayşe Betül BALIKÇI

Konya, Nisan, 2015

GİRİŞ

Aile, insanlığın sosyal ve kültürel gelişiminin hemen her basamağında yer alır. Tarihin her devrinde ve her toplumunda farklı şekil ve türlerde olsa da aile kurumu var olagelmıştır. Tarih boyunca toplumlarda meydana gelen değişimlerden aile de etkilenerek, temel niteliğini korumakla beraber, bir takım değişikliklere uğramıştır. Bununla beraber tarihin hiçbir döneminde varlığını yitirmemiş, her zaman toplumu ayakta tutan en önemli birimlerin başında “aile” denen sosyal birim bulunmuştur. Ailenin ayakta durması, toplumun da ayakta durması ve varlığını idame ettirmesi açısından önemlidir. Yüce dinimiz de bu gerçekten hareketle aile kurumunun oluşturulması, varlığını devam ettirmesi konusunda insan fitratına uygun düzenleme ve çözümler getirmiştir. Toplum hayatının devamı hususunda aile kurumunun üzerine düşen önemli görevler bulunmaktadır. Bu nedenle toplumun sağlıklı bir şekilde varlığını devam ettirebilmesi için mevcut aile yapısının analizi yapılarak bu alanda ihtiyaçlar ve sorunların bilimsel yöntemlerle irdelenmesi gerekir. Çünkü özellikle içinde bulunduğumuz yüzyıl hızlı bir gelişimin yaşandığı bir dönemdir. Yaşanan bu gelişimlere bağlı olarak aile de değişmekte, daha farklı sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda aile problemlerinin tespiti ve aile kurumunun yapısı hakkında bilgi edinilmeye ihtiyaç vardır.

Çalışmada Konya İl Müftülüğü Aile İrşat ve Rehberlik Bürosuna yapılan başvurulara dayanarak ailevi sorunların analizi yapılmaya çalışılmıştır. Konya İl Müftülüğü Aile İrşat ve Rehberlik Bürosu, Konya İl Müftülüğü bünyesinde 2007 yılından itibaren faaliyettedir. Konya İl Müftülüğü içerisindeki Büro, hafta içi mesai saatlerinde açık bulunmaktadır. Büroya başvuranlar, sorunlarını anlatarak çözüm yollarını talep etmektedirler. Başvuruların bir kısmında yanlış dini bilgilendirme, yönlendirme ve rehberlikten kaynaklanan bir takım ailevi sorunlar olabilmektedir. Bu takdirde başvuranlara doğru dini bilgi verilerek ailevi sorunun çözümüne katkı sağlanmaya çalışılmaktadır. Eğer ihtiyaç görülürse aile danışmanına, avukata, psikolog/psikiyatru ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İl Müdürlüğü'ne yönlendirmede bulunmaktadır. Büroda Diyanet İşleri Başkanlığının düzenlemiş olduğu seminerlere katılmış bir bay/bayan vaiz ya da Kur'an Kurs Öğreticisi görev yapmaktadır. Başvurular, telefonla ya da yüz yüze yapılmaktadır. Başvuruda bulunanların ilk olarak yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu gibi demografik

veriler soru formları vasıtasıyla tespit edilmektedir. Sonra da başvuruların soruları cevaplanmaktadır. Araştırmamızda Konya İl Müftülüğü Aile İrşat ve Rehberlik bürosuna Ocak 2012- Ağustos 2013 tarihleri arasında yapılmış başvurular, araştırmanın evrenini oluşturacak, 275 örneklem üzerinden de veriler elde edilecektir.

A. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

1. Araştırmanın Konusu

Toplum hakkında bize bilgi veren kurum, ailedir. Tüm toplumsal yapılar aileyi, aile de toplumsal yapıyı etkiler ve aralarında karşılıklı bir ilişki vardır. Onun bu özelliğinden dolayı pek çok sosyal bilimci aileyi topluma veya toplumu aileye indirgeme eğiliminde olmuşlardır.¹

“İnsanların dine dayalı sosyal davranışları” din sosyolojisinin konusudur, denilebilir. Din sosyolojisi, dinin belli bir amaca yönelik gruplaşmalarıyla ve insanların din tarafından belirlenmiş, en azından etkilenmiş sosyal davranışlarıyla ilgilenir. Kısacası din ile “dünyevi” toplum arasındaki karşılıklı ilişkiler ve etkileşimler din sosyolojisinin ilgi alanına girer.² Aile ve din temel sosyal kurumlardır. Bu araştırmada da ailede meydana gelen diğer problemler, din sosyolojisi perspektifinden incelenecektir. Türk aile yapısının oluşmasında ve şekillenmesinde, din önemli bir etkiye sahiptir. Nişanlanma evresinden hatta eş seçiminden başlayarak ailenin kurulma aşamasında ve kurulmasından itibaren dini öğeler hakim olagelmıştır.

Din sosyolojisi, dini yaşayışı veya davranışları inceler, dini idrak ve inançların, somut toplumsal gerçek içerisinde nasıl tezahür ettiklerini ve nasıl uygulandıklarını; çoğu zaman farkında olmasalar bile, insanların hayat ve ilişkilerini nasıl biçimlendirdiğini tespit eder.³ Aile yapısının oluşumunda din önemli bir etkiye sahip olduğu gibi bazı ailevi problemler de yanlış dini anlayış ekseninde oluşmakta ve şekillenmektedir, bu sebeple din sosyolojisi, aileyi, ailevi ilişkileri inceleyerek toplum

¹ Mustafa Aydın, Kurumlar Sosyolojisi Kurumlara Başlangıç Çerçevesinde Bir Çalışma, İstanbul: Açılım Kitap 2013, s.79.

² Niyazi Akyüz, İhsan Çapçioğlu, Ana Başlıklarıyla Din Sosyolojisi, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, 3. Baskı, 2011, s.38.

³ Bünyamin Solmaz, İhsan Çapçioğlu, Din Sosyolojisi Klasik ve Çağdaş Yaklaşımlar, 2. Baskı, Konya: Çizgi Kitabevi, 2009, s. 18.

hakkında bilgi edinmeye çalışır. Sadece problemlerle değil de problemlerin çözümünde de din sosyolojisi, dinin etkisini inceler.

Toplumların devamını sağlayan değer yargıları ve davranış biçimleri ile bireyin hayatına yön veren düşünce kalıpları, büyük ölçüde aile içinde öğrenilir ve nesilden nesle aktararak toplumun devamı sağlanır. Bununla birlikte gerek ülkemizde gerekse tüm dünyada yaşanan hızlı değişimler, sadece teknolojik değişiklikleri beraberinde getirmemekte, sosyal ve kültürel alanları da etkilemektedir. Bu değişimlerden etkilenen kurumların başında da aile gelmektedir. Günümüzde artık aile içi roller ve statülerde değişimler yaşandı, nesilden nesle aktarılan geleneksel aile yaşantısının etkisinin azaldı, aile kurumu pek çok farklılıkla yüzleşmek zorunda kaldı. Bunun sonucunda da birtakım sorunlar yaşanmaya başlandı. Aile içi huzursuzluklarda ve boşanmalarda artış baş gösterdi.

Aile hayatının korunması ve geliştirilmesi, toplumun da korunması ve geliştirilmesi anlamına gelmektedir. Ailenin iki temel ögesi olan kadın ve erkeğin ailede karşılaşılabilecekleri çeşitli ihtiyaç ve sorunlara karşı bilgilendirici ve eğitici hizmetlerin yaygınlaştırılması gerekmektedir. Bu nedenle aile hayatı üzerinde tehdit unsuru olan çeşitli etkenlere yönelik olarak ailenin profesyonel yardım ve desteklerle korunması ve geliştirilmesi önemli husustur. Bu hizmetlerin etkin olması kadar, kolay ulaşılabilir olması da önemlidir.

İşte bu nedenle Türkiye’de son yıllarda yaşanan değişimler ve ihtiyaçlar nedeniyle Türkiye Cumhuriyeti Diyanet İşleri Başkanlığı, toplumu, aile konusunda aydınlatmak ve aile içinde yaşanan problemlerin çözümüne katkıda bulunma amacıyla Türkiye’de bazı illerde Aile İrşat ve Rehberlik Büroları kurmuştur. 2007 yılından itibaren de Konya İl Müftülüğü bünyesinde Aile İrşat ve Rehberlik Bürosu faaliyettedir. Bu büroya gelen sorular, yaşadığımız döneme ve şehre dair sosyal hayatın dini fotoğrafını sunmaktadır. Büroya güncel hayatta karşılaşılan yeni durumların dini açıdan hükmünü öğrenmek isteyenler başvurduğu gibi, yaşadığı ailevi problemlerde dinin hükmünü öğrenmek üzere başvuranlar da bulunmaktadır.

Bu bağlamda mevcut aile yapısı; ana, baba, eş, çocuklar ve akraba ilişkilerinden kaynaklanan problemler, ekonomik, sosyal ve kültürel yeni durumlar karşısında ailenin yaşadığı sorunlar belirlenmeye çalışılacaktır. Modernitenin etkisiyle değişen aile yapısının Konya’daki durumu tespit edilmeye çalışılacaktır.

2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Günümüzde tüm dünyada olduğu gibi, Türkiye’de de hayatın her alanında değişimler yaşanmaktadır. Sosyal, ekonomik ve kültürel değişimler toplumun temel birimi olan aile yuvasında en kısa zamanda kendisini hissettirmektedir. Bu değişimler, öyle ki aile yapısını ve aile içindeki rol dağılımını değiştirdiği gibi, bazı durumlarda aile içi sorunlara da neden olabilmektedir. Bu araştırmada yeni durumlar karşısında ortaya çıkan problemler ve Konya’daki aile kurumunun işleyişinde yaşanan sorunların belirlenerek, Konya aile yapısı hakkında bilgi edinmek hedeflenmektedir. Aile içi problemler yaşandığında çözüm arayışına girilerek başvurulacak yerlerden bir tanesi de Konya İl Müftülüğü Aile İrşat ve Rehberlik Bürosudur. Buradan hareketle büroya yapılan başvurulara göre Konya aile yapısı ve bu bağlamda ortaya çıkan aile içi sorunlar hakkında durum tespiti yapmak amaçlanmaktadır.

Öte yandan, ailedeki değişimler ve sorunlar diğer alanlara da yansımakta ve zaman zaman önüne geçilemez sosyal problemlerin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Ailenin bölünmesi, parçalanması, tek ebeveynli ailelerin giderek artması, boşanma oranlarının yükselmesi, kadına yönelik cinayetlerin işlenmesi, suç oranlarının artması, uyuşturucu kullanımı, metropollerde sokak çocukları olgusunun ortaya çıkması ve giderek çoğalması, bireysel ve toplumsal şiddetin yaygınlaşması, kimlik bunalımı, psikolojik sorunlar gibi insanları ve dolayısıyla toplumu tehdit eden sorunlar baş gösterebilmektedir. Sosyal sorunların üstesinden gelebilmek için değişimlerin farkında olunması ve hesaplanabilir yapı analizlerinin yapılabilmesi önemli görülmektedir. Bu nedenle, toplum hayatının en temel birimlerinden birini oluşturan aile kurumu ve sorunlarıyla ilgili güncel bilimsel verilerin toplanması, toplumsal değişim süreci içinde ortaya çıkan problemlerle ilgili önlemlerin alınması ve sağlıklı politikaların oluşturulabilmesi açısından önem taşımaktadır.⁴ Kadına yönelik cinayetlerin işlenmesi, yaşlıların bakımının terk edilmesi, çocukların anne baba hayatta olmasına rağmen Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurumlarına verilmek istenmesi vb. pek çok sorun, çözüm bekler vaziyettedir.

Din, tarihin her döneminde sosyal bir olgu olarak insan hayatında önemli bir yere sahip olmuştur. Sağlıklı bir toplum yapısının oluşumu için; dinin hayata yansımaları, dini hayat ve sosyal yaşantıda meydana gelen değişimler, sosyal kurumların dinle karşılıklı

⁴ Mustafa Turğut (Edt), Aile Yapısı Araştırması 2006, İstanbul: Diner Ofset, 2010,s.5

etkileşimi vb. durumların sağlıklı olarak tespit edilmesi ve meydana gelen değişimin doğru bir şekilde değerlendirilmesi gerekir.⁵

Din, tabii olarak mevcut olan kutsal dışı cemaat şekillerinin (aile, kabile, cemaat, devlet) karşısında, zaruri bir tavır almaktadır. Burada hakim olan karşılıklı ilişkileri incelemek, sistematik bir din sosyolojisinin birincil görevini teşkil etmektedir.⁶

Dinin fert, aile ve toplum üzerindeki tesiri hakkında herkesin bildiği umumi şeyler vardır. Aile üzerindeki tesirini ayrıca ele almaya gerek yoktur. Çünkü aile birliğini yapan veya bozan faktörler ile sosyal bütünlüğü yapan veya bozan faktörler aynıdır. Dinin aile için lüzumu ile toplum için lüzumu aynıdır.⁷

Bireyin ailede doğması, burada isim alması, sosyalleşmesi, ayrıca dini olguları ve kültürel değerleri hem öğrendiği, hem de pratiğe geçirdiği bir yer olması, din sosyolojisi bakımından aileyi önemli kılmaktadır.⁸

Bireyin günlük hayatının programını belirleyen toplumdur, insan buyruklara itaat etmeksizin ve yükümlülüklerle boyun eğmeksizin ne aile içinde yaşayabilir, ne de mesleğini icra edebilir, ne günlük hayatın bin bir işiyle uğraşabilir, ne alışverişini yapabilir, ne sokakta gezebilir, hatta ne de evinde oturabilir. Her an seçmek, karar vermek zorundayız. Doğal olarak kurala uygun olanı seçeriz.⁹

Her fert, tarihin her döneminde belli bir toplumsal düzen ve sosyokültürel ortamda dünyaya gözünü açmakta ve eğitim ve öğretim yoluyla bir kültüre ve bu meyanda o kültür ve toplumdaki dini inanç ve değerlere, normlara, geleneklere, düşüncelere, tutum ve davranış modellerine varis olmaktadır. Çocuk şuurlu veya şuursuz olarak, içinde doğduğu toplum kültüründe, dilde, tavır ve hareketlerde ve çeşitli örf ve adetlerde, ayin ve törenlerde varlığını hissettiren dini kültürden etkilenir. Süreç, fert açısından doğumla başlar ve ölünceye kadar devam eder. Özellikle ilk çocukluk döneminde dini kültür unsurlarının özümsemesi, çok hızlı bir biçimde seyretmekte; bu süreç içerisinde ise, aileden başlayarak, akraba grubu gibi toplumsal çevreler, okul gibi eğitim kurumları

⁵ Sinan Yılmaz, Türkiye’de Ailenin Dönüşümü, Ankara: Divan Kitap, 2012, s.14

⁶ Gustav Mensching, Din Sosyolojisi, Çev.: Mehmet Aydın, Konya: Nüve Kültür Merkezi, 2012, s.23.

⁷ Yünni Sezen, Sosyoloji Açısından Din, 1988, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, s.36.

⁸ Hayri Erten, Konya Şer’iyye Sicilleri Işığında Ailenin Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Yapısı(18.y.y. ilk yarısı), 2001, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.,s.3.

⁹ Henry Bergson, Dinin ve Ahlakın Kaynakları, İstanbul: Sayfa Yayınları, 2013, s. 17.

roller oynamakta ve insanın dini kişiliği, kişiliğinde yer etmek suretiyle şekillenmektedir.¹⁰

Din ile aile arasında karşılıklı dinamik bir etkileşim vardır; din aileyi, aile dini etkileye gelmiştir. Bu sebeple de bu ikisi arasındaki ilişki, sosyologların ilgisini hep çekmiştir. Aile ve din toplumsal yapıya hayatîyet kazandıran iki önemli kurumdur. Topluma içkin olan değerler, süreçler ve yapılar için önemli birer kaynak olduğu, her iki kurum için üzerinde hem fikir olunan özelliklerindedir. Bu bağlamda her iki kurumu, ortak bağlamlarda ele almak mümkündür. Öyle ki, doğası gereği toplumsal değerlerin üretilmesi ve korunması işlevini üstlenen bu iki kurumun, benzer bir kutsiyet halesiyle çevrili olması buna işarettir.¹¹

Günümüzde toplumda etkileşimin fazlaşması, değişimlerin artması, yazılı ve görsel medyanın, hayatın bir parçası haline gelmesi sonucu hak ve özgürlüklerinin artık daha çok farkında olan ve aileyi ayakta tutmak için yapılan yeni düzenlemeleri takip eden kadın ya da erkek, aile içinde bir problem yaşadığında çözümü için gayret etmektedir. Bunun için aile destek merkezlerine, aile irşat bürolarına başvurarak çözüme yardımcı olunmasını istemektedir. Bu sebeple Konya İl Müftülüğü Aile İrşat ve Rehberlik Bürosuna da, yaşadığı ailevi problemleri anlatarak çözüm arayışında olan kadın ve erkekler başvurmaktadır. Bu başvurular bizlere Konya ilinde yaşanan ailevi problemleri tanıma ve bunların aşılması için gerekli mercilere bilgi sunumu sağlama imkanı vermektedir.

Sorun çözme kabiliyetini kazanmış aile, güçlü ailedir. Günümüzdeki toplumsal gelişmenin önünde duran önemli engellerden biri de ailenin zayıflaması ile ortaya çıkan sorunlardır. Bu sorunların çözümünde aile destek mekanizmalarına ihtiyaç duyulmakta ve bu doğrultuda planlamaların yapılabilmesi için de bu tür araştırmalar yapılmaktadır.

Bu nedenle toplum hayatının en temel birimlerinden olan aile kurumu ve sorunlarıyla ilgili olarak güncel bilimsel veriler toplanarak uzman kişiler tarafından incelenip analiz edilmelidir. Böylece ortaya çıkan problemlerle ilgili olarak önlemler alınarak sağlıklı politikalar oluşturulmaya çalışılır.

¹⁰ Din Sosyolojisi, Ünver Günay, 2000, İstanbul: İnsan Yay.,383.

¹¹ M.Ali Aydemir, Erhan Tecim, "Türk Toplumunda Aile ve Dinin Sosyal Sermaye Potansiyeli", Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 28/2012, s. 5.

3.Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada alan araştırması yöntemi kullanılmıştır. Alan araştırma yöntemi “tarama yöntemi” veya “saha araştırması” kavramları altında da incelenmektedir.

Alan araştırma yöntemi, araştırma evreni ve araştırma örnekleme kavramları ile de ilgilidir. Alan araştırma tekniği ile araştırmacı, incelemek istediği konu alanıyla ilgili değişkenleri tanıtmaya, açıklamaya, değişkenler arası ilişki derecesini saptamaya, değişkenlerin dağılımını ve bu dağılımı belirleyici istatistikleri ortaya koymaya çalışır. Bu incelemesini araştırma evreninden belli bir yöntemle seçtiği bir örneklemedeki bireylerden elde ettiği verilere dayanarak yapar.¹²

Araştırmada Konya İl Müftülüğü Aile İrşat ve Rehberlik bürosuna Ocak 2012-Ağustos 2013 tarihleri arasında yapılmış tüm başvurular, araştırmanın evrenini oluşturmuştur, bu başvurulardan seçilen örneklem grubundan elde edilen veriler ışığında da analizler yapılmıştır.

Alan araştırmasında, araştırmacı, örnekleme doğrudan ilişki içinde olur. Bu nedenle de araştırmacının duyguları, kişisel yaşamı ve benlik anlayışı, araştırma üzerinde diğer araştırma türlerine göre daha büyük etkiye sahiptir. Bu yüzden bu araştırmayı yürütmek biraz zordur ama başka türlü incelenemeyecek alanlar hakkında bilgi edinilmesini sağlar.¹³

Pek çok durumda asıl amaç, örnek grubu tanımak değil, evreni (ana kitleyi) tanımak, onunla ilgili sonuçları çıkararak karar vermektir. Bu ana kitleden amaca uygun olarak seçme işlemine “örnekleme” ve seçilen örnek modele de “örnekleme” adı verilir.¹⁴

Konya İl Müftülüğü Aile İrşat ve Rehberlik Bürosuna belirtilen tarihlerdeki telefonla yapılan başvurular ve yüz yüze görüşmeye gelenlerden oluşan araştırma evreni içerisindeki bütün başvurular, sosyolojik bir analize tabi tutularak incelenmiş ve 275 adet aile konulu soru, sistematik örnekleme yöntemiyle örneklem olarak belirlenmiştir.

Sistematik örnekleme; evrenden örnekleme belirlerken, belirli ölçütlere göre oluşturulmuş sistematik bir yöntemle örneklem oluşturmaktır. Öncelikle evrene dahil olan birim veya bireylerin; sayısal, kronolojik ve alfabetik olarak sıraya dizilmesi

¹² Ali Arseven, Alan Araştırma Yöntemi, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, 4. baskı, 2001, s. 25.

¹³ W.Lawrence Neuman, Toplumsal Araştırma Yöntemleri, Çev: Sedef Özge, İstanbul: Mas Matbaa, 4. baskı, 2010,c.2.s.596

¹⁴ Akyüz, Çapçioğlu, a.g.e., s.205.

gerekir. Daha sonra evreni temsil edebilme gücüne sahip örneklem büyüklüğü hesaplanır. Bu sayıda birimi, evrenden seçerek örneklem grubunu oluşturur.¹⁵

Ailenin dini eğitim ve sosyalleşmedeki rolünün ailenin tipiyle yakından münasebette bulunduğuna şüphe yoktur. Bununla birlikte, hangi tip aile içerisinde olursa olsun, çocuk sosyalleşme esnasında özellikle ailesinde kendisine en yakın bulunduğu ve dolayısıyla en çok sevgi ve saygı duyduğu kişiyi kendine örnek bir model olarak seçmekte ve ona benzemeye çalışmaktadır. Türk toplumu içerisinde dini bakımdan sosyalleşme konusunda aile önemli ve hatta temel bir kurumdur.¹⁶ Aile ve din arasındaki bu etkili ve karşılıklı ilişki, din sosyolojisinin temel konularındandır. Bu sebeple bu araştırmada da ailevi problemler, din sosyolojisi perspektifinden incelenecektir.

Temel kurumlardan biri olan aile, sosyolojinin yakından ilgilendiği bir kurumdur. Aynı şekilde din sosyolojisi de sosyolojinin yöntemlerini takip ederek aile üzerinde incelemelerde bulunur. İlahi kökenli olsun ya da olmasın bütün dinler, toplumsal yapıyla ilişkilidir ve toplumun en önemli parçası olan aile üzerinde de etkilidir. Bu sebeple din sosyolojisi, bu alanda inceleme ve araştırmalarda bulunur.

4) Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma, Ocak 2012-Ağustos 2013 tarihleri arasında Konya İl Müftülüğü Aile İrşat ve Rehberlik Bürosuna yapılan ve kayıt altına alınan aile konulu sorularla sınırlıdır.

Başvurularda tek problem değil, birden fazla problem olması nedeniyle başvuruları gruplandırmada zorluk yaşanmıştır. Aynı soruda nişanlılık, aldatma, kürtaj gibi pek çok konu iç içe girmiştir. Ancak başvuruların gruplandırılmasında, başvuruda geçen tüm konular değil, başvurunun yapılmasındaki asıl amaç, yani başvurunun kendisi ele alınmıştır. Başvuruda, kürtaj sorusu soruluyorsa, soru kürtaj bölümünde; aldatma problemi varsa evlilikte aldatma bölümüne alınmıştır. Bazı durumlarda da bir başvuru iki ya da üç ayrı bölüm halinde incelenerek hem sağlık, hem nikah bölümüne de alınmıştır.

¹⁵ Ali Yıldırım, Hasan Şimşek, Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, 8. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2011 s.104.

¹⁶ Akyüz, Çapçioğlu, a.g.e., s.325

Araştırmanın örnekleminde erkeklerin oranı %15,3, kadınların oranı ise % 84,7'dir. Kadınların sayısının fazla olmasının sebebi, müftülük içerisinde bayan görevlilerin hizmet verdiği bir bayan fetva, erkek görevlilerin hizmet verdiği bir bay fetva bir de erkek veya bayan görevlinin hizmet verdiği A.İ.R.B. bulunmaktadır. A.İ.R.B. ile bayan fetva yan yanadır. Bu sebeple de erkekler soru sormaya geldiklerinde daha çok bayan görevlilerin bulunduğu tarafa değil de bay fetva'ya başvurdukları için örneklem grubunda oranları az kalmıştır.

Araştırmada belirtilen tarihler arasındaki 20 ay içerisinde gelen başvurulardan örneklem seçilmiştir.

Bu araştırma, belirtilen tarihlerde Konya İl Müftülüğü A.İ.R.B.'na gelen aile konulu ve sadece kayıt altına alınan başvurularla sınırlıdır. Başvurular, DİB'nin Din Hizmetleri Bilgi Yönetim Sistemi'ne yapılan online kartekslerden ve Konya İl Müftülüğü Şifahi Sorular Defterine yazılan sorulardan oluşmaktadır. Başvuruların kayıt altına alınması hususunda bütün büro görevlileri aynı hassasiyeti göstermemekte, bu da başvuruların hepsinin incelenmesini zorlaştırmaktadır.

Büro, halen o tarihlerdeki yoğunlukla aynı oranda hizmet vermeye devam etmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

A. Aile Hakkında Genel Bilgi

Toplumun en küçük temsili olan aile, aynı zamanda toplumu oluşturan en küçük organizasyondur da. Toplumun sürekliliği için aile vazgeçilmez bir unsurdur.¹⁷

Aile, biyolojik ilişkiler sonucu insan türünün devamını sağlayan, toplumsallaşma sürecinin ilk ortaya çıktığı, karşılıklı ilişkilerin belirli kurallara bağlandığı, o güne dek toplumda oluşturulmuş maddi manevi zenginlikleri kuşaktan kuşağa aktaran, biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal, hukuksal vb. yönleri bulunan toplumsal bir birimdir. Aile birincil ilişkilerin en yoğun yaşandığı yerdir ve toplumun en önemli hücresidir.¹⁸

Aile, temel toplumsal birimdir. Kurum olarak aile toplum-doğa dengesini kurmada önemli işleve sahiptir. Tüm toplumsal kurumların oluşmasında olduğu gibi aile de genellikle toplumu oluşturan bireylerarası ilişkilerin, başlangıçta ahlaksal, töresel ve normalsal boyutta düzenlenmesinden sonra, evlenme ve aile gibi normların sistemleşmesiyle oluşmuştur. Toplumların çoğunda aile, çeşitli derecelerde, cinsel, duygusal ve ekonomik fonksiyonları yerine getiren ve sosyal kontrolü koruyan ve sürdüren bir kurum olarak başlıca sosyalizasyon ajanlarından biridir.¹⁹

Aile, potansiyel olarak toplumun hemen hemen bütün özelliklerini taşıyan bir parçası olduğu için sosyologların çok eskiden beri dikkatlerini üzerine çekmiş bir kurumdur. Toplum aileye indirgenemez ama toplumu çok iyi yansıtır.

Aile bütün toplumlarda mevcut olan, toplumdan topluma farklılık arz eden evrensel bir kurumdur. Bir toplumun özelliği aile ilişkilerine göre belirir. Kişiler aile yükümlülüklerini yerine getirdikleri sürece, toplum varlığını korumaya devam eder. Aile aynı zamanda bireysel, psikolojik insan ihtiyaçlarını da karşılar.²⁰

Aile genel olarak nüfusu yenileme, milli kültürü taşıma, çocukları sosyalleştirme, ekonomik, biyolojik ve psikolojik tatmin fonksiyonlarını yerine getirme görevini gerçekleştiren bir kurumdur.²¹

¹⁷ Mustafa Erkal, Sosyoloji, 5. baskı, İstanbul: Dergah Yayınları, 1993, s. 88.

¹⁸ Önal Sayın, Aile Sosyolojisi-Ailenin Toplumdaki Yeri, İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları, 1990,s.2.

¹⁹ Sevinç Özen, “Aile Kurumuna Bazı Sosyolojik Yaklaşımlar”, Aile Yazıları 1, Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayını, 1991 ss. 483-493.

²⁰ Sulhi Dönmezer, Toplumbilim, İstanbul: Beta Yay., 12. Bası, Ekim,1999, s.194.

²¹ Mustafa Erkal, a.g.e., s. 92.

Bilindiği gibi aile, temel toplumsal birimdir. Kurum olarak önemli işlevlere sahiptir. Nimkoff, ailenin sürekliliğine vurguda bulunarak ve birlik niteliğine işaret ederek, *karı-koca ve çocuklardan veya sadece karı-kocadan oluşan az veya çok süreklilik özelliği gösteren birlik* tanımına yer vermiştir. Aileye ilişkin yapılan tanımlarda Türkiye’den örnek vermek gerekirse, DPT’nin *Türk Aile Yapısı Özel İhtisas Komisyonu* tarafından yapılan tanımı, ailenin işlevlerini de kapsayacak şekildedir: *Kan bağılılığı, evlilik ve diğer yasal yollardan, aralarında akrabalık ilişkisi bulunan ve çoğunlukla aynı evde yaşayan bireylerden oluşan; bireylerin cinsel, psikolojik, sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarının karşılandığı, topluma uyum ve katılımların sağlandığı ve düzenlendiği temel bir toplumsal birimdir.* Mübeccel Kıray ise aileyi, *toplumsal değişimde tampon kurum işlevi gören, yapısal değişmelerin getirebileceği kopuklukları şekil ve işlev değiştirerek karşılayan, bireylerin güvenlik gereksinmelerini değişik biçimlerde yerine getiren sosyal bir kurum,* şeklinde tanımlar. Bu yaklaşıma göre aile, aynen siyaset, din, ekonomi, eğitim gibi temel kurumlardan birisidir.²²

Evrensel bir kurum olan ailenin tanımını yapmak zordur. Çünkü aile toplumdan topluma, hatta aynı toplumun değişik coğrafyalarında ve tarihsel süreçlerinde farklı özellikler gösterebilmektedir. Yani hangi tür birlikteliklerin aile olarak tanımlandığı tartışmalıdır. Aile sürekliliği olan ama değişimlerle kendini geleceğe taşıyan bir kurumdur. Her toplumda değişik niteliksel ve niceliksel değerlerle belirginleşen aileyi, tek bir tanıma sığdırmak güç de olsa, kimi evrensel niteliklerinden dolayı tanımlamaya çalışmak da imkansız değildir.²³

Çeşitli düşünürler, ailenin sınırlarını çizmek için farklı kriterler kullanmışlar, kimileri aynı çatı altında oturanlara, kimileri aynı tabaktan yemek yiyenlere aile adını vermişlerdir. Neslin devamı bakımından birbiriyle bağlantılı olan ve genel olarak da “anne-baba ve çocuklardan oluşan insan birliği” vurgulanmıştır, ama böylesi bir tanım, aile kapsamı dışında tutamayacağımız üstelik tarih boyunca toplumlarda yaygın biçimde süregelen geniş kapsamlı akrabalık sistemini ihtiva etmemektedir.²⁴

²² Cevat Özkaya, Celalettin Vatandaş, Türkiye’de Aile, İstanbul: Sekam Yayınları, 2010,s.6

²³ Kadir Canatan, Ergün Yıldırım, Aile Sosyolojisi: Bilimsel ve Kuramsal Çerçeve, 2. baskı İstanbul: AçılmKitap, 2011, s.84.

²⁴ Aydın, a.g.e.,s. 46

Aile, toplumda kendi başına bir kurum değildir. Başka kurumlarla ilişkisi içinde anlaşılması gereken interaktif bir birimdir. Bu birimin kendisi, başka kurumları etkilediği gibi kendisi de başka toplumsal gelişmeler ve kurumlar tarafından etkilenmektedir. Öyleyse aileyi incelemek, aslında onu tüm toplumsal kurumlarla birlikte ele almak anlamına gelmektedir.²⁵

Bütün toplumlar için toplumun en temel yapı taşı ve küçük bir örneği olan aile, Türk toplumu için ise diğer kurumları etkileyen ve şekillendiren eksen kurum özelliği taşımaktadır. Anayasamızın 41. maddesinde de ifade edildiği üzere “*Aile Türk toplumunun temelidir.*” Temel toplumsal kurum olarak aileye atfedilen bu anayasal önem, aileyi diğer kurumların yanında ayrıca önemli kılmaktadır.²⁶

Toplumun temel kurumlarından olan aile, evlilik kurumu aracılığıyla teşekkül etmektedir. Evlenme, insan hayatının en önemli adımı olup, evrenselliği kabul edilmiş toplumsal bir diğer kurumdur.²⁷

Aile çok yönlü bir olgudur ve toplumda pek çok işleve sahiptir. Onun toplumlardaki önemli görevini göz önünde bulunduran bazı düşünürler, aileyi toplumun tüm özelliklerini ve potansiyel imkanlarını üzerinde taşıyan bir prototip toplum olarak almak istemişlerdir. Bu anlayışa göre aile, büyük toplumun bütün özelliklerini taşımaktadır, aile analizlerinin genelleştirilmesi bize toplumsal yapıları anlama imkanı verir.²⁸

Anne, baba ve çocuklardan oluşan bu birimin, yasalarla belirlenen görevleri yanı sıra geleneksel olarak da belirlenen birçok görevleri vardır. Aile, içinde bulunduğu toplumun yapısını, kültür ve değerlerini üzerinde taşır. Ayrıca ailenin, bir iç yapısı ve kendine özgü kuralları olan bir iç yapılanması da vardır. Ailenin toplum içinde önemli işlevleri vardır. Çocukların yetiştirilmesi ve topluma kazandırılması bu işlevlerin başında gelir.²⁹

²⁵ Kadir Canatan, Ergün Yıldırım, a.g.e, s.19.

²⁶ Beyan Zabun, “Temel Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin Sosyoloji Öğretim Programlarında Yer Alış Durumu”, Aile ve Toplum, c.5,s.11, Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları.

²⁷ Aygen Erdentuğ., “Avcı-Toplayıcı Toplumlarda Evlilik ve Akrabalık” , Aile Yazıları 4, Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayını, 1990 ss. 483-493.

²⁸ Mustafa Aydın, a.g.e.s. 46

²⁹ Ertan Özensel, “Türk Toplumunda Çocuğun Yetiştirilmesinde Annenin Rolü: Konya Örneği”, Değerler Eğitimi Dergisi, 2(6), Konya: Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları, s. 77-96.

Aile, ilkin Adem ve Havva'nın yaratılması ve birlikteliği ile kurulmuştur. Demek ki aile, ilk insan toplumunun temeli ve başlangıcıdır. İlk insan Adem'in aynı zamanda ilk peygamber olduğu da düşünülürse, aile ve din kurumu, ilk insan toplumunda ortaya çıkmış temel kurumlardır. Din, sadece inanç ve ritüeller yoluyla insan-Tanrı ilişkisini düzenlemekle kalmamış, aynı zaman da insan-insan ve insan-toplum arasındaki ilişkileri de düzenlemiştir. Böylece daha ilk insan toplumunda din temelli bir hukuk düzeni de ortaya çıkmıştır. Aile, din ve hukukun olduğu bir toplumda zamanla sözel aktarıma dayalı bir eğitim uğraşı da var olmuştur. Bunlara dayanarak temel toplumsal kurumlar (aile, din, hukuk ve eğitim) daha ilk insan toplumundan itibaren varlık kazanmışlardır denebilir.³⁰

Aile, aynı zamanda kişi ile toplum arasında bağı kuran ve toplum hayatının devamını sağlayan en temel sosyal kurumlardan biridir. Çocukların bakımı, yetiştirilmeleri ve toplum hayatına hazırlanmaları aile içinde gerçekleşmekte, bireylerin aile ile ilişkileri yaşam boyunca sürmektedir. Dolayısıyla bir toplumun tanınmasında aile ilişkilerinin bilinmesi özel önem taşımaktadır.³¹

Ailenin tanımını yaparken üç kavramdan yararlanabiliriz. İlki "hane halkı" dır. Bu kavram aynı adresi paylaşan ve genel olarak aynı masa etrafında yemek yiyen kişiler anlamındadır. İkinci kavram "çekirdek" ya da yakın aile kavramıdır. Bu, kan bağı ya da nikaha bağlı olarak oluşan akrabaları içermektedir. Üçüncü kavram da "akrabalık" dır. Akrabalık, formel olarak bir grup inanç, değerler, toplumsal aksiyon ve ilişkileri yapılandıran kategoriler şeklinde tanımlanabilmektedir.³²

Aile, üyelerinin barınma ve bakım gibi fiziksel, sevgi ve şefkat gibi duygusal, öğrenme gibi sosyal ihtiyaçlarını karşılar. Bunlar kişinin kendi başlarına, aileden başka hiçbir yerde bulamayacakları imkanlardır. Bu imkanlar hem kişinin hem toplumun güçlenmesine yardım eder; kişilerin doğal, sağlıklı bir ortamda yetişmesini sağlarlar. Güçlü ve sağlıklı aileler, güçlü ve sağlıklı toplumları oluşturur. Bu nedenle her toplum kendini meydana getiren birimlerin yani ailelerin sağlığını önemser; onu koruyacak

³⁰ Canatan, Yıldırım, a.g.e., s.21.

³¹ İbrahim Uslu, Türkiye'de Aile Yapısı Araştırması, 2011, Ankara: Afşaroğlu Matbaası, s.33.

³² Richards, 1995'ten Akt: İrfan Çayboylu, 2001 Yılı Aile Raporu, Ankara :T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2002, s.15

önlemler alır. Aile ve toplum arasında hizmet ve enerji akımı vardır. İşte aile planlamaları, bu amaca yönelik hizmet sunar.³³

Günümüzde, özellikle gelişmiş ülkelerde, aile yapısı, değişen ekonomik, teknolojik şartlardan büyük ölçüde etkilenmektedir. Sanayileşmeyle birlikte, bu ülkelerde toplumsal refahın sağlanmış olmasına rağmen, aile yapısının bozulması ve buna bağlı olarak ortaya çıkan sorunlar, ailenin öneminin fark edilmesine ve bu konuda politikaların oluşturulması çabalarına yön vermiştir. Ülkemizde ise, her ne kadar aile kurumu, halen en sağlam sosyal kurumlardan ise de, gelişmiş ülkelerde gözlenen aile yapısını etkileyici olumsuz eğilimler, belli oranlarda bizde de hissedilmektedir.³⁴

Aile politikası uygulamalarına yönelik ilk somut adım, Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989) çerçevesinde 1987 yılı programında atılmıştır. Toplumun refahını artırmak amacıyla yönelik olarak ailenin maddi ve manevi varlığının geliştirilmesi, bütünlüğünün korunması, toplum içinde güçlü bir müessese olarak fonksiyonunu sürdürebilmesi için; kalkınmanın nimetlerinden faydalanmada, istihdam ve sosyal hizmetlere katılmada ve bunlardan yararlandırılmada aile biriminin temel hedef alınacağı ifade edilmiştir. Türkiye’de ailenin durumunun ve sorunlarının tespiti amacıyla Devlet Planlama Teşkilatı tarafından bir özel ihtisas komisyonu kurulmuştur. Konu ile ilgili resmi kuruluşların uzmanları ile akademik çevrelerin katıldığı bu komisyon tarafından hazırlanan raporda, ailenin özellikleri ve sorunları ayrıntılarıyla açıklanmış, ele alınan konularda geniş kapsamlı bir araştırmaya olan ihtiyaç ifade edilmiştir. Aynı yıl Türkiye’de ilk kez temsili ölçekte bir “Türk Aile Yapısı” araştırması yapılmıştır.³⁵

1989 yılında Aile Araştırma Kurumu’nun kurulmasıyla aile konusunun sosyal politikalar açısından merkezi önemi, daha açık hissedilir olmuştur. AAK’nun kuruluşundan sonra, kısa zaman zarfına sığdırdığı çalışmalarla ailenin her türden toplumsal sorunu yaşayan/çözümleyen temel yaşama ünitesi olduğu gerçeği, bütün boyutlarıyla açıklık kazanmıştır. Geçen zaman zarfında çeşitli hukuki sorunlar yaşayan

³³ Nesrin Güran, “Aile Hizmetleri”, Aile Yazıları 4, Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayını, 1991 ss. 437-438.

³⁴ III.Aile Şurası 1990, Raporlar, Görüşmeler, Kararlar, Ankara: Aile Araştırma Başkanlığı Kurumu Yayınları, s.32.

³⁵ Canatan, Yıldırım, a.g.e., s. 26.

Kurum, 13 Kasım 2004 tarihinde 5256 sayılı yasa ile “Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü” (ASAGEM) olarak yapılandırılmıştır.³⁶

Günümüzde “Aile Politikaları” kavramıyla yukarıda bahsedilen sorunları çözmeye yönelik hükümlerce geliştirilen politikalar kastedilmektedir. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, ailenin korunması ve güçlendirilmesi amacıyla 1993 yılında aldığı bir kararla, 1994 yılından itibaren her yılın 15 Mayıs tarihi “Aile Haftası” olarak kutlanmaktadır.³⁷

Türk aile yapısı üzerinde de bir yandan geçen yüzyılın ikinci yarısında kırsal alanlardan kente göçle belirginleşen değişim sürecinin, öte yandan son 30 yıllık dönemde başta televizyon ve internet olmak üzere yaygınlaşan kitle iletişim araçlarının toplumsal ve kültürel etkilerin olması kaçınılmazdır. Bu değişim süreci içinde toplumsal yapıda meydana gelen dönüşümlerin ülke genelini kapsayan araştırmalarla ele alınmasına, dönüşüm sürecinden bireylerin ve ailelerin nasıl etkilendiklerinin ve yaşanan sorunların incelenmesine ihtiyaç duyulmaktadır.³⁸

Ailede meydana gelen bu değişimlerde şüphesiz aile bireylerinin dışarıda iş hayatının olması da etkilidir. Zira önceden üretim hane içinde ya da eve bitişik arazide yapılırdı ve çocuklar dahil ailenin tüm üyeleri üretim faaliyetlerine katkıda bulunurlardı. Kapitalist girişimin genişlemesi, büyük ölçekli sanayinin ortaya çıkışından önce, aile üyelerini ayrı ayrı iş piyasalarına sokarak bu durumu ortadan kaldırmıştır. Bunun ardından işyerinin haneden bir biçimde ayrılması, bu süreci en üst noktaya çıkarmıştır.³⁹

Ailedeki değişim, toplumsal değişimi yansıtır; zira bireyi sosyal varlık haline getiren sosyalleşme süreci ve diğer işlevleri nedeniyle, aile toplumda doğal insan ihtiyaçlarını ilk elden karşılayan ve düzenleyen bir kurumdur. Sosyo-kültürel değişimde, değişen niteliklerin yanı sıra değişmeyen nitelikler de söz konusudur; bir anlamda değişim, görünürdeki değişimin ardında değişmeyen niteliklerin değişen bileşimleridir. Aile yapısına ilişkin araştırmalar gelecek yıllarda da tekrarlandığı takdirde Türkiye aile yapısında değişen ve değişmeyenler belirlenmiş olacaktır.⁴⁰

³⁶ Canatan, Yıldırım, a.g.e.s.26.

³⁷ Sevgi Demirkan. “Türk Aile Yapısının Korunması ve Güçlendirilmesinde Sivil Toplum Kuruluşları İle İşbirliğinin Önemi”, Aile ve Toplum, 9:92-94.

³⁸ Turğut(Edt), a.g.e., s. 1.

³⁹ Anthony Giddens, Sosyoloji Kısa Fakat Eleştirel Bir Giriş, 4. Baskı, 2012, Ankara: Siyasal Kitap, s. 112.

⁴⁰ İbrahim Uslu, a.g.e. s.24.

Dünyada ve ülkemizde var olan değişim süreci, teknolojik ve ekonomik şartlarla sınırlı olmayıp, beraberinde sosyal ve kültürel alanları da etkilemektedir. Bu değişimden etkilenenlerden biri de aile kurumudur. Ailede meydana gelen bu değişimleri temelde iki başlıkta özetleyebiliriz: Ailenin bir müessese olarak varlığını devam ettirme aşamasında yaşanan sorunlar ve fonksiyonlarını yerine getirirken yaşanan sorunlar. Bütün bu yaşanan gelişmeler sonucu, aile yapısında kaynaklanan sorunlara karşı farkındalık artmış ve bu sorunların çözümü için kurumlar arası işbirliği çerçevesinde aile desteklenmeye çalışılmaktadır. Sorunların oluşmasında aile yapısında meydana gelen değişimler de söz konusudur. Ailede “biz” duygusu, yerini bireyin egemen olduğu “ben” duygusu almış. Bireyin merkeze alındığı hümanizmin etkisiyle birey aile için değil de aile birey için var olagelmiş, bütün bunların sonucunda da fedakarlık, paylaşım azalmış ve aile değerlerinde dejenerasyon yaşanmıştır.

B) AİLE TÜRLERİ

Aile, toplumun mikro boyuttaki bir yapısıdır. Nasıl ki toplumları sınıflıyorsak, aileleri de bu sınıflamaya paralel olarak tipleştirebiliriz. Kısaca her toplum tipine uygun bir aile tipi vardır. Çok genel olarak toplumları ikiye ayırabiliriz: Geleneksel toplumlar ve modern toplumlar. Bu sınıflamaya uygun olarak da aileleri geleneksel aile ve çekirdek aile diye ikiye ayırabiliriz. Geleneksel toplumlarda biz duygusu egemendir; otoriter hiyerarşik bir yapı mevcuttur; geleneklere ve göreneklere dayalı normlar sistemi toplumsal ilişkileri düzenler. Modern toplumlarda ben duygusu egemendir, demokratik temelli eşitlikçi bir yapı mevcuttur, çekirdek ailede de aynı özellikleri bulabiliriz.⁴¹

Toplumun temel bir ögesi olan aile var olduğu günden bu yana, çeşitli şekillerde var olagelmiş, bu nedenle de sosyologlar, aileyi kendi arasında farklı sınıflandırmalara tabi tutmuşlardır. Mesela E. Durkheim aileyi, evrimci eğilimin evrensel denebilecek toplumsal gelişme basamakları olarak gördüğü klan, fratri, kabile, site, imparatorluk ve ulus aşamalarına denk düşecek şekilde altı kategoriye ayırır:

- Totem ailesi,
- Anaerkil aile,
- Babaerkil aile,
- Pederi aile,
- Soy ailesi,
- Modern aile.

Alternatif bir sosyoloji anlayışını temsil eden ve aile üzerine araştırmalarıyla tanınan Le Play, mirasın geçişine göre aileyi üçe ayırır:

- Babaerkil aile,
- Kök aile,
- Kararsız aile.

Yerleşim yeri'ni esas alan bir sınıflandırmaya göre aile,

⁴¹ Önal Sayın, "Aile İçi İlişkilerin Toplum ve Birey Boyutunda Çözümlemesi", Aile Yazıları 4, Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayını, 1990, s. 522.

- Büyük kent ailesi,
- Kasaba ailesi,
- Gecekondu ailesi,
- Köy ailesi,
- Göçebe ailesi olarak beşe ayrılmaktadır.

Şüphesiz tüm bu sınıflamalar içinde en yaygın olanlarından birisi çağımızdaki bir kültür tiplemesine bağlı olarak yapılan ve genelde de işlev farklılaşmasını esas alan tasniftir. Buna göre ailenin iki türü vardır:

- Geleneksel aile,
- Çekirdek (modern) aile.

Geleneksel-modern ayrımını çıkış noktası yapan bu sınıflamaya göre, aile özellikle sanayi öncesi toplumlarda ve kırsal yörelerde yaygın bir biçimde görülen bir aile türüdür. Çekirdek aile ise anne, baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan bir aile türüdür. Özellikle sanayi devriminden sonra kent toplumlarının aile yapısı olarak ortaya çıkmıştır.⁴²

Geniş aile, birçok üyeden oluşan ve geniş akrabalık bağlarıyla varlığını sürdüren aile yapısıdır. Geleneksel aile, geleneksel toplumsal dönemde geçerli olan bir aile tarzıdır. Geleneksel ailenin pek çok işlevi bulunmaktadır. Ekonomi, eğitim, meslek kazandırma, prestij sağlama gibi. Geleneksel toplumda dayanışma, din, gelenek ve tarımsal özellikler aileyi belirleyen parametrelerdir.⁴³

Literatürde yaygın tanımı anne baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan çekirdek aile, karı-koca ailesi ve tam çekirdek aile gibi alt kategorilere ayrılmıştır. Saha araştırmalarından elde edilen bulgular literatürdeki yaygın tanımın aile sistemidir. Birden çok çekirdek ailenin aynı ortamda yaşaması söz konusudur.

- İki Kişilik Çekirdek Aile: Sadece karı-kocadan oluşan ve içinde çocukların bulunmadığı aile tipi.

⁴² Aydın, a.g.e., s.62.

⁴³ Canatan, Yıldırım, a.g.e., s.71-73.

- Tam Çekirdek Aile: Karı- koca ve evlenmemiş çocuk(lar)dan oluşan aile tipi.⁴⁴

Geniş aile, tek bir hanede birden çok kuşağın ve/veya evli çiftin bir arada yaşadığı bir aile sistemidir. Birden çok çekirdek ailenin bir arada yaşaması, söz konusudur. Bu türdeki aileler, büyük anne ve babaları, ebeveynleri ve torunları kapsayacak şekilde dikey yatay dağılım içerebileceği gibi; evli erkek veya kız kardeşleri kapsayacak şekilde yatay bir dağılım da içerebilir. Dağılmış aile, hane reisinin eşinin olmadığı veya hanede bulunmadığı veya aile üyesi olmayan hane halkı üyelerinin bir arada bulunduğu aile tipi. Bu aile tipi de tek ebeveynli aile ya da tek haneli aile gibi kendi içinde alt bölümlere ayrılır.⁴⁵

Geniş aile, bir aile reisinin başkanlığında eş, çocuk, torun, gelin, damat, amca, dayı, hala ve teyzelerden oluşmaktadır. Ailenin ataerkil veya anaerkil oluşuna göre onu meydana getiren fertler de değişmektedir. Dar veya çekirdek aile ise, bir karı koca ile çocuklardan meydana gelmektedir. Ailedeki hakimiyetin baba veya annede oluşuna göre aileler ikiye ayrılmaktadır. Baba hakimiyetine dayanan, onun çocuk ve yakınlarını içine alan aileye ataerkil (pederşahi -patriarcal) anne hakimiyetine dayanan, onun çocuk ve yakınlarının teşkil ettiği aileye de anaerkil (maderşahi- matriarcal) aile denir. Ataerkil aile daha yaygın olmakla birlikte tarihte her iki tip aileye de rastlanmaktadır.⁴⁶

Sanayileşmenin de etkisiyle değişen aile yapısı, daha çok çekirdek aile şeklinde gerçekleşti. Bu aile yapısı, bir yüzyıl önceki aileden çok farklıdır. Geleneksel toplumdaki modern topluma geçişle beraber aile yapımızda yaşanan köklü değişimin önemli göstergelerindendir.

Çekirdek aile, sanayi toplumlarını karakterize eden en önemli vasıflar arasında bulunmaktadır. Bu aile tarzı az sayıda kişiden, anne baba ve çocuklardan oluşmaktadır. Ailenin varlığını belirleyen olguların başında sanayi üretiminin getirdiği tüketim toplumuna uyarlanmış olması gelmektedir. Modernliğin yücelttiği çekirdek aile, Parsons tarafından ayrıntılı biçimde ele alınmıştır. Parsons, çekirdek aile ile sanayi toplumu arasında bir uyum olduğunu ileri sürmektedir. Çekirdek aile, aynı zamanda kent ailesi olarak da tanımlanmaktadır. Sanayi toplumunun inşa ettiği kent ortamında gelişen bir aile biçimidir. Bu nedenle modern kentin özellikleriyle donanmaktadır.

⁴⁴ Uslu, a.g.e., s.50

⁴⁵ Uslu, a.g.e. s.50.

⁴⁶ Mehmet Akif Aydın, "Aile", TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul: TDV.Yayımları,1992, 3/196

Kentin yaşama tarzı, çalışma biçimi, sosyal ilişkileri, yerleşme düzeni vs. aileye büyük oranda etki etmektedir.⁴⁷

Ailenin kendisinden bekleneni yerine getirip getirmediği yönünden de sağlıklı (fonksiyonel olan) ve sağlıklı (fonksiyonel olmayan) aileler olarak da iki grupta ele alınır. Bu yönden bakıldığında sağlıklı aile, aileden beklenen bireysel ve toplumsal fayda ve fonksiyonların -asgari yeterlilik oranında dahi olsa- karşılanmakta olduğu aile tipidir. Bu ailede bireyler, birlikte olmaktan zevk alırlar. Birbirleriyle açık bir iletişim (empatik iletişim) içindedirler. Sağlıklı aile ise, kendisinden beklenen bireysel ve toplumsal fonksiyonları, sağlıklı bir bütünlük ve beraberlik içinde yerine getiremeyen aile tipidir. Aile üyeleri doğrudan iletişime kapalıdır. Dolaylı ilişkiler içindedirler. Bu nedenle kesin ve açık değildir. Ortak konuları müzakere etmezler. Üyeler aile için değil kendileri için var oldukları düşüncesindedirler. Aile içinde roller kişilere zorla yüklenmiştir. Dolayısıyla kişiler, genellikle rollerinden memnun değildirler. Buna karşılık rollerin değiştirilmesi mümkün de değildir.⁴⁸

Tarih boyunca değişik kurallar ve şekiller etrafında oluşan aile çeşitleri, şunu göstermektedir ki; insan toplulukları hep aile içerisinde var olagelmiştir. Aile her zaman vazgeçilmez olmuş ve hayatini korumuştur.

⁴⁷ Canatan, Yıldırım, a.g.e., s.74-76.

⁴⁸ Ahmet Battal, Boşanma Sebepleri, Bilimsel Araştırma Projesi Uygulama Sonuçları, T.C.Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, İstanbul: Eflatun Yay.2008,s. 13-14.

C) TÜRK TOPLUMUNDA AİLENİN DEĞİŞİMİ VE AİLENİN TEMEL PROBLEMLERİ

Modernleşme, tarih içinde yaşanan en köklü toplumsal değişimlerden biridir. Giddens'a göre XVII.yüzyıldan XX.yüzyıla, üç yüz yıllık tarihsel gelişmeleri içeren süreçtir. Modernleşme, geleneksel toplum tarzının kurumlar, değerler, inanışlar ve üretim ilişkilerinden yenilerine geçme çabasıdır. Sanayi devrimiyle beraber üretim, kentleşme, göç vb. başta olmak üzere bir çok sosyal olgu meydana gelmiştir. Aile modernleşme ile beraber, modern zamanların yaşadığı değişimlerin etkisi altında biçimlenmektedir.⁴⁹

Toplumsal değişim özellikle iş hayatındaki değişimlerle birlikte, toplumdaki cinsiyet rollerini değiştirir. Değişen cinsiyet rolleri, aile kurma konusundaki zamanlamayı etkiler. Örneğin, sanayi toplumlarında kadın ve erkekler iş yaşantısına aile kurmaktan daha fazla önem verirler, aile kurma planları ertelendiği gibi, cinsler arası resmi olmayan ilişki artar, resmi nikahla oluşturulan aile sayısı azalır, çocuk sayısı azalır. İkinci olarak, toplumsal cinsiyet rollerinde değişim aile tipinde değişime yol açar. Kadınların da çalışması ve iş hayatına artan önem, ev içi rollerini değiştirir, aile yaşantısında, eve ilişkin etkinliklerde karı ve kocadan katılma beklentileri, iş bölümü talepleri artar. Tek ebeveynli ailelerin sayısı arttığı gibi ona olan hoşgörü de artar. Aile tiplerindeki çeşitlenme daha geniş bir yelpazeye yayılır.⁵⁰

Sanayi toplumunda cinslerin yasal ve toplumsal zeminde eşitlenmeye yönelmesi, aileye herhangi bir istikrarlı yol ve işlev atfetmeyi de zorlaştırmıştır. Modern aile yapısı giderek bir kopuş trajedisini besler hale gelmiştir. Eşitlenen aile yapısı içinde ebeveynin çocukları eğitmesi, çocukların düzenli ve türdeş sosyalizasyonu, ailenin istikrarlı bir toplumsal birim olma durumu zorlaşmıştır. Eşitlik duygusu ve kadın ve çocuk haklarının artmasının pozitif sonuçlarının yanı sıra, aile ilişkilerini çözen negatif bir boyutu olmuştur.⁵¹

Günümüz dünyasında birçok etken (göç, küreselleşme, teknolojinin gelişimi) sosyal değişime etki etmektedir. Geçmiş yıllara kıyasla çok daha hızlı bir değişim süreci

⁴⁹ Canatan, Yıldırım, a.g.e, s.122.

⁵⁰ Ali Çarkoğlu, Ersin Kalaycıoğlu, Türkiye'de Aile, İş ve Toplumsal Cinsiyet, İstanbul Politikalar Merkezi, s.5.

⁵¹ Yasin Aktay, "Modern Dünyada Ailenin Dönüşümü ve Muhtemel Geleceği Üzerine Mülahazalar ve Geleneğe Dayalı Problemler", 2009 Yılı Kutlu Doğum Sempozyumu Tebliğ ve Müzakereleri, Küreselleşen Dünyada Aile, Ankara, 2010, s. 178.

yaşanmaktadır. Ayrıca değişime etki eden birçok unsurun karşılıklı etkileşimi, değişimin hızını ve yönünü doğru tespit edebilmemizi zorlaştırmaktadır. Görülebilir gerçekliklerin ötesinde ölçülmesi zor ve gözlemlenemeyen birçok noktada değişim yaşanmaktadır. En önemli değişim noktalarından birisi de algılarımızdır.⁵²

Yaşanan bu gelişmeler, hem aile içi ilişkilerde, hem de diğer toplumsal kurumlarda bir arada yaşamanın gereği olan iş bölümü ve görev bilincini ikinci plana itmiş, bağımsızlık duygusunu kamçılıyarak bireyselleşmenin hayat görüşü olarak benimsenmesine yol açmıştır. Elbette bu neticede ilgili sosyal kurumlar, üstlendikleri toplumsal görevleri gerektiği gibi yerine getiremedikleri için birinci derecede sorumludur. Çünkü uyumlu ve olgun bir kişilik gelişiminde belirleyici rol oynayan değerler, başta aile kurumu olmak üzere okul ve sivil toplum kurumlarının oluşturduğu kültürel bütünlük tarafından aktarılır. Bir anlamda modern özgürlük, geçmişteki ahlaki ufuklardan kopmanın sayesinde elde edilmiştir. Ancak modern insan bunun bedelini, ortak yaşamdan doğan anlam referanslarını büyük ölçüde kaybettiği için “anlamsızlık” a düşmekle ödemiştir.⁵³

Sanayi sonrası bazı ülkelerde 18. yüzyılda başlayan değişimi, Türkiye, 1950’li yıllarda yaşamaya başladı. Önce kırdan kente göç yaşandı. Yanı sıra nüfus arttı. 1950’de 21 milyon olan nüfusumuz bugün itibariyle 70,5 milyondur. Bu kadar hızlı bir şekilde belli bir nüfusu kente aktarmış bir toplumda, kıra ait bir toplum yapısının kente yeni bir form kazanması, kentte zaten var olan o, % 25’lik kesimin de kendi içinde bir takım değişimlere uğraması, çok normal bir şeydir. Bu göçle beraber, Türk toplumu, sanayileşme ve modernleşmeye başlayan bir toplum oldu. Bu son derece yeni olan biçimin, yeni formlar üretmesi çok normaldir. Modern toplumda da aile, hayatini devam ettirmek için bir takım tedbirler almaktadır.⁵⁴

Kırdan kente göç sürecinde kentle bütünleşme olanağı bulan sınırlı kitle dışında, büyük bir nüfus, niteliksiz ve mülksüzdür. Gecekondu nüfusunun konut ve yerleşimde, kentsel yaşam alanlarında, devlet ve bürokrasi karşısında, harcama ve tüketimde, kamusal hizmetlerden yararlanmada kendilerini dışlanmış veya ihmal edilmiş

⁵² Ali Rıza Abay, Sevim Atıla Demir, “Belli Parametrelere Göre Kuşaklar Arası Değişme”, Akademik İncelemeler Dergisi, c.9, sayı:1, Yıl: 2014, s.5

⁵³ Abdülkerim Bahadır, “Psiko-Sosyal Bir Olgu Olarak Aile İçi Çatışmalar İletişim Sorunları, Kültürel Yabancılaşma ve Çözüm Önerileri”, Aile Yapımız ve Sorunları Sempozyumu Tebliğ ve Müzakereleri 5-6 Nisan 2008, Konya 2008, s.107.

⁵⁴ Yasin Aktay, “Gelenekten Moderne Değişen Aile Yapımız ve Toplum Konusuna Bir Katkı”, Aile Yapımız ve Sorunları a.g.e., s.22-23.

bulmaktadır. Kente tutunamamanın ortaya çıkardığı güçlüklerin ortak bir yazgı olarak benimsenmesi, bu ara kesit içinde kalarak mutlu olma yolundaki çabaları da hızlandırmıştır.⁵⁵

Bu süreçte aile yapısında şu şekilde değişiklikler olmuştur: Geleneksel büyük modern aile yanı sıra, modern küçük aileler gündeme gelmiş, bu model artarak daha etkin boyutlarda varlığını sürdürmektedir. Bunların yanı sıra çağdaş aile, geleneksel aile arasında yer alan bir aile yapısı gündeme gelmiştir. Köyden kente göç olgusunun yarattığı büyük şehirlerin çevresinde gecekondulu mahallelerinde yerleşen bu aileler bir geçiş ailesi niteliği taşırlar, ne geleneksel ne de moderndir.⁵⁶

Geleneksel kırsal aile düzeninde, kuşaklar arası bağımlılığın söz konusu olduğu bir aile modeli geçerlidir. Kentleşme ve sosyo-ekonomik gelişme ile bu model, maddi bağımlılıkların azaldığı, buna karşılık kuşaklar arası duygusal bağımlılıkların devam ettiği duygusal bağımlılık aile modeline doğru değişmektedir. Bu model, aile içi duygusal bağımlılıkların devam ettirildiği, diğer yandan da yetişen insanın özerkliğinin benimsendiği ve desteklendiği yeni bir aile modelidir. Özerk çocuk yetiştirme, itaate yönelik değil, çocuğun karar vermesini ve sorumluluk taşımasını destekleyen bir ana-baba yaklaşımıdır. Bu aile modeli ve çocuk yetiştirme yaklaşımı, kentleşme ve sanayileşmeyle değişen yaşam tarzlarına daha uyumludur.⁵⁷

Aile kavramının zihinlerdeki tasavvurunda da bir değişim var. Aynı evde oturmasalar dahi amca-hala, dede-nine, dayı-teyze gibi akrabalar da aile kavramının içinde idi, onlar da ailenin bir parçasıydılar. Dolayısıyla çocukla ilgili alınacak her karara onlar da müdahil idiler. Bu tasavvurda bir değişim yaşandı. İkinci husus, ailenin öncelikleri değişti. Aile değer verme noktasında, eğitime çok yüksek değer atfetmeye başladı. Diğer bir nokta aile içi iletişimdir. Aile, bir birlikteliktir, birlikteliğin görünümüdür. Bu birliktelik ne kadar sağlamsa iletişim o kadar iyidir. Anlama gerçekleşemediği sürece de aile bir birliktelik, bir bütünlük arz etmiyor.⁵⁸

Ailedeki değersel dönüşümleri hızlandıran en önemli faktör olarak televizyon ve internet zikredilebilir. Televizyonda yayımlanan bazı dizilerde dini değerler pek

⁵⁵ Çayboylu, a.g.e., s.109.

⁵⁶ Çayboylu, a.g.e., s.7.

⁵⁷ Aile Şurası 1990, Raporlar, Görüşmeler, Kararlar, Ankara: Aile Araştırma Başkanlığı Kurumu Yayınları, s.29

⁵⁸ Abdullah Topçuoğlu, "Gelenekten Moderne Değişen Aile Yapımız ve Toplum", Aile Yapımız ve Sorunları a.g.e.,s.15-18.

dillendirilmediği gibi, pozitivist bir mantıkla eleştiri konusu yapılabilmektedir. Aynı şekilde cep telefonlarından bir çok teknolojik gelişmelere kadar aile üzerinde etkili olan çeşitli unsurlardan bahsetmek mümkündür. Tüm bunların işaret ettiği bir sorunu görmek çok önemlidir; o da ailenin ve insan yaşamının giderek değerden boşatılması, hazcı gündelik yaşayan insan profilinin yaygınlaştırılmaya çalışılmasıdır.⁵⁹

Küreselleşme adı altında estirilen rüzgarın, tüm yerli değerlere bir saldırı boyutunda olması, toplumsallaşma yerine bireyselleşmeyi teşvik etmesi, tüketim kültürünü savunması, sabit kalıcı hiçbir değer kabul etmeyip, her şeyi haz ve tüketim kültürü üzerine oturtması, ciddi bir tehlike olarak ülkemizdeki aile yapısını tehdit etmektedir. Hayatın maddileştirilmesi, evliliğin sadece haz ve madde üzerine inşa edilmesi ile aile bireyleri arasında birbirine tahammül azalmaktadır. Birbirinin kahrını çekme duygusu zayıflamaktadır. Sabır olmayan bir yerde bir müddet sonra sevgi, saygı ve sadakat de olmamaktadır. Tek ebeveynli ailelerin artması ile psikolojik ruhsal dünyaları yıkılmış çocukların varlığı pek çok yeni problemi barındırmaktadır.⁶⁰

Türkiye’de sosyo-kültürel yapının bir özelliği olarak *aile döngüsü* içerisinde akraba bağları ve akrabalık ilişkilerinin önemli yeri bulunmaktadır. Bunun açık göstergelerinden birisi de Türkiye’de geçici geniş aile hane halkı biçiminin, hane halkı kompozisyonu içerisinde hala iyi sayılabilecek bir paya sahip olmasıdır (%7,4). Geçici geniş aile hane halklarına ilişkin orandaki azalmalar, genç çiftlerin ayrı haneler açma eğilimleri ile ilgilidir. Ancak buradan elde edilebilecek mantıksal yorum, ayrı hanelerde yaşamayı tercih eden çiftlerin ebeveynleri ile olan akrabalık ilişkilerinin bütünüyle zayıfladığı anlamını taşımamalıdır. Genç çiftlerin ebeveynleriyle birlikte yaşamaktan ziyade ayrı haneler oluşturma arzusu (özellikle de genç evli kadınların/erkeklerin kayınvalideleri ile birlikte yaşamayı reddetmesi ve bunu evliliğin kuruluşu sırasında bir ön koşul olarak öne sürmesi nedeniyle) toplumdaki modernleşmenin bir parçası olarak yorumlanabilir. Diğer yandan Türkiye, yaşlı nüfusa özgü kurumsal bakımın oldukça düşük düzeyde olduğu bir ülkedir. Bu durumun en önemli nedenlerinden biri de aile döngüsü içerisinde yer edinmiş olan güçlü akraba bağlarına dayalı olarak evli çiftlerin, yaşlı ebeveynlerinin bakımlarını kendi hanelerinde üstlenmek istemeleridir. Eğer evli çiftler, herhangi bir nedenle yaşlı ebeveynlerinin bakımını üstlenmek üzere onları

⁵⁹ Mustafa Tekin, “Yeni Haklar, Yeni Kimlikler ve Aile İsimli Tebliğe Müzakere”, Aile Yapımız ve Sorunları Sempozyumu Tebliğ ve Müzakereleri, a.g.e.,s.51.

⁶⁰ Özkaya, Vatandaş, a.g.e.,s.III.

yanlarına alamıyorlarsa bu durumda onlarla aynı bina, aynı sokak ya da aynı mahalle içerisinde ikamet etme eğilimini göstermektedirler.⁶¹

Bir diğer değişme çocuk sayısında da azalmadır. Kadın başına ortalama çocuk sayısının beş çocuk olduğu 1970’li yıllarda, ideal çocuk sayısının üç civarında; kadın başına ortalama çocuk sayısının 2,5 olduğu 2000’li yıllarda ise ideal çocuk sayısının 2,4 olduğu görünmektedir. 1978-2011 döneminde aile yapılarında meydana gelen değişimler dikkate alınarak Türkiye Cumhuriyeti’nin yüzüncü yılı olan 2023 yılına ilişkin bir projeksiyon yapıldığında, 2023 yılında çekirdek ailenin %69; geniş ailenin %7; dağılmış ailenin ise %24 seviyesinde olacağı öngörülmektedir.⁶²

Günümüzde aile yapımız, pek çok toplumdaki boşanma oranlarıyla karşılaştırıldığında istikrarlı bir görünüm arz etmektedir. Ancak bu sorunsuz olduğu anlamına gelmemektedir. Aile yapımızın sağlamlığına ilişkin yaygın görüşlerin aksine pek çok soruna sahip olmaktadır. Değer bütünlükleri bozulduğu ve yeniden yapılanmalara gidilemediği için aile üyeleri eskiden olduğu gibi kolayca bir tip oluşturmakta zorlanmaktadırlar. Eskiden aile açısından kadın, erkek ve çocuğun bir tipolojisi vardı. Şimdi hiç birinin belli bir tipi yoktur. Şimdi kadın çok çeşitlenmiştir. İşçi kadın, köylü kadın, öğrenci kadın, memur kadın, vb.⁶³

Modern Türk ailesi inşa etme çabası, medeni kanunun kabulü başta olmak üzere çeşitli hukuksal, sosyal ve eğitsel reformlarla desteklenmiştir. Aile, Türkiye’nin politik ve kültürel değişimleri eşliğinde modernleştirilmeye çalışılarak köklü değişimlere uğramıştır. Kadın erkek rollerinin eşitliği, modern kent kamusal hayatına katılması ve sosyal ve resmi kamu hayatındaki statüsünün yükseltilmesi öne çıkmıştır. Bununla birlikte modern Türk ailesinin imkanları(eşit rol dağılımı, mesleki ve iş eğitiminin artışı) ve dezavantajları(boşanma oranlarının artışı, dayanışma imkanlarının azalması) birlikte ortaya çıkacaktır.⁶⁴ Bununla birlikte boşanma oranlarında çok büyük bir artış olduğunu söyleyemeyiz, çünkü artan nüfus ve evlilik oranları nispetinde boşanma oranlarında bir artış söz konusudur.

⁶¹ Sutay Yavuz, Murat Yüceşahin, “Türkiye’de Hanehalkı Kompozisyonunda Değişimler ve Bölgesel Farklılaşmalar”, Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, c.15,sayı.1,bahar 2012,s.103.

⁶²Mustafa Turğut, Semiha Feyzioğlu, Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması, Tespitler, Öneriler, İstanbul: Çizge Tanıtım ve Kirtasiye ,2014,s.52-53.

⁶³ Aydın, a.g.e., s.87.

⁶⁴ Canatan, Yıldırım, a.g.e., s.130.

Türkiye’de aile kurumunun çocuk etrafında inşa edilmiş olması, aynı zamanda kadınların çocukların büyümesi ve yetişmesinde temel rolü oynadığı varsayımını da hem erkek hem de kadınlardan genel kabul görmesine yol açmaktadır. Kadınların aile içindeki temel rolü çocuklara bakmak ve yetiştirmekle ilgilidir. Erkeklerin bu konuda temel bir rol üstlendiği aileler, ancak bir istisna oluşturmaktadır. Ancak, buna rağmen bir tek kadından oluşan tek ebeveynli ve çocuklu aileler de genel kabul görmemektedirler. Yani bir kadın ancak evli ise çocuk yetiştirmekte yetkin görülmektedir. Bütün bu yaşanan durumlara rağmen Türkiye’de ekonomik değişme ve dünyadaki ekonomik bunalım ortamında dahi aile kurumunun gücünü yitirmeden sürdüğünü Kalaycıoğlu ile Çarkoğlu’nun 2013 yılında yaptığı araştırma sonucuna göre; %51 aile yaşamından memnun, %22 çok memnun, %14 ise son derece memnun olması göstermektedir.⁶⁵

18. yy.dan itibaren Dünya’da meydana gelen gelişmeler ve yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nde yaşanan köklü değişimler, doğal olarak aile yapısında bir takım yenilikleri ve beraberinde bazı sorunları da ortaya çıkarmıştır. Bununla birlikte aile içerisinde ortaya çıkan sorunlara yönelik olarak pek çok kurum işbirliği içinde çalışarak aile destek mekanizmaları geliştirmekte ve yaşanan problemlere çözüm olmaya gayret sarf etmektedir. Bütün bu yaşananlara rağmen Türk aile yapısının bugün güçlü bir şekilde varlığını devam ettirdiğini söyleyebiliriz.

⁶⁵ Kalaycıoğlu, Çarkoğlu,a.g.e. s. 65.

D) AİLE İRŞAT VE REHBERLİK BÜROLARININ KURULUŞU VE İŞLEYİŞİ

Türkiye Cumhuriyeti, anayasa çerçevesinde yönetilen bir hukuk devletidir. Anayasamızda aile ve ailenin korunmasına yönelik hükümler bulunmaktadır. Bununla birlikte ülkemiz, Avrupa Birliği kriterlerine uyum sağlama ve uyumlu olma sürecindedir. Bu kriterlere uygun düzenleme ve yeni uygulamalar da yapılmaktadır.

Kadın Hakları ve Avrupa Birliği Mevzuatına göre; kadınların ekonomik, sosyal ve siyasal alanlara katılımları ve bu alanda kadın-erkek eşitliğinin sağlanması, Avrupa Birliği'nin temel hedeflerindedir. Kadınların işgücüne katılımı ve bu alanda kadınlara yapılan ayrımcılığın ortadan kaldırılması, ele alınan konulardandır. Kadınlara yönelik şiddetin önüne geçmek için alınan önlemler, yoğun bir biçimde takip edilecek ve bu konudaki eğitim ve bilinçlendirme faaliyetlerine destek verilecektir.⁶⁶

Bu çerçevede Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile ve Kadın Odaklı Program Örneklerini Çözümleme Şiddeti Önleme Platformu Sonuç Kararlarına göre; aile danışma merkezleri ülke genelinde yaygınlaştırılmalı ve aile danışma merkezlerinde görev alacak sosyal hizmet uzmanı, sosyolog, psikolog ve eğitim bilimci vb. personele aile danışmanlığı eğitiminin verilmesi, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın aile bürolarının etkinleştirilmelidir. Aynı şekilde aile içi şiddetin önlenmesinde aile bireylerine yönelik eğitim verilmesi ve bu çalışmalarda Milli Eğitim Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı ile ortak hareket edilmesi kararlarına varılmıştır.⁶⁷

Yaşanan bu gelişmeler ışığında Diyanet İşleri Başkanlığı özellikle son yıllarda, gerek Kur'an kursları eğitim müfredatı, gerekse verilen hutbeler ile İslam dininin öğretilerine uygun olarak ahlaki değerler üzerine inşa edilen, karşılıklı saygı ve güven esasına dayalı bir aile modeli sunmaya ve aile bütünlüğünün sağlanmasına katkı sağlamaya gayret etmektedir.

Diyanet İşleri Başkanlığı, ayrıca 2006/17 sayılı Başbakanlık genelgesiyle "çocuğa ve kadına yönelik şiddetin önlenmesi konusunda toplumu bilinçlendirmek ve çeşitli etkinlikler düzenlemek", "şiddete uğrayan kadınların başvurabilecekleri, rehberlik ve danışmanlık hizmeti alabilecekleri merkezlerin tanıtımı ve kadınlara yönelik bilinç yükseltme ve eğitim çalışmaları konusunda ulusal bir bilgilendirme kampanyası

⁶⁶ Kadın Hakları ve Avrupa Birliği Mevzuatı, www.remote.ikg.gov.tr (Erişim Tarihi: 8.05.2015)

⁶⁷ ailetoplum.aile.gov.tr Şiddeti önleme platformu aile içi şiddet alt çalışma grubu raporu

yürütmek”, “töre ve namus cinayetlerinin önlenmesi konusunda toplumu bilinçlendirmek” konularında da sorumlu kuruluş olarak gösterilmektedir.

Diyanet İşleri Başkanlığı da yasa tanımına uygun olarak il ve ilçe müftülükleri bünyesinde ailelerin dini konudaki ihtiyaçlarına cevap vermek üzere Aile İrşat ve Rehberlik Bürolarını kurmuştur.⁶⁸

Özellikle 20. yüzyılın sonu ile 21. yüzyılın başından bu yana Türkiye’de aile kurumunun karşı-karşıya bulunduğu sorunlar ve yapısal değişme ölçütlerinin bir dereceye kadar başta Avrupa ülkeleri ve ABD olmak üzere diğer gelişmiş ülkelerde de yaşandığı, değişme yönü ve ivmesinin benzerlikler taşıdığına ilişkin kanaat, göze çarpmaktadır.⁶⁹ Özellikle Feminist ve Marksist yaklaşımlar, birey ve çocuk üzerinden hareket eder, ailenin sahip olduğu ya da olması gerektiği “biz” bilincinden uzaklaşır. Bu tür düşünce zihniyetlerinin etkisiyle son yüzyılda özellikle aile bütünlüğü zarar görmüş, bireyler genelde kendi mutluluklarını önceler hale gelmiştir.

Öte yandan dinsel, geleneksel ve kültürel öğelerin görünür hale geldiği aile kurumunu tehdit eden gelişmelerin ve bu gelişmeler karşısında alınacak tedbirlerin de önemli ölçüde söz konusu dinamiklere bağlı kalınarak üretilmesinin zorunlu olduğu gerçeğini de gözden uzak tutmamak gerekir. Ancak özellikle sorun çözücü mekanizmaların harekete geçirilmesinde bir kurum olarak ailenin hangi değerlere bağlı olarak oluştuğu, bu değerlerin ikamesinde din, gelenek ve kültür kodlarının rollerinin ne olduğu konusunda tatmin edici araştırmaların yapıldığını söylemek zordur.⁷⁰

Ülkemizde aileye doğrudan ve dolaylı olarak hizmet götüren kurumların başında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Özürlüler İdaresi Başkanlığı gibi resmi kurumlar gelmektedir. Bunlara ilaveten ayrıca Sağlık ve Milli Eğitim Bakanlıkları ile yerel yönetimlerin, üniversitelerin araştırma merkezlerinin ve sivil toplum kuruluşlarının hizmetlerini zikredebiliriz.⁷¹

⁶⁸ Hicret Toprak, “Dünyada ve Türkiye’de “ Aile Destek Hizmetleri’nin Gelişmesine Paralel Olarak Diyanet İşleri Başkanlığının Yeni Açılımları”, 2009 Yılı Kutlu Doğum Sempozyumu Tebliğ ve Müzakereleri, Küreselleşen Dünyada Aile, Ankara: TDV Yayınları, 2010, s. 203.

⁶⁹ Yerinde Bilgi Edinme Projesi- Ülke Raporları-, Ankara: Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yay., s. 18.

⁷⁰ Hicret Toprak, a.g.e., s. 199.

⁷¹ Aile Rehberi, Ankara: Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yay., 2008, s. 53-59.

Bu alanda yapılan düzenlemeler neticesinde son yıllarda Diyanet İşleri Başkanlığı da dini hizmetleri doğru bir şekilde halka ulaştırmanın yanı sıra sosyal konulara karşı da son derece duyarlı bir hale gelmiştir. Aile ve ailede mutluluğun sağlanması, sorunların çözülmesinde rehberlik edilmesi gibi bir görevi benimseyen başkanlık, 15 Nisan 2002 tarih ve 199 sayılı oluru ile il müftülükleri bünyesinde “Aile Büroları”ni hizmete açmıştır. 2003 yılında 6 pilot ilde faaliyete başlayan Aile Büroları, 2007 yılına gelindiğinde “Aile İrşat ve Rehberlik Büroları” adını almış, 2008 yılı itibariyle de 49 ile yaygınlaştırılmıştır. Aile büroları, DİB.’nin müftülükler bünyesinde geliştirdiği yeni hizmet alanlarıdır. Bürolarda halen Başkanlık bünyesinde vaiz, din hizmeti uzmanı, din eğitimi uzmanı gibi din hizmeti kadrolarında çalışan personelden istifade edilmektedir. Bürolara yapılan müracaatlar, standart bir karteks formuna işlenerek Başkanlıkta toplanmakta ve arşivlenmektedir. Bürolarda danışmaya gelenlere aile ile ilgili doğru ve sağlıklı bilgiler verilmekte, gerekli görüldüğünde ilgili mercilere yönlendirme yapılmaktadır. Örneğin “gizli nikâhın dinimizdeki yeri”ni öğrenmek üzere başvuru yapan bir kimseye , konunun dini boyutu hakkında bilgi vermek yeterli olmamakta, aynı zamanda başvuru yapanın yaşadığı durum sebebiyle rehberlik ve yönlendirmeye de ihtiyaç duyulmaktadır. Veya “kürtaj” hakkında başvuran kişiyi uzman jinekolog, “vesvese” nedeniyle başvurunu da uzman psikolog/psikiyatrist desteği almaya yönlendirmek gerekebilmektedir. Yaşanan aile sorunlarının dini karşılığını vermek üzere kurulan bürolar, kadın, erkek, çocuk ve aile hayatının devamında olumlu anlamda yardımcı olmaktadır.

Büro, konum açısından Konya’nın merkezinde bulunmakta aynı zamanda da ulaşım kolaylığının da etkisiyle son derece aktif olarak çalışmaktadır. Günde yaklaşık 5-10 arası, yüz yüze görüşmek için başvuranlar olmakta, telefonla başvurular ise, 25- 30 civarındadır. Ramazan ayı, kurban bayramı arefesi gibi özel günler de başvurular artmakta, bu takdirde büro çalışanlarının da sayısı artırılmaktadır.

Eşler ile ilgili bir problem olduğunda mümkün mertebe eşler bir arada görüşmeye çağrılmakta, bazen de başvuruyu yapan kadın, kocasını getirmeye ikna edememektedir. Başvuruyu yapanlar, problemlerine göre; periyodik olarak büroya gelmekte, bazen de sorunlarının çözüldüğünü ifade etmek üzere uğrayanlar da bulunmaktadır. Çok nadir de olsa erkek, başvuru yapıp hanımını getirmeye ikna edemediğini söylemektedir.

Büro, ücretsiz olarak hizmet vermektedir. Başvuru süresi ile ilgili herhangi bir kısıtlama yoktur. Bazı başvurular 10 dakika gibi bir zaman alırken; bazı başvurular da 1 saati geçmektedir. Konya İl Müftülüğü, büro tanıtımı için faaliyetler düzenlemekte; TV ve radyo programları, Kur'an kursları ve belediyelerin meslek edindirme kurslarında büro tanıtımı yapılmaktadır. Büronun broşürleri dağıtılmaktadır.

E) AİLE İRŞAT ve REHBERLİK BÜRO ÇALIŞANLARI

25 Ocak 2007 tarih ve 106 sayılı oluru ile de Konya İl Müftülüğü'nde "Aile İrşat ve Rehberlik Bürosu" kurulmuştur. Şuan Konya İl Müftülüğü Aile İrşat ve Rehberlik bürosu, aktif olarak Konya halkına hizmet vermektedir.

Bürolarda bir koordinatör ve 10 tane de büro personeli bulunmaktadır. Büro koordinatörü, büronun faaliyetlerini planlamakla ve yapılan proje ve faaliyetlerin raporunu Diyanet İşleri Başkanlığına göndermekle ve başkanlık ile büro arasında iletişimi sağlamakla görevlidir. Büro personeli ise DİB'da görevli olan vaiz, Kur'an kurs öğreticisi ve imamlar arasından büronun bağlı olduğu müftülükler tarafından seçilmekte ve seçilen görevliler, DİB'nin vermiş olduğu seminerlere katıldıktan sonra bürolarda çalışmaya başlamaktadırlar. Öncelikle bu görevlerde bulunacak şahısların gönüllü ve bu alana ilgili olmalarına dikkat edilmektedir. Büyükşehirlerde genelde vaizler tarafından yürütülen bu hizmeti, vaiz sayısının az olduğu veya yeterli olmadığı illerde Kur'an kurs öğreticisi ve imamlardan da gönüllü ve bu alana ilgili olanlar seçilerek büro hizmeti verilmeye çalışılmaktadır. Büroda çalışmalarını için seminer alan görevliler, tayin vb. nedenlerden dolayı görev yerlerini değiştirdiklerinde yeni görev yerlerinde de büroda çalışmaya devam etmektedirler.

Büro çalışanları belirlenirken erkek-kadın görevli sayısı, genelde eşit tutulmakta, 10 büro personelinin 5 tanesi vaiz 5 tanesi de bayan vaiz olacak şekilde planlanmaktadır. Büroda yoğunluk nedeniyle her gün 3 asil 2 yedek üye görev yapmaktadır. Aile bürosu çalışanları, gelen başvurulara cevap vermenin yanında aile konusunda toplumu bilinçlendirmek amacıyla çeşitli konferans ve paneller düzenlemekte ve çalışmakta oldukları illerde bulunan yetiştirme yurtları, sığınma evleri, bakım evleri, rehabilitasyon merkezleri gibi sosyal merkezlerde de hizmet vermektedir. Yanı sıra büro görevlileri, Konya İl Müftülüğü'nün planlamış olduğu 26 civarında aile odaklı projelerde görev almaktadırlar.

İKİNCİ BÖLÜM

A) KİŞİSEL BİLGİLER

Bu bölümde Konya İl Müftülüğü Aile İrşat ve Rehberlik Bürosu'na başvurularda örneklem olarak belirlenen grubun bir takım kişisel bilgileri hakkında bilgi verilecektir. Beş alt başlıkta incelenecektir. Birinci alt başlıkta; örneklemin cinsiyet ve yaş durumuna göre dağılımı; ikinci alt başlıkta, örneklemin müracaat şekli (tek başına veya karı-koca beraber)dağılımına bakılacaktır. Üçüncü alt başlıkta örneklemin eğitim düzeyi, dördüncü alt başlıkta medeni durum ve beşinci alt başlıkta da görüşme şekli incelenecektir.

Örneklemin kişisel bilgileri hakkında bilgi edinilmesi, sosyal olayları yorumlama ve anlamlandırma da önemlidir. Zira kişisel bilgiler ya da kişisel nitelikler, insan davranışları üzerinde etkili olabilmektedir.

1) Örneklemin Cinsiyet ve Yaş Durumu ile İlgili Dağılımı

Örneklemin, 275 başvurudan oluşmaktadır. Erkeklerden 42 tane başvuru bulunurken, kadınların başvuru sayısı 233'tür.

Tablo- 1: Örneklemin Cinsiyet ve Yaş Durumu İle İlgili Dağılımı (Erkekler için)

Yaş Durumu	Başvuru Sayısı	Başvuru Yüzdesi
Erkek(19-24 yaş)	1	%2,4
Erkek(25-40yaş)	25	%59,6
Erkek(41-60yaş)	13	%30,9
Erkek(61 yaş üstü)	3	%7,1
Toplam	42	%100

Tablo- 2: Örneklemin Cinsiyet ve Yaş Durumu İle İlgili Dağılımı (Kadınlar için)

Kadın(18yaş altı)	1	%0,4
Kadın(19-24yaş)	27	%11,6
Kadın(25-40yaş)	150	%64,4
Kadın(41-60yaş)	42	%18
Kadın(61 yaş üstü)	13	%5,6
Toplam	233	%100

Tablo 1'e ve 2'ye göre, yapılan çalışmaya cinsiyet ve yaş değişkeni açısından baktığımızda başvurusu incelenen 275 kişinin %84,7'sini (233) bayanların oluşturduğu görülmektedir. Bayanların erkeklere göre daha fazla başvuruda bulunmasının sebebi, bayanların problemlerini erkeklere nazaran bir üçüncü kişi ile daha rahat görüşüp çare arayabilmelerinden kaynaklanabileceği gibi, aileyi dışı kuş yapar anlayışının toplumda hakim olması nedeniyle, bayanların daha çok çözüm arayışına girmeleri de olabilir. Çünkü kadınlar yaratılıştan getirdikleri fedakarlık ve derleyici-toparlayıcı özelliklerinden dolayı yuvanın oluşmasında, devamında ve çıkan problemlerin çözümünde erkeklere göre daha verici davranabilmektedir. Ayrıca toplumsal cinsiyet ve klişelere göre erkeğin evi geçindirmesi yeterliyken, kadının çocukların bakımı terbiyesi ve aile yuvasının devamını sağlama gibi bir görevi bulunmaktadır. Bununla birlikte kadın, boşandığı zaman eğer ekonomik özgürlüğe sahip değilse, babasının belki de erkek kardeşinin evine gitmek zorunda kalıyor. Tabi bir de çocuklarını alıyor yanına. Bu durumda kadın, başka problemlerle de uğraşmak zorunda kalıyor. Erkeklerle boşandıkları zaman kadınlara göre bu tür sıkıntılarla daha az karşılaşmaktadırlar. Eğer kadının ekonomik özgürlüğü varsa, bu takdirde de bir yandan işe gidip gelmekte diğer yandan da çocukların bakımı, evin alışverişi vb. pek çok sorumluluk omuzlarına binmektedir. Toplumda genelde dul kadınlara yönelik bir mağduriyet de söz konusudur. Dul kadınlar, istedikleri gibi hareket edememekte, yanlış anlaşılmalardan korkar hale gelmektedirler. Bu sebeple ailede bir problem çıktığında kadın, çözüm bulmak amacıyla büroya başvurmaktadır.

Ayrıca kadının dini hassasiyetlerinin daha fazla olmasının da etkili olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra erkekler, mahalle camii imamı gibi problemlerini

kolaylıkla aktarabilecekleri din görevlilerini bulabilirken; kadınların, din görevlilerine ulaşmak için müftülöklere gelmesi, gerekmektedir.

Cinsiyet farklılığından ve toplumsal bir bakış açısından kaynaklanan bir durum nedeniyle de erkek, sorunlarını başkasıyla konuşarak çözmek yerine kendi kendine düşünerek çözüm bulmaya çalışmaktadır. Çünkü toplumsal bakış açısına göre; “erkekler ağlamaz”, bir sorunu olduğunda bunu ne yapıp edip çözmelidir. Bir sorunu olduğunda çözemezse bu erkek için bir zafiyettir. Eğer konuyu bir başkasına sormak isterse de genellikle erkek fetvayı tercih etmektedir. Nadiren de olsa başvuruyu yapan erkekler, sordukları alanla ilgili olarak da özellikle bayan görevlinin görüşünü merak ettiğini dile getirerek, Aile İrşat ve Rehberlik Bürosundaki bayan görevliye de sorularını yöneltebilmektedirler. Erkekler genelde fetva başvurularını daha kolay yaparken; ailevi problemlerini her zaman kolayca dile getiremiyorlar, fetva sorularını da bay fetvaya yapmaktadırlar.

Başvuru yapan erkeklerin %59,6’sı, 25-40 yaş aralığındaki kişilerden oluşuyor. Aynı şekilde başvuru yapan kadınlar da %64,4 olmak üzere 25-40 yaş aralığında yoğunlaşıyor. Bu yaş aralığı, genelde kişilerin evlilik kararı verdikleri ya da evliliklerinin ilk yıllarının yaşadıkları dönem olabileceği gibi; çocuk yetiştirme anlamında da kişilerin aile ve çocuklara çok fazla emek ve zaman harcadıkları bir dönemdir. Bu sebeple problem yaşandıkça büroya başvurma olasılığının arttığını, söyleyebiliriz.

25-40 yaş aralığı; evlilik yıllarının başlangıcı olması sebebiyle; eşlerin birbirlerini tanıma ve alışma sürecinde aile içi sorunların biraz daha yoğun olarak yaşandığı dönemdir. Zaten araştırmalara göre; boşanmalar en çok ilk 5 yıl içinde yaşanmaktadır. Boşanmaların %40’ı evliliğin ilk beş yılında yaşanmaktadır.⁷² Bu yaş aralığındaki kişiler, genelde ya evlilik aşamasında olanlar, ya da yeni evliler veya 5-10 yıllık evli olanlardan oluşuyor.

Kadınlar da 18 yaş altı bir başvuru varken; erkeklerde bu yaş aralığında hiç başvuru yoktur. Kadınlarda da erkeklerde de 25-40 yaş aralığından sonra en çok başvurular, 41-60 yaş aralığıdır. 61 yaş üstünde başvurular azalmaktadır. Bu yaş aralığındaki kişiler de ailevi problem yaşama olasılığı pek fazla değildir. Bir de bu yaş

⁷² Turğut, Feyzioğlu,a.g.e.,s.200.

aralığı kendisi bizzat başvuru yapmak yerine kızı, gelini ya da oğlu kendisinin yerine başvuru yapabilmektedir.

2) Örneklemin Müracaat Şekli

Bu bölümde örneklemin karı-koca beraber mi yoksa tek başına mı başvuru yaptığı tespit edilmiştir. 30 başvuru, karı-koca tarafından birlikte yapılmış; geriye kalan 245 başvuru ise tek başına kadın veya erkek tarafından yapılmıştır.

Tablo- 3: Örneklemin Müracaat Şekli

Müracaat Şekli	Başvuru Sayısı	Başvuru Yüzdesi
Karı-Koca Beraber	30	%10,9
Tek Başına Erkek	30	%10,9
Tek Başına Kadın	215	%78,2
Toplam	275	% 100

Aile içerisinde sorun yaşandığında, problem iki taraflı düşünülerek hem kadın hem de erkek sorunun çözümü için çaba sarf etmeli, beraber hareket etmelidirler. Ama bizim toplumumuzda aile içi bir sorun olduğunda sorunu çözmek, genelde bayanın üzerine düşer. Bu sebeple de genelde aile sorunlarını anlatmak ve çözüm istemek üzere tek başlarına kadınlar gelir. Nadiren de olsa karı-koca beraber iştirak da edebilmektedirler. Zaten prensip olarak büro, özellikle nikah durumu sorularında karı-kocayı beraber dinler. İki tarafın da durumu anlatması istenir. Ama buna rağmen bir türlü eşini getiremeyip tek başına nikah durumunu (nikahım devam edip etmediği meselesi) öğrenen kadınlar da olmaktadır.

Büroya tek başına başvuru yapan kadın sayısının fazla olmasının nedeni, kadınların konuşarak bir başkasıyla dertleşerek rahatlamaları olabilir. Çünkü kadın ve erkek gerek doğuştan getirilen bazı özellikler, gerekse toplumsal kalıplar neticesinde yüklenen roller gereği farklı özelliklere sahip olabilmektedirler. Çoğu zaman başvuru yapan sorununa bir çözüm aramaktan ziyade anlatarak rahatlama ihtiyacındadır.

Sosyal Ekonomik Araştırmalar Merkezi SEKAM'ın yapmış olduğu Aile Yapısı Araştırması'nda, *“Eşinizle yakın arkadaşınızla konuştuğunuz problemleri konuşur musunuz?”* sorusuna *“her zaman diyenler %24,7, genellikle diyenler %30,7, hiçbir*

zaman tarzında görüş belirtenler % 17,1” oranındadır. Buna göre eşlerin yarıdan fazlasının arkadaşlarıyla konuştukları konuları, birbirleriyle de konuştukları anlaşılmaktadır. Tam tersinden bir bakışla bu konuyu konuşmayanların da, ciddi bir oranda olduğu anlaşılmaktadır. Bu Türkiye’de eşle iletişimin çok iyi bir düzeyde olmadığını göstermesi açısından önemlidir. Çoğunlukla ailelerde mekanik hale gelmiş bir yaşam biçimi içerisinde, problemler aile dışındaki insanlarla daha fazla paylaşılmaktadır.⁷³ Eğer eşler, problemlerini beraber konuşarak çözmeye çalışıyorlarsa müftülükteki büroya da beraber gelmektedirler. Ama bu oran azımsanacak kadar azdır.

3) Örneklemin Eğitim Düzeyi

275 örneklemin, 112 tanesi ilkokul mezunu, 30 tanesi ortaokul mezunu, 100 tanesi lise mezunu, 32 tanesi üniversite mezunu ve 2 tanesi de yüksek lisans mezunudur. Doktora eğitimi yapmış veya ve 2 yıllık önlisans mezunlarından başvuru bulunmamaktadır.

Tablo- 4: Örneklemin Eğitim Düzeyi (Erkekler)

Eğitim Düzeyi	Başvuru Sayısı	Başvuru Yüzdesi
İlkokul	23	%54,7
Ortaokul	6	%14,3
Lise	11	%26,2
Üniversite	2	%4,8
Genel Toplam	42	%100

Tablo- 5: Örneklemin Eğitim Düzeyi (Kadınlar)

Eğitim Düzeyi	Başvuru Sayısı	Başvuru Yüzdesi
İlkokul	97	%41,7
Ortaokul	23	% 9,9
Lise	89	%38,2
Üniversite	22	%9,4
Yüksek Lisans	2	%0,8
Genel Toplam	233	%100

⁷³ Özkaya, Vatandaş, a.g.e., s.103.

Tablo 4'e göre, başvuran erkeklerin yarısından fazlası ilkokul mezunu, başvuru yapan kadınların %41'i de ilkokul mezunudur. Bu durum, özellikle ilkokul mezunlarının Konya İl Müftülüğü Aile İrşat ve Rehberlik Bürosuna daha çok başvuruda bulunduğunu göstermektedir. Bu durum, kişilerin eğitim seviyesi yükseldikçe; bilgi edinme imkanlarının ve çevrelerinin gelişmesiyle alakalı olabilir.

En çok ilkokul mezunlarının başvurmasına bakarak, eğitim seviyesi düştükçe aile içi sorun yaşanmanın arttığını söyleyemeyiz. Ama özellikle soru soranların yaşlarıyla beraber düşündüğümüzde çoğu, 25-60 yaş arasındadır. 15-16 yıl öncesine kadar temel eğitim zorunluluğunun 5 yıl olduğu düşünülürse, çoğunluğun ilkokul mezunu olması normaldir. Bununla birlikte her ne kadar her eğitim kademesinden başvurular gelse de Türkiye'de eğitim sistemi içinde, örgün ya da yaygın olsun, eğitim kademelerinde genellikle "Aile, Aile içi İletişim, Evlilikte Huzur" vb. dersler ve konular müfredatta yeteri kadar bulunmamaktadır. Son yıllarda eğitim müfredatında bu alanda yenilikler yapılmaktadır, ama henüz istenilen noktaya gelmemiştir. Bu sebeple eğitim seviyesi ne olursa olsun kişilerin bu konuya dair bir bilgi aldıklarını söylemek her zaman mümkün olmamaktadır. Tabii ki bu demek değildir ki; eğitim seviyesi yükseldikçe aile içi huzursuzluk azalmaktadır. Böyle bir şey söylemekten ziyade eğitim seviyesi yükseldikçe kişilerin okumaya daha yatkın olduklarını, buldukları yerde yapılan konferans, seminer vb. faaliyetleri daha çok takip ettiklerini söyleyebiliriz. Karşılaşılan sorunlara yönelik çözüm yöntemleri hakkında bilgi edinme olasılıkları yüksektir. Çünkü kişiler, ailevi sorun yaşadıklarında çoğu zaman sadece dertleşmek için de telefonla da başvurularda bulunmaktadırlar. Arayan kişiler sorularına cevap bulmaktan öte, bir üçüncü şahısın görüşüne başvurmak ya da konuşarak rahatlamak istemektedirler.

Eğitim düzeyi arttıkça hiç evlenmemiş ve boşanmışların oranı genel hatlarıyla artmaktadır. 2006 yılında hiç evlenmemişlerin oranı eğitim görmemişlerde %15 iken, bu oran ilköğretim ve ortaokul mezunlarında %58'e, lise/lise dengi mezunlarında %49'a ve üniversite ve lisansüstü mezunlarında ise %36'ya yükselmektedir. 2011 yılında ise hiç evlenmemişlerin oranı bir okul bitirmemişlerde %12 iken, bu oran ilkokul mezunlarında %4, ilköğretim ve ortaokul mezunlarında %50, lise mezunlarında %45, ön lisans/lisans/yüksek lisans mezunlarında %35'dir.⁷⁴

⁷⁴ Turğut, Feyzioğlu, a.g.e., s.117.

Bir okul bitirmeyenlerde boşanma oranı %1 iken, bu oran lise mezunlarında %2,5'e, yükseköğretimlilerde de %2,9'a ulaşmaktadır.⁷⁵ Başvuruların ilköğretim mezunları arasında yoğunlaşması; onlar arasında evlilik oranının daha çok olması ve boşanma oranının daha düşük olmasıyla alakalı olabilir. Eğitim seviyesi düşük olduğu zaman kişiler, boşanmadan daha fazla zarara uğramaktadırlar. Zira ekonomik özgürlüğe, sosyal güvenceye sahip olmayan kadınlar, boşandığı takdirde çok daha fazla mağdur olmaktadır. Bu sebeple büroya başvurup boşanma yerine sorunlarını çözerek evliliklerine devam etmeye çalışmaktadırlar.

Bununla birlikte büroya başvuranlardan herhangi bir ücret alınmaması, randevu sistemine gerek olmaması, halkın din görevlilerine güven duyarak sırrını paylaşabilmesi, büroya olan ilgiyi artıran faktörlerdendir.

4) Örneklemin Medeni Durumu

Örneklemin medeni durumu erkek ve kadın olarak ayrı ayrı incelenmiştir. Evli, bekar, boşanmış ve eşi ölmüş olmak üzere 4 kategoriye ayrılmıştır.

Tablo- 6: Örneklemin Medeni Durumu (Erkekler)

Medeni Durum	Başvuru Sayısı	Başvuru Yüzdesi
Evli	19	%45,2
Bekar	7	%16,6
Boşanmış	5	%11,9
Eşi Ölmüş	1	%2,3
Genel Toplam	42	%100

Tablo- 7: Örneklemin Medeni Durumu (Kadınlar)

Medeni Durum	Başvuru Sayısı	Başvuru Yüzdesi
Evli	189	%81,5
Bekar	21	%11,4
Boşanmış	20	%10,9
Eşi Ölmüş	3	%1,3
Genel Toplam	233	%100

⁷⁵ Turğut, Feyzioğlu,a.g.e.,s.118

Tablo 6'ya göre, yapılan çalışmaya medeni durum değişkeni açısından baktığımızda başvurusu incelenen erkeklerin %45,4 evli iken tablo 7'de görüldüğü gibi kadınlarda ise bu oran %81,5'tir. Evli olan kişilerin başvuru yoğunluğu göze çarpmaktadır. Taya 2011 araştırmasına göre; erkeklerin %65,7'si evli, %31,2'si hiç evlenmemiş, %1,3'ü boşanmış, %1,7'i eşi ölmüş, kadınların %64,5'i evli, %22,6'sı hiç evlenmemiş, %2,8'i boşanmış, %9,4'ü eşi ölmüştür.⁷⁶

Aile içerisinde bazen eşler arasında sorunlar yaşanabileceği gibi, bazen de tüm aileyi etkileyen ölüm, kronik hastalık, bir aile bireyinin evden ayrılması gibi genel problemler de başgösterebilir. Evlilik ilişkisi içinde yaşanan problemler çok karmaşıktır. Bazen kişinin bireysel tercihlerinden kaynaklanabilir, bazen eşlerin birbirlerinin beklentilerini dikkate almamasından kaynaklanabilir, bazen de yanlış dini anlayışlardan kaynaklanabilir. Örneğin kocanın karısına izin vermediği takdirde kendi ailesiyle görüşemeyeceği gibi, erkeğin hanımına boşamayı bir tehdit unsuru olarak kullanabileceği gibi anlayışlar, dinin erkeklere tanıdığı bir hak olarak gösterilebilmektedir. Bu tür anlayışların doğru olup olmadığını öğrenmek ve bu arada yaşadığı ailevi sıkıntıları da anlatmak üzere Aile İrşat ve Rehberlik Bürosuna genelde evli kişiler başvurmaktadır. Kısaca müracaatta bulunanlar, ailelerinde bazı problemler yaşayan kişiler olabileceği gibi ayrılmak veya boşanmak aşamasında olan kişilerden veya evlenmeyi düşünen, yada boşanma sonrası sıkıntılarını paylaşmak için gelenlerden de oluşabilmekte, bu nedenle başvuruların her çeşit ailevi problemi kapsadığını söyleyebiliriz. Bununla birlikte bu çalışmada nikah ve boşanma ile ilgili alanla ilgili başvurular yoğunluktadır. Evli kişiler, özellikle de nikah durumu ile ilgili tereddütleri ve nikahlarının zarar görüp görmediğini öğrenmek üzere de başvuruda bulunmuşlardır. Bu da medeni durum içerisinde en çok evli kişilerin başvurmasını açıklar mahiyettedir.

Bekar olanlar da evlenmeyi düşündükleri kişilerle ilgili yaşadıkları sorunlarla alakalı olarak ya da evlilik kararı verme aşamasında danışma amaçlı başvurumaktadırlar.

Evlilik öncesi ve sonrasında aile çocuk sağlığını koruyucu ve destekleyici psiko-sosyal hizmetlerin yetersiz oluşu, problem çıktığı zaman çözüm odaklı düşünce yapısından uzaklaşılması ve eğitim kurumlarının, aile ile ilgili temel değerler konusunda ortak tutum ve uygulamalar içinde olmaması, problemlerin çözümünü zorlaştırabilmektedir.

⁷⁶ Turğut, Feyzioğlu, a.g.e., s. 117.

Aile öncekinden daha farklı yaşamaya, düşünmeye başlamıştır. Ailede kadın erkek rolleri değişmiştir. Kadın erkek rollerindeki değişme, ailede karmaşanın oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Bu esnada bireyler, ailede yaşadıkları sorunlara çözüm bulabilmek amacıyla başvurularında bulunmaktadırlar.

Günümüzde, tüm dünyada olduğu gibi, Türkiye’de de hayatın her alanında değişimler yaşanmaktadır. Sosyal, ekonomik ve kültürel değişimler toplumun en küçük birimi olan ailede en kısa zamanda ve daha etkili bir şekilde kendisini hissettirmektedir. Bu değişimler, aile yapısı ve aile içindeki rol dağılımını ve aile fonksiyonlarını değiştirdiği gibi, aile içi sorunlara da neden olabilmektedir. Geleneksel aileden modern aileye geçişte, rolü en fazla değişen, belki de kadın olmuştur. Günümüzde kadın daha çok okuyan, bilen, sosyal hayatın içerisinde aktif olarak bulunan bir halde olması sebebiyle; hak ve sorumlulukları konusunda farkındalığı artmış, hayatı eşyle beraber yaşamak, kararları birlikte almak ister, hale gelmiştir. Bu sebeple eşinden bu konuda haklarını talep etmekte ve hayatın yükünü beraber paylaşmak istemektedir. Hal böyleyken, erkekler ise bir yandan kadınların değişmesini istemekle, çalışma hayatına dahil olmasını teşvik etmekle beraber, bir yandan da geleneksel kadın rollerini devam ettirmesini, ev işi, çocuk bakımı gibi sorumlulukların yine kadınların üzerine ait olmasını istemektedir. Bu da günümüz kadınlarının sorumluluklarını artırmış ve ev içinde bir takım karmaşa ve sıkıntıların yaşanmasına neden olmaktadır. Aile içi yaşanan sıkıntıların artması nedeniyle, A.İ.R.B.’na daha çok evli kişiler özellikle de evli bayanlar başvurumaktadırlar. Hizmetin ücretsiz olması özellikle ev hanımlarının daha kolay başvuru yapmasına olanak sağladığı gibi büroda her gün mutlaka bir bayan din görevlisinin olması da sorunlarını rahat bir şekilde ifade etmelerine imkan tanımaktadır.

5) Örneklerle Görüşme Şekli

Örneklerle yapılan görüşmelerden 213 tanesi telefonla, 62 tanesi de büroya bizzat gelenlerle yapılan görüşmeler şeklinde gerçekleştirilmiştir.

Tablo- 8: Örneklerle Görüşme Şekli

Görüşme Şekli	Başvuru Sayısı	Başvuru Yüzdesi
Telefonla	213	%77,4
Yüz yüze	62	%22,6
Genel Toplam	275	%100

Tablo 8'e göre, yapılan çalışmaya görüşme şekli değişkeni açısından baktığımızda başvurusu incelenenlerin %77,4 'ü telefonla başvuruda bulunmuştur. Bu durum, telefonla ulaşmanın daha kolay, ayrıca mahrem ve özel hayata ilişkin konuları telefonla sormanın daha rahat olması nedeniyle olabilir. Çünkü telefonla konuşurken muhatabımız büro personelini görmediği ve tanımadığı için, rahatlıkla problemini anlatabilir. Çoğu zaman başvuruda bulunanlar, "*Hocam ben bunları sizden başkasıyla da paylaşamam, ne olur bana bir çözüm sunun*" diyerek sorunlarını büro personeline anlatmaktadırlar. Ya da soru veya sorun aklına gelir gelmez, hemen cevabını öğrenmek için telefonla başvuruda bulunuyor olabilir. Bununla birlikte özellikle konu çok daha önemli (boşama gibi) ve ayrıntılı ise, Aile İrşat ve Rehberlik Bürosuna gelerek yüzyüze başvuruda bulunmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KONYA'DA AİLE İÇİ SORUNLARLA İLGİLİ BULGULAR ve DEĞERLENDİRME

A) HASTALIK ve SAĞLIKLA İLGİLİ BULGULAR

Sağlık, insanoğlunun sahip olduğu en önemli hazinelerden bir tanesidir. Her ne kadar kaybedilmeden kıymeti bilinmese de, bir kere yitirildi mi insan yeniden sağlığına kavuşmak için elinden geleni yapar. Çoğu zaman hasta kişiler, sadece doktora gitmekle kalmaz dua vb. dini ritüelleri de tedavi sürecine dahil eder. Günümüzde hastaların tıbbi tedaviye ilaveten dini telkin ve dua ile birlikte daha çabuk iyileşme kaydettiklerini modern tıp da kabul etmektedir.

A.İ.R.B.'na sağlık problemi yaşayanlar, tedavi sürecinde yapılacak dua vb. hususları öğrenmek üzere başvuruda bulunduğu gibi, bir de yapılacak tedavinin dini açıdan meşruiyetini öğrenmek amacıyla başvuranlar da bulunmaktadır. Nitekim Konya'da yapılan Sosyal Doku Projesi kapsamında, bireylere herhangi bir rahatsızlık durumunda şifa olacağını düşünerek hocaya gitme durumları sorulmuş, %8,6'sı ben gidiyorum ve çare bulacağımı düşünüyorum, derken; %2,4'ü de rahatlamak için gidiyorum cevabını vermiştir.⁷⁷

Sağlık ile ilgili problemler de aile içerisinde ele alınıp incelenmiştir. Çünkü kişinin kendisinin ve ailesinin sağlık durumu, aile yaşantısını yakından ilgilendirmekte ve etkilemektedir. Aile bireylerinden herhangi bir tanesinin yaşadığı sağlık problemi, bütün aile yaşantısını değiştirebilmekte, bazı durumlarda da aileyi içinden çıkılmaz bir çaresizliğe sürükleyebilmektedir. Bu nedenle sağlık nedeniyle ailevi veya herhangi başka bir sorun yaşayanlar, A.İ.R.B.'na başvurarak bazen dertleşmek istemekte, bazen de manevi destek almaya çalışmaktadırlar.

Aile ve Sağlık ile ilgili başvurular, Kürtaj, Aile Planlaması, Ruhsal Problemler, Madde Bağımlılığı olmak üzere, 4 alt başlıkta incelenmiştir. Aile ve sağlık başlığı ile ilgili müracaatların sayısı 28'dir. Başvurular şöyledir:

1) Kürtaj

Döllenme gerçekleşikten sonra rahimde oluşan ceninin dış etki ve müdahale ile düşürülmesi, çok eski dönemlerden beri dinin, ahlakın tasvip etmediği ve önlemeye

⁷⁷ Konya'da Hayat Tarzı, a.g.e.,s.107.

çalıştığı bir davranış olmakla birlikte, çeşitli toplumlarda sık sık karşılaşılan bir olgu olma özelliğini de hiçbir zaman yitirmemiştir. İnsan hayatının korunması, İslam dininin beş temel ilke ve amacından biridir. İnsanın yaşama hakkı, erkek spermi ile kadın yumurtasının birleştiği ve döllenmenin başladığı andan itibaren Allah tarafından verilmiş temel bir hak olup, artık bu safhadan itibaren anne baba da dahil hiç kimsenin bu hakka müdahale etmesine izin verilmemiştir.⁷⁸

Özellikle bebeğin özürlü doğma ihtimali olduğunda, istenilmeyen bir gebelik sözü konusu olduğunda ya da annenin sağlık problemleri varsa, kürtaj yaptırmak isteyenler çok daha kolay şartlarda kürtaj olabilmektedirler. Tecavüz sonrasında da gebelik oluştuysa kürtaja başvurulmaktadır. Herhangi bir sebeple kürtaj yaptırmak isteyen kişiler, kürtaj yaptırmamanın dini hükmünü sormak üzere A.İ.R.B.'na başvurumaktadırlar. Başvurular ve içerikleri şu şekildedir:

Tablo- 9: Kürtaj ile ilgili Başvurular

Kürtaj Soruları	Başvuru Sayısı	Başvuru Yüzdesi
Bebek Özürlü Doğacağı İçin Kürtaj Yaptırmanın Dini Hükmü	5	%62,5
Bebek İstenmediği İçin Kürtaj Yaptırmanın Dini Hükmü	1	%12,5
Dini nikahla Evli Olan İçin Kürtaj Hükmü	1	%12,5
Kürtajdan Dolaylı Duyulan Pişmanlık	1	%12,5
Genel Toplam	8	%100

Tablo 9'a göre, kürtaj hakkında soru soranlara baktığımızda, kürtaj yaptırmak isteyenlerin nedeniyle başvurulduğunu görmekteyiz. 2827 sayılı yasa ile istenmeyen gebeliklerin, gebeliğin 10. haftasına kadar istek üzere sonlandırılması yasallaştırılmıştır.⁷⁹ Ülkemizde bu şekilde isteyen kişilerin kürtaj yaptırabilecek olması, dinimizin yaşama hakkının kutsallığı ilkesine ters düştüğü için, sıklıkla İslam'ın bu konudaki görüşünü öğrenmek için başvurular gelmektedir. Başvuruların özürlü bebek olma ihtimalinden dolayı kürtaj isteğinde yoğunlaştığı görülmektedir. Özürlü bir çocuğa bakmak, özellikle anne için hiç de kolay değildir. Annenin çoğu zaman bütün enerjisi ve ilgisi, bu çocuğa yönelik

⁷⁸ İslam İlmihali, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., 2004, c. II, s.137.

⁷⁹ Çayboylu, a.g.e., s.316.

olmak zorundadır. Böyle bir ihtimalde kişiler, günah işlememek ya da ahiret hayatlarını kaybetmemek kaygısıyla A.İ.R.B.'na gelip bir çıkış yolu aramaktadırlar:

*“Özürlü iki tane çocuğum var. Üçüncüye hamileyim. Doktor, büyük ihtimalle bu bebeğin de özürlü olacağını söylüyor. Bu bebeği aldırısam en azından diye düşünüyorum. Hem bebek hem de benim için en iyisi bu gibime geliyor...”*⁸⁰ diyen bir kişi, yaşadığı çaresizliği paylaşırken bir diğer başvuru:

*“Ben 42 yaşındayım. 7 tane çocuğum var. Konya'nın en problemlili kenar mahallerinden birinde oturuyorum. Çocuklarımdan ikisi maalesef eroin bağımlısı. Şimdi bir de hamileliğim var. Ve bebek özürlü dedi doktorlar. Dini açıdan günah değilse kürtaj olacağım hocam, değilse ne pahasına olursa olsun doğum yaparım. Dünya hayatım zor geçiyor zaten bari ahireti kaybetmeyeyim...”*⁸¹ diyerek kendisi gibi özel durumlar için kürtaj hakkının olup olmadığını öğrenmek istemektedir.

TNSA verilerine göre, Türkiye’de istemli düşüklerin(kürtaj) oranı, %0.29 aile planlaması oranı da %46’dır. Kürtaj kararının yarısını eşler birlikte alırken, dörtte birinde sadece kadının isteği vardır. Kürtaj oranı eğitimsiz kadınlarda %5.5 iken, lise mezunu kadınlarda %13’tür.⁸² Türkiye’de her yıl, 284.000 isteyerek düşük (kürtaj) yapılmaktadır.⁸³ Bu araştırma sonuçlarına göre; sağlık bölümünde başvuru yapanların % 28’i kürtaj yaptırma isteğini ifade etmek üzere gelmiştir.

Evlenirken sadece dini nikahla evlenen kişi, evliliğin başlangıcından itibaren evliliğinin medeni kanuna göre tescil edilmemesi nedeniyle pek çok sıkıntı yaşar. Bir de çocuk olursa çocuğun nüfusa kaydı vb. başka sorunlar da ortaya çıkar. Bununla ilgili olarak;

*“Ben 15 yaşında iken 30 yaşında bir adama kaçarak dini nikahla evlendim. Sözde 18 yaşına geldiğimde bana resmi nikah kıyacaktı. 20 yaşındayım hala kıymadı. 1 çocuğum var zaten. Şimdi de istemeden hamile kalmışım. Ben sadece dini nikahla evli olduğum için kürtaj yaptırabilir miyim?”*⁸⁴ şeklinde bir başvuru da bulunmaktadır.

⁸⁰ Konya İl Müftülüğü, Ş.S.D. s.:327, sıra no: 1(kadın, 25-40 yaş, lise)

⁸¹ DHYS,Karteks,s.21,sıra no:5.(kadın, 41-60 yaş, ilkokul)

⁸² www.tjod.org/turk-jinekoloji-ve-obstetrik-derneği-tjod-kurtaj-raporu/ erişim tarihi 08.03.2015

⁸³ Çayboylu, a.g.e.,s.297.

⁸⁴ DHYS,Karteks,s.21,sıra no:6.

2) Aile Planlaması

Aile Planlaması; evli kişilerin istedikleri zamanda ve istedikleri sayıda çocuk sahibi olmalarının düzenlenmesi anlamına gelmektedir. Günümüzde çocuk sahibi olmak, planlanır bir hale gelmiş ve evli çiftler, buna önem vererek aile planlama yöntemlerini kullanır olmuşlardır. Bazen de korunma yöntemlerini değil de, tamamıyla çocuk sahibi olma imkanını ortadan kaldıran bir takım tıbbi tercihlerde bulunmak isteyenler de olabilmektedir. Yaşadığımız toplumsal hayat sürekli bir değişim göstermektedir. Tıp alanında yeniliklerle sürekli karşılaşırız. Tıbbi yöntem ve tedaviler geliştikçe de kişiye önerilen yeni yöntemlerle ilgili olarak dinimizin bu konudaki hükmünü öğrenmek üzere başvurular olmaktadır.

Tablo- 10: Aile Planlaması ile ilgili Başvurular

Aile Planlaması	Başvuru Sayısı	Başvuru Yüzdesi
Çocuk Sahibi Olmayı Tamamen Engelleyen Planlamanın Hükmü	2	%66,6
Karı- Koca Arasında Aile Planlaması Konusunda Anlaşmazlık	1	%33,3
Genel Toplam	3	%100

Aile Planlamalarının temel hedefi, çiftleri doğru bilgilendirip arzu ediyorsa gebelikten korunma yöntemleri hakkında danışmanlık ve uygulama hizmeti vermektir. Çiftlerin kendi kararlarını sağlıklı verebilmeleri amacıyla profesyonel danışmanlık hizmetleri sunulmaktadır. Bu hizmetler Sağlık Bakanlığının yanı sıra üniversite hastaneleri ve özel kuruluşlar tarafından yapılmaktadır.⁸⁵ Tıbbi bilgi bu şekilde verilmekle beraber bu konuda İslam dininin hükmünü merak edenler, A.İ.R.B.'ya gelerek İslam'a göre hükmünü sormaktadırlar.

⁸⁵ Begüm Yıldızhan, Recep Yıldızhan, Ertan Adalı, Sadık Şahin “ 2000-2004 Yıllarında İstanbul Göztepe Eğitim ve Araştırma Hastanesindeki Aile Planlaması Yöntemlerinin Değerlendirmesi”, Van Tıp Dergisi, c.15,sayı:4, Ekim/2008,s.104.

Türkiye’de doğurganlık seviyesindeki azalma, 1950’li yıllardan beri kesintisiz bir şekilde devam etmektedir. TAYA 2011 sonuçları da Türkiye’de doğurganlık hızındaki azalmanın devam ettiğini göstermektedir. Gebeliği önleyici yöntemlerin bulunabilir ve ulaşılabilir olması, istenmeyen gebeliklerin önüne geçerek, Türkiye’de zaman zaman bir aile planlaması yöntemi gibi de kullanılan ve gebeliklerin yaklaşık %10’unun sonlanma biçimi olan istemli düşüklerin (kürtaj)⁸⁶’ın da var olması, doğurganlık seviyesini düşürmektedir.

Sosyal Doku Projesi kapsamında Konya genelinde yapılan araştırmada, evli bireylere doğum kontrol yöntemi kullanma durumu sorulduğunda, %37,3’ü evet, cevabını vermiştir.⁸⁷

Kadın veya erkeğin çocuk yapmak kabiliyetinin yok edilmesi demek olan kısırlaştırma, ilaçla veya cerrahi müdahale ile olmaktadır. Ayet ve hadislerde konuyla doğrudan ilgili bir hüküm olmamakla birlikte, İslam bilginlerinin büyük çoğunluğu tıbbi veya dini bir zaruret yokken bu yönteme başvurulmasını caiz görmemektedir. Bu sebeple de İslam, eşlerin artık hiç çocukları olmayacak ve geri dönülmesi imkansız şekilde kısırlaştırılmasının dinen sakıncalı ve günah olduğunu ifade eder.⁸⁸

“4.çocuğuma hamileyim. Bir daha çocuk sahibi olmak istemiyorum. Doğumda tüplerimi bağlatabilir miyim?”⁸⁹

“Hocam ben tüplerimi bağlatmak istiyorum. Sürekli dış gebelik oluyorum. Dini açıdan bir sakıncası var mı?”⁹⁰ başvurusunda kişinin uygulamayı düşündüğü yöntemin dini açıdan meşruiyetini öğrenmek istemesi söz konusu iken, diğer başvuruda karı-koca arasında aile planlaması hususundaki fikir ayrılığı göze çarpmaktadır.

“Ben 19 yıllık evliyim bir oğlumuz var. 18 yaşında. Kocam çocuk istemiyor ben de geldim 36 yaşıma. Ben istiyorum kocamın haberi olmadan korunmayı bıraksam vebali var mı?”⁹¹

Karı-koca arasında sağlıklı bir iletişim, evliliğin kurulmasında ve devamında çok önemli bir yere sahiptir. Eşler hemen her konuda tabi ki, aynı fikir de olmayabilir, ama ortak karar vererek uzlaşma sağlanabilir. Eşlerden biri, diğer eşin görüşüne önem

⁸⁶ Turğut, Feyzioğlu, a.g.e., s.191

⁸⁷ Konya’da Hayat Tarzı, Sosyal Araştırmalar Merkezi Müdürlüğü, İstanbul, 2006: Genar, c.2., s. 172

⁸⁸ İslam İlmihali, a.g.e., s.135

⁸⁹ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.330,sıra no:3

⁹⁰ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.304,sıra no:4

⁹¹ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.397,sıra no.1 (kadın, 25-40 yaş, ilkokul)

vermeyip eşini dinlemeyi ve onunla istişare etmeyi terk ederse, o takdirde böyle gizli kapaklı çözümler bulunmaya çalışılır. Yapılan uygulama tabii ki doğru değil, bununla birlikte bir bayanın bu şekilde düşünmesine ve hareket etmesine sebep olan faktörler de göz önüne alınmalıdır. Bu konu, aile bireyleri birlikte dinlenerek ancak sağlıklı bir şekilde çözüme kavuşturulabilir.

3) Ruhsal Problemler

Evli bireylerin akıl sağlığı ve ruhsal durumu, aile içi mutluluğun sağlanmasında önemli bir etkiye sahiptir. Sağlıklı kişilerin kuracakları yuvaların mutlu olması daha muhtemeldir. Bununla birlikte psikolojik açıdan hasta olan ya da tedavi gören kişiler evlendirilebildiği gibi evlilik içerisinde aniden bu tür rahatsızlıklar da baş gösterebilmektedir.

Psikolojik sorunlar, bunlarla ilgili ilaç kullanma ve evlilik öncesi bunların gizlenmiş olması, obsesif rahatsızlıklar evlilik hayatını çıkmaza sokan, çözülmesi tıbbi destek, yardım, anlayış ve sabır gerektiren zorluklardır.

Çoğu zaman nörotik, huzursuz ve devamlı sıkıldığından yakınan kişilere evlilik önerilir; evlenirlerse huzura kavuşacakları, nörotik davranışlarının kendiliğinden ortadan kalkacağı söylenir. Bu tamamen yanlış bir öneridir. Tam aksine evlilik bireye yeni sorumluluklar getirir ve zaten var olan iç huzursuzluğunu ve bunalımı artırır. Bu nedenle bu rahatsızlıklar evlilik öncesinde saptanmalı ve tedavi edilmelidir. Böylece evlilikler sağlıklı olabilir. Değilse eşler için büyük bir yük olur.⁹² Bunun yanı sıra toplumumuzda “mürüvvetini görme” diye bir durum söz konusudur. Anne ve babalar, çocuğa karşı vazifesini yerine getirmek ve böylece bu konudaki toplumsal baskıdan da kurtulabilmek amacıyla çocuklarını evlendirmek istemekte ve çocuğun da kendi isteği ya da ruhsal hazırlığı bulunmasa da evliliğe zorlayabilmektedirler.

Psikolojik rahatsızlıklar da diğer fiziki rahatsızlıklar gibi teşhis ve tedavisinin uzmanlarca belirlenip yapılması gereken hastalıklardır. Ailenin, eş dost arkadaşın yardım ve yakınlığı moral açısından her ne kadar etkili de olsa uzman hekimlerin kontrolü altında tedavilerinin yapılması gerekmektedir. Bununla birlikte hala toplumun bir kesiminde psikiyatra gitmek, eleştirilmekte, hatta gereksiz görülmektedir. Bu durum psikolojik rahatsızlıkları olan kişilerin tedavi sürecini zorlaştırmakta ve

⁹² İrfan Çayboylu, a.g.e.s.156.

geciktirmektedir. Bir de bu kişiler evli ve aile sorumluluğunu taşıyan ya da taşıması gereken bir durumda iseler, işler iyice güçleşmektedir.

Ruhsal Problemler ile ilgili olarak toplam on dört müracaat bulunmaktadır. Bizzat bu sorunu yaşayan kişiler başvuruda bulunduğu gibi, yakınları bu şekilde bir rahatsızlığa yakalanmış şahıslar da başvuruda bulunmaktadır. Her iki şekilde de kişiler, bu durumdan çok mağdur olduklarını, tedavi sürecinin çok zor olduğunu, dua ile destek bulmaya ihtiyaçlarının olduğunu ifade ediyorlar. Ayrıntılar şu şekilde tabloda gösterilmiştir:

Tablo- 11: Ruhsal Problemler İle İlgili Başvurular

Ruhsal Problemler	Başvuru Sayısı	Başvuru Yüzdesi
Takıntı Hastalığı (Obsesif Kompulsüf)	8	%57,1
Vesvese Hastalığı	2	%14,2
Şizofren Hastası Eşe Sahip Olma	1	%7,1
Psikolojik Rahatsızlıkların Tedavisi	1	%7,1
Psikolojik Rahatsızlığı Olan Nişanlı ya da Eşten Ayrılmanın Dini Hükmü	2	%14,2
Genel Toplam	14	%100

Tablo 11'e göre başvurular, bazı psikolojik rahatsızlıklardan yaşadıkları sıkıntıları dile getirmektedir. Aile kurumunun kurulmasında ve devamlılığında en çok tehdit unsurlarını barındıran konu başlığı "sağlık" olarak ifade edilebilir. Aile kurumu içerisinde yaşanan bir travma sonrası ortaya çıkıveren psikolojik rahatsızlık, sağlıksız beslenme ve dirençsizliğin sebep olduğu psikolojik çöküntüler, psikolojik rahatsızlıkların kabullenilememesi, kaza veya afet sonrası ailelerin psikolojik ve fizyolojik sorunları ve bu sorunların tedavisinde yaşanan problemler, aile içi huzursuzluklara neden olabilmektedir. Özellikle ileri derecede psikolojik rahatsızlıkların var olması, ailede ciddi sorunlar oluşturabilmektedir.

Türkiye Ruh Sağlığı Profili Araştırmasına göre; 18 yaş üstü nüfusta ruhsal bozuklukların görülme sıklığı, %17,2'dir. Bunu en çok %10-12 oranında anksiyete bozuklukları ve depresyon oluşturmaktadır ve kadınlarda ruhsal rahatsızlık görülme oranı, erkeklerden iki kat daha fazladır. Eğitim, medeni durum gibi değişkenler ruhsal hastalık yaygınlığını etkilemektedir.⁹³

Son yıllarda özellikle kitle iletişim araçlarının da etkisiyle özendirilen ve teşvik edilen tüketim kültürü, kişileri eğer ekonomik güçleri yerinde değilse sahip olamadıklarından dolayı mutsuzluğa, eğer ekonomik güçleri müsait ve istediklerini alabiliyorlarsa bu takdirde de doyumsuzluk nedeniyle mutsuzluğa sürüklemektedir. Pek çok aile, ekonomik durumlarının üstünde harcama yapmaları nedeniyle huzursuzluk yaşamakta hatta bu durum, boşanmalara bile neden olabilmektedir. İlim ve irfan sahibi olmaktan uzaklaşma, zorluklara sabır, diğergamlık gibi güzel hasletlerin azalması ve manevi hayattan uzaklaşılması da bu tür rahatsızlıkları tetikleyebilir.

İşsizlik, yaşam pahalılığı, göçler, ait olunan toplumsal kökten kopma, çarpık kentleşme gibi etmenler sonucu pek çok insan ruhsal sorunlar yaşamaktadır. Özellikle kadınlarda ruhsal hastalık görülme olasılığı daha fazladır. Düşük sosyoekonomik düzeyde bulunma, olumsuz koşullarda yaşama, ev işleri, çocuk bakımı, eşe karşı sorumluluklar, öğrenilmiş çaresizlik, güçsüzlük ve pasif olma gibi toplum öğretilerinin kadınların mutsuz, doyumsuz, ümitsiz, çaresiz, kendini değersiz görme gibi duygular yaşamalarına neden olabilmektedir.⁹⁴

Obsesyon tekrarlayıcı ve zorlayıcı düşünce, duygu, fikir ya da histir. Kompulsiyon, sayma, kontrol etme ya da kaçınma gibi bilinçli, standardize, tekrarlayıcı düşünce ya da davranıştır. Obsesyonlar kişinin anksiyetesini arttırırken, kompulsiyonlar kişinin anksiyetesini azaltırlar. Buna rağmen, kişi kompulsiyonu gerçekleştirmeye direnirse, anksiyete artar. Obsesif-kompulsif bozukluğu (OKB) olan kişi genellikle obsesyonların mantıksız olduğunu farkındadır ve hem obsesyonları, hem de kompulsiyonları benliğe yabancı olarak yaşar. OKB kronik, yineleyici ve dalgalanma gösteren bir hastalıktır. ECA'ya göre OKB'nin genel popülasyonda yaşam boyu yaygınlığı %2-3'tur. Türkiye

⁹³ Tülay Altınel, Edirne Şehir Merkezindeki 15-49 Yaş Kadınlarda Ruhsal Durum ve Etkileyen Faktörler, Uzmanlık Tezi, Edirne, 2008, s.13

⁹⁴ Altınel, a.g.e., s. 129

Ruh Sağlığı Profili araştırmasına göre 12 aylık yaygınlık kadınlarda %0,6, erkeklerde %0,2'dir.⁹⁵

Günlük hayatı olumsuz etkileyen, bazı durumlarda sosyal hayattan kopmalarına neden olan bu rahatsızlığa yakalanan kişilerden bir tanesi sıkıntısını şöyle dile getiriyordu: “.....ben lavaboda ve banyoda saatlerimi geçiririm. Kendimi her zaman pis olarak düşündüğüm için ne kadar yıkanırsam yıkanayım temiz olmadığım hatta namaz kılmaya hiç müsait olmadığım düşüncesindeyim. Bu durum beni ibadetlerimden uzaklaştırdığı gibi aynı zamanda eşim ve çocuklarımı da ileden çıkardı.....”⁹⁶

Hanımları bu rahatsızlığın pençesinde olan bir bey ise: “ Hocam 13 yıllık evliyiz. Yıllar oldu ki bir akşam misafirliğe gidelim ya da biri bize gelsin. Bu olmadığı gibi ailecek bir çay bile iemeyiz. Eşim 3-4 saat mutfakta bulaşık yıkar, mutfak temizler...”⁹⁷ diye yaşadığı zorluğu dile getirip bize ne yapması gerektiğini soruyordu.

“Ben aklımdan sürekli karımı boşadığımı düşünüyorum, sonra acaba nikahımız bitti mi diye korkuyorum, sizi hemen her gün arıyorum, tedavi görüyorum, işim gücüm yerinde, yuvam yıkılsın istemiyorum ama ne olur söyleyin nikahım da bir zarar var mı?”⁹⁸

Bu rahatsızlıkta takıntılar, kişiden kişiye değişmektedir. Başvuranlardan kimi, gusul abdestini almasının saatler srdğn anlatırken, kimisi kendisinin sürekli günah işlediğini dşndğn ifade etmektedir. Bir başkası temizlik takıntısından kimsenin evine gidemeyip kimseyi de evine kabul edemediğini belirtirken, toplu taşıma araçlarına binemediğinden saatlerce yol yrdğn ifade edenler de bulunmaktadır. Tıbbi tedavilerinin yanı sıra rahatsızlıklarında okunacak bir dua öğrenmek üzere başvuranlar olduğu gibi, gusul abdestini ne kadar süre ile alması gerektiğini ya da ibadetlerini doğru yapıp yapmadıklarını da sormaktadırlar. Obsesif kompulsf hastalığı, hem ilaç hem de terapi gerektiren tedavisi uzun ve meşakkatli, bir o kadar da masraflı bir rahatsızlık olduğu için tedavi sürecine giremeyenlerin sıklıkla başvurdukları yerlerden biri de A.İ.R.B.'dur.

Bazı başvuranlar ise; yaşadıkları bu rahatsızlıklarda teşhis ve tedavi için doktora gittiklerini, hastalıklarına teşhis konulup tedaviye başladıklarını, bununla birlikte

⁹⁵ Altınel, a.g.e., s.27.

⁹⁶ DHYS, Karteks, s.21, sıra no: 7.

⁹⁷ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.397, sıra no: 2(erkek, 25-40 yaş, niversite)

⁹⁸ DHYS, Karteks, s.13, sıra no: 9 (erkek, 25-40 yaş, lise)

dualardan destek alabilmek için bu durumlarda okunacak özel dualar olup olmadığını öğrenmek istemektedirler. Bazen de rahatsızlığı yaşayan değil de psikolojik rahatsızlığı olan kişiyle çok yakın olanlar yaşadıkları sorunu anlatmak için biraz da dertleşmek ve ne yapacağını, nasıl bir yöntem belirleyeceğini sormak için başvurmaktadırlar.

*“Ben 3 ay önce nişanlandım. Nişanlımın bazı davranışlarından şüphelenip psikiyatra gitmeyi önerdim. O da kabul etti. Tıp fakültesinden bir Prof. Dr. 'a muayene oldu. Nişanlımın yoğun bir depresyon geçirdiğini uzun süreli bir tedaviye gerek olduğunu söyledi. Nişanlım ve ailesi buna karşı çıktılar. Ben şimdi nişandan ayrılısam bana bir vebal olur mu?”*⁹⁹ başvurusunda olduğu gibi bazen kişi, psikolojik rahatsızlığı olan kimseden ayrılmak istemektedir. Tabi bu nişanlılık döneminde kolay olan bir süreçtir. Ama evlilikte böyle bir sıkıntı baş gösterse o zaman kişiler, bu rahatsızlıkla beraber aile yaşantısını devam ettirebilme çabasına girmektedirler. Bu da aile ilişkilerini zorlaştıran, ailenin gündelik yaşamını büyük oranda değiştiren yeni bir sürece girmesine sebep olur.

Kadınlarda psikolojik rahatsızlıkların görülme olasılığı, erkeklerden daha fazladır. Bunun nedeni kadınların biyolojik ve fiziksel yapılarından veya ruhsal açıdan daha hassas ve duygusal bir özelliğe sahip olmalarından kaynaklanabileceği gibi; boşanmış ya da ekonomik açıdan zor şartlarda hayatı yaşamaya çalışırken zorluklarla karşılaşmaktan da olabilmektedir. Bunlara ilaveten toplumsal cinsiyet, kadının statüsünün düşük olması gibi nedenler kadınların ruh sağlığı ve hastalıkları üzerinde etkili olabilmektedir. Türkiye’de her yıl yaklaşık her 5 yetişkinden birinde ruhsal hastalık görülmesine ve bu oran da özellikle kadınlarda daha fazla olmasına rağmen¹⁰⁰ toplum nazarında hala psikolojik rahatsızlıklar utanılacak, gizlenecek bir durum gibi kabul edilmektedir. Bu durum, iyileşme sürecini de geciktirmekte, bazı durumlarda da hastalığın kronikleşmesine neden olabilmektedir. Çünkü ruhsal hastalıklar, düzenli kontrol ve tedavi gerektirmektedir.

Tülay Altınel’in Edirne Şehir Merkezindeki 15-49 Yaş Kadınlarda Ruhsal Durum ve Etkileyen Faktörler üzerine yapmış olduğu araştırma sonuçlarına göre; dul veya boşanmış olanlarda ruhsal hastalık oranı (%46,7), bekar (%7,1) ve evli (%15,6)

⁹⁹ DHYS, Karteks, s.21, sıra no: 8. (erkek, 25-40 yaş, üniversite)

¹⁰⁰ Altınel, a.g.e., s.31

olanlardan fazladır. Okur-yazar veya ilkokul mezunlarında ruhsal hastalık oranı en yüksekti.¹⁰¹

Şizofreni, halk arasında delilik olarak bilinen bir hastalıktır. Çok çeşitli tipleri olan bu hastalığın en önemli özelliği, hastaların realiteyi test etme yetilerinin bozularak gerçeklerle olan bağlantılarının bozulmasıdır. Şizofreni beyindeki hücre faaliyetleriyle ilgili bir durumdur. Beynin karar mekanizması, enerji programlaması bozulur. Bu kişilerde sosyal uyumsuzluk olduğu için üretmezler, sosyalleşemezler.¹⁰² Şizofren hastalığının tedavisi çok zor olduğu için ve birlikte yaşayanlara karşı bazı olumsuz durumların çıkma ihtimali dolayısıyla şizofren hastası kişilerin eşleri ayrılmayı tercih edebilmektedirler. Ama boşanma da çok da kolay verilen bir karar olmadığı gibi, yaşananlar kişileri yıpratmakta ve yaşadıkları sorunları paylaşıp rahatlamak istemektedirler.

“Evlendim sadece 1,5 yıl evli kaldım. Küçük bebekle baba evine döndüm. Kocam şizofren hastasıymış, bizden saklamışlar, biz de hiç anlamadık. Çok zor günler geçirdim, her gece neyle karşılaşacağım belli değildi. Boşanmak da kolay olmadı.....”¹⁰³ şeklindeki başvurusunda bayan, aslında bir soru sormaya gelmemiş büroya, yaşadığı sıkıntıları anlatmaya ve dertleşmeye çalışıyor. Çünkü sebebi ne olursa olsun boşanma, özellikle de kadın için yıpratıcı bir durumdur. Bir de çocuğu var ve bu çocukla baba evine sığınmak zorunda kalırsa, işi daha da zor olur.

4) Madde Bağımlılığı

Madde Bağımlılığı, esrar, kokain ve eroin gibi beyne zarar veren, alışkanlık yaratan yasadışı uyuşturucu kullanmaktır.¹⁰⁴

TUBİM SPS Araştırması sonuçlarına göre esrar dahil herhangi bir uyuşturucu maddeyi en az bir kez deneyenler, 15-64 yaş grubunda %2,7, 15-16 yaş grubunda ise %1,5 olarak belirlenmiştir. Erkeklerde yaşam boyu uyuşturucu madde kullanımı %3,5 iken, kadınlarda %2,6'dır. Eğitimsizlerde yaşam boyu uyuşturucu madde kullanımı %2,6 iken, ilkokul mezunlarında %2,4, ortaokul mezunlarında %3,2, lise mezunlarında %2,6, üniversite mezunlarında %3,1'dir. TUBİM Genel Nüfusta Madde Kullanım

¹⁰¹ Altinel, a.g.e., s.107.

¹⁰² Nevzat Tarhan, Toplum Psikolojisi, 2. baskı, İstanbul: Timaş Yayınları, 2010, s.35

¹⁰³ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.397, sıra no: 3.

¹⁰⁴ Dr. Michael Jacobs, Ailenizin Sağlık Kılavuzu, Çev: Ayşe Bilge Dicleli, İstanbul: BZD Yayınları, 1998, s. 19.

Araştırması'nda esrar en çok kullanılan uyuşturucu madde olarak belirlenmiştir. Araştırmaya katılanların %0,7'si, yaşam boyu en az bir kez esrar kullandıklarını ifade etmişlerdir.¹⁰⁵ Bu araştırma sonuçlarına göre; sağlık nedeniyle başvuru yapanların % 10'u madde bağımlılığı ile ilgilidir.

Zararlı alışkanlıklar, problem çözümünü en çok zorlaştıran sebeplerin başında gelmektedir. Bağımlılık derecesinde olan bu alışkanlıklar, hem yuvanın yıkılmasına sebep olmakta, hem de aile içi şiddeti körüklemektedir. Bağımlı, bunlardan vazgeçmedikçe ya da tedaviyi kabul etmedikçe sorun çözülememektedir. Başka problemlerin de ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Bağımlı kişiler, iş hayatında sorunlar yaşadıkları için çoğu zaman işten çıkmakta, işsiz kalmaktadırlar. Kullandıkları maddeleri temin edebilmek için yakınlarından zorla para alabilmektedirler. Bu da iç içe başka sorunların ortaya çıkmasına neden olur. Bağımlının etrafındaki pek çok kişi, bu durumun bir an önce son bulması için çabalarken çoğu zaman bağımlı, bu durumdan kurtulmak için de hiçbir şey yapmıyor olabilmektedir. Zararlı alışkanlıklar ile ilgili olarak, büroya bağımlının yakınları gelerek müftülüğün bu konuda bir desteğinin olup olmadığını öğrenmek istemektedirler. Madde bağımlısının bağımlılıktan kurtulma sürecinde, elinden ne gelirse yapma gayretinde olan yakınları, bağımlılıktan kurtulmayı sağlayacak bir dua istemek üzere büroya başvurumaktadırlar. Bununla ilgili olarak 3 başvuru gelmiştir.

“Oğlum madde bağımlısı, Amatem'e yatıyor, çıkınca geri başlıyor. Doktorlar mekan değiştirin dediler, buna benim gücüm yok. Sizin kurslarınız falan var mı, oraya yatılı versek de bağımlılıktan kurtarsak?”¹⁰⁶

Madde bağımlılığının tedavi sonrası aynı çevrede tekrarlama olasılığının azaltılmasına yönelik ek müdahale programlarına gereksinim vardır. Ebeveyn bakımından yoksul ve risk altındaki çocuklara yönelik Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından toplum tabanlı rehabilitasyon programlarının uygulamasına yönelik projeler geliştirilmelidir. İzlemede sivil toplum kuruluşlarının desteğinin sağlanması gerekmektedir.¹⁰⁷

¹⁰⁵ EMCDDA 2013 Ulusal Raporu, Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM), s.19.

¹⁰⁶ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.397, sıra no.4

¹⁰⁷ Madde Kullanımı ve Bağımlılığı ile Kaçakçılığın Önlenmesi Alanlarında Tespit Edilen Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Meclis Araştırma Komisyonu Raporu Özeti, Ankara, 2009, s.33.

Özellikle gençlik çağında insanın içinde yaşadığı çevrenin uyuşturucu maddeler ile ilgili olarak geliştirdiği ve yerleştirdiği değerler, gençlerin bu maddeleri kullanıp kullanmamasını etkilemektedir. Eğer kullanmak kabul edilen, kullanmamak ise tutuculuk, korkaklık olarak görülüyor ve kullanmayanlar aşağılanıyor ise, o toplumda kullanım oranı yüksek olacaktır. Çünkü, gençler kişiliklerini, varlıklarını, yaratıcılıklarını bu maddeler aracılığı ile ortaya koymak isteyeceklerdir. Madde kullanımını özendiren bazı toplumsal etmenler de vardır. Bunlar arasında özellikle tüketim toplumlarında yaygınlaşan günlük streslerden haplar ya da ilaçlar yolu ile kurtulma davranışıdır.¹⁰⁸

“Ben kız arkadaşlarımın tesiriyle uyuşturucuya başladım. Bu arada eşimle tanıştım. O uyuşturucu kullanmazdı. Biz birbirimizi sevdik ve evlendik. Sonra o da uyuşturucuya başladı. İşi iyi olmasına rağmen kazancımız yetmeyince uyuşturucu satıcılığına başladık. Yakalandık ikimiz de cezaevine girdik. 6 ay sonra beni saldılar. O hala içeride. Acaba Allah beni affeder mi, nasıl tevbe edeyim, kocam belki benim yüzümden yıllarca hapisanede kalacak. Çok çaresizim.”¹⁰⁹

Başvurularda dağılan aileler ya da mutsuz, çaresiz kişileri görmekteyiz. Toplum, madde kullanan kişiye yönelik olumsuz tutum ve yaklaşım sergilemekte; madde bağımlısı dışlanmakta, destekleyici bir tutum yerine madde bağımlısı ve ailesi yalnız bırakılmaktadır. Halbuki, madde bağımlılığı ile mücadelede, bağımlıların madde kullanım alışkanlığından kurtarılarak topluma kazandırılması, böylelikle maddeye olan talebin, madde bağlantılı suçların, sosyo-ekonomik sorunların vb. ortadan kaldırılabilmesi için sadece resmi kurumlara değil; toplumun tüm fertlerinin bilinçlendirilmesine ihtiyaç vardır.

Madde bağımlılığı, her şeyden önce bir sağlık sorunudur. Bununla birlikte, toplum tarafından ahlaki ve sosyal bir sorun olarak algılanır. Bunun sonucunda da toplum, madde bağımlılığına karşı etiketleyici bir tutum sergiler ve dışlamaya başlar.

Küresel ölçekte uyuşturucu madde kullanımı, azalmakla birlikte ülkemizde son 10 yıla bakıldığında genel olarak aynı sıklıkta olduğu bilinmektedir.¹¹⁰ Madde bağımlılığı konusunda, daha kötüye gidiyoruz ya da iyiye gidiyoruz demek çok da mümkün değil.

¹⁰⁸ Kültigin Ögel, Madde Kullanımı ve Bağımlılığın Nedenleri, <http://www.ogelk.net/Dosyadepo/etyoloji.pdf> (Erişim Tarihi: 23.03.2015).

¹⁰⁹ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.398, sıra no: 1.

¹¹⁰ EMCDDA 2013 Ulusal Raporu, Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM), s.57.

Yatarak tedavi gören hastaların verileri incelendiğinde 2011 yılında 2.117 iken 2012 yılında yaklaşık %123'lük bir artışla 4.720 olmuştur. Bu dramatik artış, manuel doldurulan formların daha düzenli toplanması ve verilerin işlenmesi süresinde daha özenli davranılmasıyla açıklanabilir.¹¹¹ Bir diğer husus da, madde bağımlılığının artık gizlenmemesi de olabilir. Bundan birkaç yıl önce kişiler, yakınları madde bağımlısı olduğunda gizlemeyi ve üzerini örtmeyi tercih ediyorlardı. Özellikle de böyle bir durum, dindar kabul edilen bir ailede ortaya çıkmışsa, büyük bir ayıp olarak kabul edilip gizlenmeye çalışılıyordu. Kişiler, böyle bir durumu kendilerine yediremiyorlardı. Ama bugün artık şu kabul edildi ki; toplumun her kesiminde, her ailede madde bağımlılığı görülebilir. Böyle bir durumla karşılaşan kişi, hemen bunun tedavisi için elinden geleni yapmalıdır. Bu amaçla büroya da gelerek, müftülüğün bunu önleme veya tedavi sürecine yardımcı olma gibi bir fonksiyonu olup olmadığını öğrenmek istemektedirler.

Madde bağımlılığı, ülkemizde son yıllarda hep gündemde kalmıştır. Bunun nedenleri pek çoktur. Bununla birlikte günümüz gençliğinin, ilköğretim ve lise dönemlerinde manevi eğitimlerindeki eksiklikler, gençliğin kendine rol model kabul edeceği önemli tarihi şahsiyetlerden uzaklaşmaları ve kendilerini motive edecek hedeflerinin olmaması zikredilebilir.

2002 yılında Selçuk Üniversitesi merkez kampüsünde 323 öğrenciyle yapılan araştırmada CIDI (Uluslararası Bileşik Tanı Çizelgesi) kullanılmış ve öğrencilerin % 27.5'i son bir yıl içinde bir ay yada daha fazla süreyle her gün sigara kullandıklarını bildirmiştir. 1989-1990 öğrenim yılında Ankara'da 4 ayrı üniversitede öğrenim gören 1382 öğrenci ile yapılan bir araştırmada, alkol için hayat boyu en az bir kez kullanım oranı %70, son bir yıl içinde %49, son bir ay içinde %10 ve her gün kullanım oranı % 2 olarak saptamıştır. 2004 yılında 3483 lise ikinci sınıf öğrencisi ile İstanbul'da yapılan araştırmada yaşam boyu en az bir kez uçucu madde kullanım yaygınlığı %5.9, esrar kullanım yaygınlığı %5.8, olarak tespit edilmiştir. Sigara, alkol ve madde kullanım yaygınlığı ile ilgili çalışmalar son yıllarda ülkemizde de artmaktadır. Yapılan araştırmaların büyük çoğunluğu yerel çalışmalardan ibarettir. Araştırmaların önemli bir kısmının yöntemleri ise farklılıklar göstermektedir. Bu konuda yapılan araştırmalara göre; son yıllarda madde kullanım yaygınlığının giderek arttığı söylenebilir. Bu artış özellikle ecstasy gibi maddelerde daha hızlı olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle sokakta

¹¹¹ EMCDDA 2013 Ulusal Raporu, Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM), s.83.

veya tutukevi ve cezaevi gibi ortamlarda kalan ergenlerde madde kullanım yaygınlığının daha fazla olduğu saptanmıştır.¹¹²

B) EVLİLİK- NİKAH-BOŞANMA İLE İLGİLİ BULGULAR

Evlilik, tarihsel ve kültürel temelleri olan bir ilişkiler sisteminden oluşmaktadır. Her toplum aileye kurumsal bir değer kazandırmak amacıyla evlenmeyi kendine özgü çeşitli normlarla çerçevelemiştir. Bu normlar, gelenek ve törenler aracılığıyla işlevsel bir nitelik kazanmaktadır. Böylece evlenme yaşı, evlenmenin yapılış biçimi, ev düzeninin nasıl kurulacağı, armağan türü, miktarı ve sunuş biçimi, evlenen bireylerin birbirlerine ve yakınlarına karşı tutum ve davranışları, ayrılma ve boşanma şartları gibi birçok konudaki davranışların kültürel bir temeli bulunmaktadır.¹¹³ Bununla birlikte toplumumuzda evlilik ve boşanma ile ilgili kuralların sadece kültürel temelli olduğunu söyleyemeyiz. İslam inancının evlilik ve boşanma ile ilgili öngördüğü bir takım ilkeler ve kuralları da aynı şekilde önemlidir. Bu nedenle kişiler, evlenirken ya da boşanırken yaptıkları tasarrufun sadece toplumsal kurallara uygun olup olmadığına değil, aynı zamanda İslam dininin usullerine bağlı kalınıp kalınmadığına da önem verirler. Ve bununla ilgili olarak da sıklıkla A.İ.R.B.'na başvurumaktadırlar. Bu bölümde özellikle evlilik ve boşanma ile ilgili aile içerisinde yaşanan problemler incelenmiştir.

Evlilik Öncesiyle İlişkili Sorunlar, Nikah Biçimi, Nikah ve Boşanma İlgili Fıkhi Sorular, Boşanma ve Sonrasında Yaşanan Sorunlar olmak üzere dört alt başlıkta ele alınan bölümde toplam 135 tane başvuru incelenmiştir. Başvurular ve içerikleri şöyledir:

1) Evlilik Öncesiyle İlişkili Sorunlar

Aile, toplumun yapıtaşı olması yanında gelecek nesillerin kimlik ve kişiliklerinin de kazanıldığı yerdir. Aile hem toplumsal sürekliliğin hem de kimlik ve kişiliği ile sağlıklı bireylerin yetiştirildiği alternatif olmayacak derecede önemli bir kurumdur. İnsanlık tarihi göstermiştir ki, farklı hiçbir yapı veya kurum ailenin bütün işlevlerini yerine getirme imkanında değildir. Ailenin önemi nedeniyle bütün toplumlar, aile kurumunun kuruluşu, işleyişi ve sağlıklı devamı için gerekli düzenlemeler yapmışlardır.

¹¹² Kültegin Ögel, "Türkiye'de Madde Kullanım Bozukluklarının Yaygınlığı", Türkiye Klinikleri J Int Med Sci 2005, 1(47)

¹¹³ Barlas Tolan, Toplum Bilimlerine Giriş, Ankara: Savaş Yayınları, 1983, s. 43.

Evliliğe karar verme ve nişanlılık dönemi de evlilik kurumunun önemli aşamalarındandır. Bu sebeple böylesi önemli bir kararda tarafların Aile İrşat ve Rehberlik Bürosuna da danıştıkları görülmektedir. Tabloda bu konu ile yapılan başvurular görülmektedir:

Tablo- 12: Evlilik Öncesiyle İlişkili Sorunlar

Evlilik Öncesiyle İlişkili Sorunlar	Başvuru Sayısı	Başvuru Yüzdesi
Evlilik Kararını Ailenin Onaylamaması	6	%35,3
Dini Açıdan Eş Adayıyla Evliliğe Engel Var mı?	4	%23,7
İstihare ve Evliliğe Karar Verememe	3	%17,6
Nişanlılık Dönemiyle İlgili Hukuki Problemler	3	%17,6
Boşanma Mahkemesi Devam Eden Biri İle Evlilik Görüşmesi	1	%5,8
Genel Toplam	17	%100

DPT'nin 1987 Türk Aile Yapısı Araştırması'na göre, Türkiye genelinde eş seçiminde kişinin kendisi ve eşi ile birlikte karar verenlerin oranı %43,23'dür.¹¹⁴

Sosyal Ekonomik Araştırmalar Merkezi (SEKAM) tarafından yapılan Türkiye'de Aile araştırmasına göre; gizlice evlenen çocuğunun durumunu kabullenmemeye ilgili cevaplar incelendiğinde, gizlice evlenen çocuk erkek olduğunda %29,1 olan kabullenmeme/onaylamama durumu, çocuk kız olduğunda %41'e çıkmaktadır. Bundan anlaşılıyor ki, gizlice evlenme durumu, çocuklar için istenen bir durum olmamakla birlikte kız çocukları için hiçbir şekilde istenen bir durum değildir.¹¹⁵

¹¹⁴ Türk Aile Yapısı Araştırması, Ankara, 1992: DPT Yayınları, s.40.

¹¹⁵ Özkaya, Vatandaş, a.g.e., s.74

Konya’da yapılan Sosyal Doku Projesi Kent Araştırmaları’na göre; Konya’da yapılan evliliklerin %80,5’i görücü usulüyle olmakta, tanışıp anlaşarak yapılan evlilik oranı ise %16,1 oranındadır. Aynı araştırma kapsamında bekar bireylere, hangi usulle evlenmek istedikleri sorulunca da %49,8’i tanışıp anlaşıp evlenmek istediklerini belirtirken görücü usulüyle evlenmek isteyenlerin oranı %25,7’dir.¹¹⁶ 2011 Türk Aile Yapısı Araştırmasına göre; Türkiye’de evlilikler halen büyük bir oranda (yüzde 53,6) görücü usulü ile gerçekleşmektedir.¹¹⁷

Tablo 12’ye göre ise başvurusu bu kategoride değerlendirilenlerin yaklaşık %40’ı, ailesinin isteği dışında evlilik kararı alan genç başvurusundan ya da evladının aldığı karara karşı çıkan ebeveyn başvurusundan oluşmaktadır. Aileler, gençlerin daha çok kendi aile kültürüne uygun kişileri eş olarak seçmesini uygun bulup, hatta bu kararı birlikte vermeyi arzularken, bazı durumlarda gençler, tanıştığı ve sevip evlenmeyi düşündüğü eş adayının memleketi, kültürü ne olursa olsun evlenebileceğini düşünmektedir. Bu alanda yapılan başvurularda bir anne “....Kızım Suriyeli bir genci sevmiş evlenmek istiyor. Konya’nın bile ilçesinden ilçesine ne farklılıklar var. Kızım onlara nasıl uyum sağlayacak hiç düşünmüyorum....”¹¹⁸ diye dert yanarken bir genç kız ise “..... Ben Doğanlar mahallesinden bir gençle 5 yıldır görüşüyorum. Artık evlenmek istiyorum. Ailem ise bir türlü razı olmuyor, onlar lanetliler diyor. Hocam onlarda Allah’ın kulu değil mi, günah mı sanki onlarla evlenmek. Ailem beni hiç anlamıyor....”¹¹⁹ diye ailesinden yakınıyordu. 2011 Türk Aile Yapısı Araştırmasına göre; “evlilik için mezhep farklılığı önemli değildir” (yüzde 37,6) ve “kadın farklı din ve milliyetten biri ile evlenebilir” (yüzde 35,5) seçenekleridir.¹²⁰

Evlilik kararı vermek gerçekten zordur. Bu aşamada olan kişiler, genelde çevrelerine danışır, bazen istihare denilen bir dua ve rüya yorumlama işine girer. Ve bir işaret bir yol gösterici beklerler. Bazen de bu kararı bir türlü veremeyen kişiler, gelip büroya içinde buldukları durumu uzun uzadıya anlatıp evlilik kararını vermeye çalışır. Yaklaşık bir ay boyunca her hafta büroya gelen bir genç kız “....Hocam, her hafta da aynı şeyleri anlatıyorum ama işte eş adayımın boyunun benden kısa olması beni çok düşündürüyor, ne yapsam bilmiyorum ki?.....”¹²¹ diye karar vermedeki

¹¹⁶ Konya’da Hayat Tarzı, a.g.e., c.2, s.163-165.

¹¹⁷ Uslu, a.g.e., s.394.

¹¹⁸ DHYS, Karteks, s. 15, sıra no:19.

¹¹⁹ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.290, sıra no: 3.(kadın, 19-24 yaş, lise)

¹²⁰ Uslu, a.g.e., s. 283.

¹²¹ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.398, sıra no: 2.(kadın, 25-40 yaş, üniversite)

çaresizliğini anlatıyordu. Evlilik kararını almada büro çalışanlarının desteğini almaya çalışıyordu ya da büro personeline duyduğu güven nedeniyle büro personeliyle konuşmak, genç kızı rahatlatıyordu. Sonuçta her hafta gelse de genç kız, eş adayının boyunu uzatacak bir sihirli formül aramıyordu. Sadece eş adayının kendisine kabullenmesi zor gelen özelliğini, benimsemeye çalışıyordu. Zor karar veren tereddütlü, ayrıntılara çok önem veren kişiler, çevrelerinde kendilerini dinleyecek, kendilerini rahatlatacak kişileri bulmak da zorlanabilirler. Zaten insanı en çok rahatlatan şeylerden birisi, karşısındaki insanın onu eleştirmeden sadece dinlemesidir. Büro çalışanından bu şekilde bir rahatlama duyduğu için gelmeyi tercih ediyor olabilir.

Bir başka başvuran da eşini kaybettikten sonra kendisini çocuklarına adadığını, evlenmeyi düşünmediğini ama etrafındakilerin kendisini teşvik ettiğini bu arada da bir adayın çıktığını, çocuklarını evlendirip öyle mi evlensin yoksa şimdi mi evlensin kararsız kaldığını ifade ediyordu. Halk arasında kadının nikah altında ölmesinin daha doğru olacağına dair bir inanış var, bu düşünce nedeniyle dul kadınları evliliğe teşvik edenler bulunmaktadır.

Başvurularda evlenmeyi düşündüğü kişinin bazı durumlarının dini açıdan evliliğe engel olup olmaması ile ilgili sorular da bulunmaktadır. Bu alanda genellikle gayri Müslim-Müslüman ya da Alevi-Sünni evliliği, hatta çok az da olsa Hanefi-Şafi evliliği de sorulmaktadır. Eşlerin dini görüşleri, evlilik hayatını etkileyen önemli bir durumdur. Genelde bu konu, evlilik kararı alınırken çok da dikkate alınmaz. Hattı zatında bu soruyu soranlar da genel de Hanefi, Şafi, Alevi ve Sünni ifadelerinin gerçek anlamından da çoğu zaman habersizdirler. Ama evlenmeyi düşündüğü kişiye tam olarak karar veremedi ise, dinden referans alarak karar vermeye çalışmaktadır. Çünkü genel olarak evliliğe karar verilirken eş adayının ekonomik durumu, statüsü, fiziki özellikleri dikkate alınır ve dini durum, dini hassasiyet çok sonra gelir. Aranılan bu özellikler, tam olarak bulunamadıysa, bu konular o zaman gündeme gelmektedir.

Ülkemizde son yıllarda yaygınlaştırılmaya çalışılsa da halen genel olarak evlilik öncesi bir eğitim yoktur. Böyle bir eğitimin olmayışı, gençlerin hem eş seçimini zorlaştırmakta, hem de nişanlılık dönemini bilinçli bir şekilde yaşamaktan alıkoymakta; bazen de bir takım sıkıntılara neden olmaktadır. Özellikle de nişanlılık döneminin İslam dini açısından hükümleri tam bilinmediğinden, nişanlı iken hemen dini nikaha başvurma gibi yanlış bazı uygulamalar ortaya çıkmaktadır. Bazen de gençler böyle bir uygulamadan önce büroya başvurup danışmaktadırlar. Malezya'da gençler, evlilik

öncesi bir eğitim aldıklarına dair bir belge almadan evlenemiyorlar. Bu uygulama bizim ülkemizde de olsa sorunlar azalabilir.

“Nişanlıyız, ailelerimiz rahatça görüşmemize izin vermiyor. Dini nikahımızı kıysak olur mu?”¹²²

“Nişanlı iken rahat görüşelim diye dini nikah kıydırdık, sonra aramızda fiziki anlamda biraz yakınlaşma oldu. Nişanlım yakınlaşmadan sonra bana kızıp (kendi düşüncesine göre) yarım nikah vardı aramızda sen onu kirlettin, seninle evlenmek istemiyorum, dedi. Dini nikah yarım nikah mı, şimdi nişan bozulursa ben ne yapacağım?”¹²³

“Nişanlıyız, ailelerimiz dini nikahı resmi nikahtan sonra kıydıralım diyorlar. Ama biz şimdi onlardan habersiz bir nikah kıydırsak resmi nikahtan sonra bir daha nikah kıyılrsa bir şey olur mu?”¹²⁴

İnsan hayatındaki en önemli kararlardan biri de evlilik kararı ve eş seçimidir. Aile yaşam döngüsünün önemli aşamalarından birisini çocukların büyüüp evlilik çağına gelmeleri ve evlenerek evden ayrılmaya başladıkları dönemdir. İşte bu süreçte gencin evleneceği kişiye, kimlerin karar vereceği de önemli bir konudur. Geleneksel dönemde daha çok aile büyükleri tarafından alınan bu karar, günümüzde gençler tarafından verilmek istenmektedir. Bu durumda bazı aileler, gençlerin kararına karşı çıkabilmektedir.

2) Nikâh Biçimi

Nikah, Arapça kökenli bir mastar olup, erkeğin kadınla evlenmesi ve onunla cinsel temasta bulunması anlamına gelir. İslam’da nikah akdi hem medeni bir muamele ve hem de bir ibadettir. İslam’da nikah akdi sırasında bir din adamının veya resmi bir devlet memurunun bulunması zorunlu değildir. Bununla birlikte bazı ülkelerde medeni evlenme şekli zorunlu hale getirilmiştir. Hollanda, İsviçre ve Türkiye gibi ülkeler bunlar arasındadır. Bu gibi ülkelerde resmi memur önünde kıyılmayan nikah yok

¹²² DHYS, Karteks, s.19, sıra no: 13.

¹²³ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.390, sıra no: 4.

¹²⁴ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.122, sıra no: 3.(kadın,25-40 yaş, üniversite)

hükmündedir.¹²⁵ Ancak resmi nikahtan sonra dini nikah ya da dini merasim serbest bırakılmıştır.¹²⁶

Bizim toplumumuzda resmi nikahın akabinde genelde bir dini nikah da kıyılmaktadır. Bu durum, bazen iki ayrı nikahın var olduğu düşüncesine götürmekte ve bir ikilem yaşanmaktadır. Evlilik gibi ciddi bir oluşumun manen de desteklenmesi gerektiği inancına bağlı olarak nikahın bir dini boyutu, hep var olmuştur. Günümüz modern ulus yapılarında pek çok sosyal oluşum gibi nikah da devletin çatısı altına alınınca işin dini boyutu problem haline gelmiştir. Pek çok Batı ülkesinde dinin duası, resmiyetin tescili kilisede toplanarak halledilmiş ama biz de problem böylesi bir çizgiye kavuşturulamamış, dini ve resmi iki nikah tipi ortaya çıkmış, dini nikah çizgi dışı sayılmıştır. Ancak pek çok alanda olduğu gibi toplum bunu kendine özgümlüklerle çözmüş, hem dini hem de resmi nikahla evlenerek bu problemi aşmıştır.¹²⁷ Yaşanan bu ikilem, özellikle boşanma konusunda ve sadece dini nikahla yapılan evliliklerin meşruiyeti hususunda daha çok problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Aşağıda tabloda da bununla ilgili sorunlar nedeniyle 26 başvuru görülmektedir. Başvuruların içeriği şu şekildedir:

Tablo- 13: Nikâh Biçimi İle İlgili Başvurular

Nikâh Biçimi	Başvuru Sayısı	Başvuru Yüzdesi
Sadece Dini Nikahla Evlilik	7	% 26,9
Dini Nikahla İkinci Hanım Alma/Olma	6	% 23
Mahkeme Devam Ederken Dini Nikahla Evlenme	5	%19,3
Nikah İle İlgili İslami Hükümler	5	% 19,3
Mahkemedен Sonra Dini Nikahın Devam Ettiği Düşüncesi	3	% 11,5
Genel Toplam	26	%100

¹²⁵ Bkz. Halil Cin, İslam ve Osmanlı Hukukunda Evlenme, Ankara: Ankara Hukuk Fakültesi Yay., 1974, s.133

¹²⁶ Hamdi Döndüren, Delilleriyle Aile İlmihali, İstanbul: Erkam Yay. s.151.

¹²⁷ Cevat Özkaya, Celalettin Vatandaş, a.g.e., s.6.

Tablo 13'e göre, Cumhuriyet'le birlikte resmi nikah olarak ifade edilen ve belediyelerce kıyılan nikahın "dini nikah" veya "imam nikahı" ile desteklenmesi yolunda bir düşünce gelişmiştir. Resmi nikâhın yaptırım gücü yanında, dini nikâhın kalpleri mutmain kılma gibi bir işlevi ortaya çıkmıştır. TÜİK tarafından 2006 yılında yapılan bir araştırmada bireylerin yapmış olduğu evliliklerin %85,9 'unda hem resmi hem de dini nikah kıyıldığı tespit edilmiş; %9,7 'si sadece resmi; %3,7'si sadece dini nikah kıydırmayı tercih etmiştir.¹²⁸ Sosyal Doku Projesi kapsamında Konya'da yapılan araştırma sonuçlarına göre; %95,8'lik kesim hem resmi hem de dini nikahla evliyken, % 2.8'lik bölüm sadece resmi nikahla evli, %1,4'lik kesim de sadece dini nikahla evlidir.¹²⁹

Günümüzde "resmi nikâh" adıyla gerçekleştirilen akit, bizzat İslam'ın elde etmek istediği maksat ve gayeleri gerçekleştirilmektedir. Şahitlerin seçimi, zaten kişilerin özel hayatını ilgilendiren ve tercihin kendilerine bırakıldığı bir mevzudur. Kişiler, akit sonrası kıyılan nikâh için dua edebilirler. Ancak bugün yapılan ve herhangi bir sebeple ayrılmanın gerçekleşmesi durumunda resmi kayıtlara geçmediği için, çoğunlukla kadının mağdur olmasıyla neticelenen dini nikâh, bu yönüyle dinin özüne yakışmayan sonuçların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Hukuki niteliğe sahip resmi nikâh pek çok faydasının yanı sıra günümüzde dört hususu garanti etmektedir. Bunlar; ilişkinin/birlikteliğin yasallığı, doğan çocuklar için nesebin sahipliği, ölüm halinde mirasçı olabilme ve kadının nafaka hakkıdır. Kadınların kendi menfaatleri, selametleri, acı tecrübeler yaşamamaları ve manevi sorumluluk altına girmemeleri bakımından bu konuda dikkatli davranmaları gerekmektedir.¹³⁰

Genel olarak sözleşme ve ilanı kapsayan bir şekilde yapılan nikâh toplumumuzda hâkim iken bazı durumlara çözüm bulma amaçlı iki kişi arasında kıyılan nikâhlar, söz konusudur. Ama toplum nezdinde, tescil edilen nikâha önem verildiğinden hoca nikâhının geçerliliğini öğrenmek üzere yapılan başvurular bulunmaktadır. Bu tür nikâhların hukuki geçerliliği olup olmadığını öğrenmek veya bu şekilde evlenmekten ya da kocasının üstüne bu şekilde evlenmesinden dolayı yaşadığı sıkıntıları paylaşmak üzere yapılan başvurularda:

¹²⁸ TÜİK, Aile Yapısı Araştırmaları, 2006, s.10.

¹²⁹ Konya'da Hayat Tarzı, a.g.e., s.168.

¹³⁰ Necla Yadsıman, Kur'an-Sünnet-Fıkıh Bağlamında Kadının Evlilikteki Hakları, İzmir: Kanyılmaz M., 2003., s.100-101.

“Ben sadece dini nikahla evlenmiştim. Kocam 1-2 ay geçtikten sonra- ben senden sıkıldım- deyip beni babamın evine gönderdi. Şimdi de hiç arayıp sormuyor. Beni boşamamıştı da ben evli miyim bekar mı....”¹³¹

“3 ay önce dini nikahımız kıyıldı. Seneye de resmi nikah kıyılacaktı. Eşim şimdi bana diyor ki- o nikah yarım nikah ondan bir şey olmaz. Biz evlenmeyelim- ailem de ben de perişan olduk.....”¹³² kişiler, yaşadıkları zorlukları ve belirsizliği ifade ediyorlar.

Sadece dini nikâhla yapılan gizli 2. evlilik hususunda da, ikinci evlilik yaptığını her iki eşinden ya da ilk eşinden gizlemeye çalışan koca bir yanda, diğer yanda eşinin kendi üzerine evlendiğini öğrendiğinde ne yapacağını bilemeyen onuru kırılmış bir kadın ile bir başkasının mutsuzluğu üzerine mutluluk kurmaya çalışan diğer kadın. Bu karışık ortamda yaşanan sıkıntılar ve gerginlikler. Ve suiistimal edilen güven duyguları, hayal kırıklıkları.

2011 Türk Aile Yapısı Araştırmasına göre; kadınlar, evlenecekleri kişinin ilk kez evlenecek olma özelliği yüzde 84,1 oranında istemektedir. Kadınların evlenecekleri eş adayında 2. sırada istedikleri özellik budur. Buna karşın erkekler ise evleneceği kişinin ilk kez evlenecek olmasını, aranan özellikler içerisinde 1. sırada istemişlerdir.¹³³

Türkiye genelinde ve Konya’da tek eşle ve bir defa evlilik yoğunluktadır. 2006 yılı Türk Aile Yapısı Araştırmasına göre; yüzde 96 gibi büyük bir çoğunluğun bir defa evlendiği görülmekte, 2 defa evlenenlerin oranı yüzde 4 iken 3 veya daha fazla evlilik yapanların oranı ise yüzde 0,3’tür.¹³⁴

“.....Kocam benden izinsiz ve habersiz başka bir kadına dini nikah kıymış. Gerçekten bu nikah geçerli mi, ben kocama hakkımı helal etmiyorum.”¹³⁵

“.....Kızım güya dini nikahla bir adamla evlendi. Onunla birlikte yaşıyor ama adam zaten evli böyle bir nikah olur mu, gizli kapaklı.....”¹³⁶

Toplumun belli bir kesimi tarafından ikinci eşle evlenmek onaylanmadığı için erkek, ikinci evliliğini; kadın da bir erkeğin ikinci hanımı olduğunu saklamaya

¹³¹ DHYS, Karteks, s.17, sıra no:3.(kadın, 25-40 yaş, ilkokul)

¹³² Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.390, sıra no: 4.

¹³³ Uslu, a.g.e., s.226.

¹³⁴ Turğut, a.g.e., s.52.

¹³⁵ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.320, sıra no: 4.

¹³⁶ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.398, sıra no: 3(erkek, 41-60 yaş, üniversite).

çalışmaktadır. Kadınlar, eşlerinin ikinci evliliğini kabul etmezken, bir başka kadın, bir erkeğin ikinci hanımı olmaya razı olmaktadırlar. Bu durumda ortaya gizli saklı bir nikah çıkmaktadır.

Nikâh ile boşanma farklı hukuki tasarruflardır. Nikâhta iki tarafın rızası şart iken, boşanmada böyle bir şart bulunmamaktadır. Modern hukukta da nikâh için mahkeme kararı gerekmez ama, boşanma da mahkeme kararı gerekmektedir. Bu ince fark sebebiyle bazen yanlış anlamalar olabilmektedir. Bazen de nikah ve boşanma konularına gereken hassasiyet gösterilmeyebiliyor. Nitekim boşanma davası devam ederken; kişi henüz boşanmadan evlenenler olduğu gibi, boşanma davası sonucunda nasıl olsa dini nikahımız duruyor, diye evliliğinin devam ettiğini düşünenler ve bu nedenle boşandığı eşiyile aynı evde yaşamaya devam edenler de bulunmaktadır.

Nikah ile ilgili fıkhi hükümlerle ilgili başvurular da vardır. Bu başvurularda:

“Benim bayan arkadaşım evli. Ama başka bir erkekle ilişkisi var. Onunla da dini nikahla evlenmek istiyor. Erkeklerin kıydığı gibi dini nikah kıyabilir dimi?”¹³⁷

“Nikahta velinin izni şart mı, Ailemden habersiz evlensem nikahım geçerli midir”¹³⁸

“Uzun süre ayrı kalmak nikaha zarar verir, diyorlar. Nikah tazelememiz gerekir mi?”¹³⁹ gibi sorular geldiği gibi, dini nikah kıyarken gelin ile damat olmadan biz arkalarından nikah kıyabilir miyiz, gibi başvurular da gelmektedir.

Toplumumuzda nikah önemli bir yere sahiptir ve dini bir boyutu vardır. İslam inancına göre; eğer kişi dinden çıkarsa hanımı boş olur. Böyle bir kişi, yeniden kelime-i Şehadet getirip İslam’a girerken, nikahını da yenilemesi gerekir. İşin aslı bundan ibaret iken; bu durum, dinden çıkma olmaksızın genelleştirilmiş ve her kişinin ihtiyaten ara sıra Cuma günleri iman ve nikah tazelemesi tavsiye edilmiştir. Ve önceleri Perşembe akşamları camilerde yapılan bir uygulamadır. Zaman zaman evliliklerde eşlerden birinin iş nedeniyle başka şehirde ya da ülkede ikamet etmesi nedeniyle ayrılıklar olabilir. Ya da eşler, bir konuda tartışırken boşanma lafızlarını kullanarak veya kullanmadan boşanma konusunu da konuşabilirler. Bu tür durumlarda nikahın zarar görebileceği

¹³⁷ DHYS, Karteks, s.13, sıra no: 8.(kadın, 25-40 yaş, üniversite)

¹³⁸ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.247, sıra no: 4.

¹³⁹ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.398, sıra no: 4.

endişesi taşınmaktadır. İşte bu durumda ne olur olmaz diye nikah tazeleyelim mi diye başvuranlar, bulunmaktadır.

Evliliklerde eş adaylarının, birbirini tanınması ve evlilik kararını birlikte almaları, kuracakları yuvanın saadeti açısından önemlidir. Bununla birlikte bazı aileler, evlatları için uygun eş adayını belirleyip hatta bunu genç, daha çocuk sayılabilecek yaşta iken yapıp, genç, itiraz edecek olgunluğa erişmeden de nikahı kıyıverme anlayışına sahiptirler. Bu tür evliliklerin arkasında, malın ailede kalmasını sağlama amaçlı akraba evlilikleri olabileceği gibi, aile statüsüne eş değer bir evlilik temini ya da genç, başka bir şehre okumaya giderken, onun başını bağlama, mürüvvetini görme gibi niyetler de bulunmaktadır.

3) Nikah ve Boşanma ile İlgili Sorular

Kişilerin hayatlarındaki dönüm noktalarından bir tanesi de evlilik ya da boşanma kararı almaktır. Bu iki karar da bir çırpıda verilemeyecek, üzerinde iyice düşünülerek hareket edilmesi gereken konulardır. Bununla birlikte kişilerin gönlüne göre keyfi hareket edebilecekleri isterlerse evlenip isterlerse hemen boşanabilecekleri günü birlik bir kurum da değildir aile ve evlilik müessesesi. Bu sebeple İslam dini, aile hukuku ile ilgili çok temel hükümler koymuş ve müslümanların bu çerçevede evlenip iki tarafın da zarar görmediği bir şekilde de boşanma ile ilgili hükümleri vasetmiştir. İslam dininde boşanmanın genelde tek taraflı sözlü bir tasarrufla erkeğe bırakılması, toplumun bazı kesiminde bu durum, erkeğin kadına karşı kullanabileceği bir güç olarak algılanmış ve erkek isterse kadını hemen boşayabilir ya da bazı konularda şartlar koşarak kadını zor durumda bırakabilir, düşüncesine sevk etmiştir.

Boşanma, aile birliğinin yıkılması ve yerine yeni bir düzenin kurulmasıdır. Kesinlikle anlık bir durum olmayıp, belli bir sürecin son noktasıdır. Aklı selim ile düşünülerek karşılıklı istişare ile verilen bir karardır. Çözüm yollarının tükendiği noktada son çare olarak başvurulacak bir merciidir boşanma. Özellikle şartlı boşamalar ya da “3’ten 9’a şart olsun” şeklinde yapılan boşamalar; ani, düşünmeden, öfke anında yapılan boşamalardır. Kocanın karısına cezalandırma amaçlı bir tehdit şeklinde de olabilmektedir. Taraflar, öfkeleri geçtikten sonra pişman olmakta ama yaptıkları tasarrufun da geçerliliğinden dolayı çaresiz kalmaktadırlar. Bu konularla alakalı olarak 73 başvuru yapılmıştır. Başvurular tabloda görüldüğü üzere şu şekilde kategorize edilmiştir:

Tablo- 14: Nikâh ve Boşanma İle İlgili Sorular

Nikâh ve Boşanma İlgili Fıkhi Sorular	Başvuru Sayısı	Başvuru Yüzdesi
Nikâh Durumu(Nikah Devam Ediyor mu?)	30	% 41
Sözlü Boşama	12	%16,4
Şartlı Boşama	12	%16,4
Boşanmanın Vebali Var mı?	11	%15
Boşanılan Eşle Yeniden Evlenmenin Dini Hükümü	8	%10,9
Genel Toplam	73	%100

Tablo 14'e göre, başvurusu bu kategoride incelenenlerin %41'i, nikah durumunu öğrenmek istiyor. Karı- koca arasında geçen bazı sözlü tasarruflar ya da yapılan bazı yanlışlar, acaba nikahı bitirdi mi, şeklinde soruları akla getirmekte ve çareyi büroya başvuruda bulmaktadırlar. Nikah durumu ile ilgili olarak gelen başvurular;

“ ...Kocam sabah akşam dine imana küfrediyor, dinden çıkıyor ise benim de nikahım bitiyor mu?”¹⁴⁰ şeklinde bazı bayanların başvurularından oluştuğu gibi,

“ Karım, benimle evli iken en yakın erkek arkadaşımınla kaçtı. 2 ay sonra geri döndü. Şimdi biz yeniden evlenebilir miyiz, zina nikahımıza zarar verir mi? ”¹⁴¹ gibi sorulardan da oluşmaktadır. Aynı şekilde yaygın olarak gelen sorulardan bir tanesi de kavga esnasında ağızdan çıkan kinayeli lafızlarla boşanmanın gerçekleşip gerçekleşmediği ile ilgilidir.

Tabloya baktığımızda başvurular içerisinde sözlü boşama ve şartlı boşamalarla ilgili başvurular görülmektedir. Toplumun bir kısmında sözlü ya da şartlı boşama yaygın olarak uygulanmaktadır. Özellikle öfke ve tartışma anında kişiler, bu sözleri kolayca tasarruf edivermekte sonrasında da evli çiftler, sıkıntıya düşürmektedir. Gözyaşları içerisinde büroya başvuran bir bayan “Hocam nikahımızda nasıl geriye

¹⁴⁰ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.282, sıra no: 4.

¹⁴¹ DHYS, Karteks, s.2, sıra no: 9.

dönüş olsun ki eşim bana kızıp 50.000 kere boş ol dedi.”¹⁴² diyerek içine düştüğü zorluğu anlatmaktadır.

“Eşim 4 ayrı zamanlarda şart ederek beni boşadı. Şimdi de ben seni boşamak niyetiyle söylemedim diyor. Nikah durumumuz nedir?”¹⁴³

Şartlı boşama, genelde kocanın hanımına karşı kullandığı bir tehdit ve şiddet unsurudur. Koca, bu boşamada hanımını en doğal haklarından mahrum bırakabilmekte ve kadın o hakkını istediğinde boşanmış olmaktadır. En yaygın görülen şekliyle *“Annenin evine gidersen boş ol, ya da ailenle görüşürsen boş ol”¹⁴⁴* şeklinde kadınların karşılaştığı boşamada kadın, *“Ben ne yapayım hocam, ailemle nasıl görüşmeyeyim ya görüşünce ne yapayım boşanmış olacağım, hem ben böyle bir durumu aileme nasıl anlatırım”¹⁴⁵* diye içine düştüğü durumu ifade etmektedir. Bazen bu şartlı boşama daha acı ve tehditkar da olabilmektedir. Başvurulardan bir tanesinde ikinci bir nikahla hanımının üzerine evlenen koca, ilk hanımı bu durumu öğrenip itiraz ettiğinde *“Şart olsun O’nu boşarsam seni de boşarım”¹⁴⁶* diyerek iki evliliği birbirine bağlamış ve hanımını son derece üzmüştür.

Boşanmanın bireylere verdiği zararları, kadın açısından ele alacak olursak; ekonomik sıkıntı, çevre baskısı, velayet babadaysa çocuklara özlem duyma, erkeklerin tacizi, aile baskısı, konut bulma, nafakayla ilgili sıkıntı, ruhsal/duygusal sıkıntılar olarak tanımlanabilir. Erkek açısından bakıldığında, velayet annedeyse çocuklara özlem duyma, ev ve kendi işlerini yapmayla ilgili sıkıntı, ruhsal/duygusal sıkıntılar yer almaktadır. Çocuklarsa ana-babalarının boşanmasının kendileri yüzünden gerçekleştiğini, iyi davranırlarsa ana-babalarının yeniden bir araya gelebileceğini düşünürler. Ana-babasının ayrılmasını tam olarak algılayamayan çocuklarda tüm yaşam boyu terk edilme duygusu gelişebilmektedir.¹⁴⁷

2011 Türk Aile Yapısı Araştırmalarına göre; aile tiplerine göre değerlendirildiğinde, dağılmış aile yapısına sahip hanelerin oranı ülke genelinde yüzde 21,24’tur. Büyük kentlerde bu oran daha da yükselmektedir.¹⁴⁸

¹⁴² Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.377, sıra no: 3.

¹⁴³ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s. 360, sıra no: 4.

¹⁴⁴ DHYS, Karteks, s.21, sıra no: 11.

¹⁴⁵ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.214, sıra no: 1.

¹⁴⁶ DHYS, Karteks, s.21, sıra no: 12.

¹⁴⁷ Çayboylu, a.g.e., s.39.

¹⁴⁸ Uslu, a.g.e., s.394.

Kadınların boşanma isteklerindeki en önemli nedenlerden biri, kocasının kendisini aldatmasıdır. Aldatılma evliliğe ve karı-koca ilişkisine büyük zarar vermektedir. 2006 yılı Aile Yapısı Araştırmasına göre; boşanma sebebi olarak ilk sırada erkeklerin % 29,6'sı kadınların % 21,1'i aldatmayı söylemektedir.¹⁴⁹

Bu durumda kadın boşanmayı istemekle beraber, dini ve toplumsal olarak bundan sorumlu olup olmayacağı endişesini de taşımaktadır. Bir yandan da boşandığı takdirde ne yapacağını, nereye gideceğini, çocuklarını nasıl büyüteceğini de düşünmektedir. Bütün bunlara rağmen evliliğine devam etmekte de zorlanmaktadır. İşte özellikle böyle çaresiz kaldıklarında A.İ.R.B.'na başvurumaktadırlar. Nitekim:

“Ben ne yaptıysam kocamı başka kadınlarla görüşmekten alıkoyamadım. Sürekli dul kadınları bulup geceyi onların evinde geçirir. Bana da onlarla eğleniyorum, ben asıl seni seviyorum, der. Ama benim canıma tak etti artık boşanmayı düşünüyorum da Allah katında sorumlu olmam değil mi? Bir de mahkeme yoluyla boşanmak yeterli mi?”¹⁵⁰

Toplumumuzda dini nikah-resmi nikah ikiliğinin sonuçlarından biri de, resmi boşanmanın dinen boşama yerine geçmediği kabulüdür. Gündelik hayatta karşılaşılan sıkıntılara çözüm bulmak amacıyla ya da bir tartışmada öfkeyle dini boşanmalar yapılmaktadır. Bu durum hem aile hayatını devam ettirmek isteyen çiftler tarafından hem de resmen boşandığı halde karısına eza çektirmek için “dinen boşamadığını” söyleyen erkekler tarafından gerçekleştirilmektedir.¹⁵¹ Müracaatlar da boşanma konusunda bilgi eksikliği ve bilgi kargaşası olduğu görülüyor. Evlenirken hem resmi hem de dini nikâhla evlenmekle beraber, boşanma konusunda hangi nikâh biçimine göre boşanma olacağı hususunda çelişkiye düşülebilmektedir. Ya da nasıl olsa hem dini hem resmi nikahımız var, sözlü boşama da sadece dini nikahımız gider, resmi nikahımız kalır gibi bir düşünceye de rastlanılmaktadır. Pek çok batı ülkesinde kilisede kıyılan nikahla hem dua hem de tescil imkanı bir araya getirilerek sorun çözülmüşken bizde hala böyle bir oluşumun olmaması ve dini nikahın çizgi dışı sayılması pek çok soruna neden olabilmektedir. Nitekim başvuruların %41'inde kişiler, nikahının devam edip etmediğini öğrenmek ve kıyılan dini nikahın durumunu sormak üzere büroya başvuru yapmışlardır.

¹⁴⁹ Turğut, a.g.e., s.56.

¹⁵⁰ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.360, sıra no:1.

¹⁵¹ Meriç, Fetva Sorularında Ailenin Dağılması ve Aile Büroları, Küreselleşen Dünyada Aile, TDV Yayınları, 2009 Kutlu Doğum Sempozyumu Tebliğ ve Müzakereleri, Ankara, 2010, s.239.

SEKAM'ın yapmış olduğu Türkiye'de Aile araştırmasına göre bireyler, evlenirken %79,8 gibi çok geniş bir kesim, dini nikah olmadan olmaz, görüşünde iken dini nikahı her haliyle gereksiz bulanların oranı yalnızca % 3,8'dir. Geri kalan % 16,4'lük kesim ise dini nikaha her haliyle karşı değil, olmayabileceği kanaatindedir.¹⁵² Evlilikle beraber iki ayrı nikahın kıyılması, sanki evlenirken iki nikaha sahip olma gibi bir anlayışa götürmektedir.

Teknolojinin hayatımıza girmesiyle beraber daha önce olmayan bir takım boşama Őekilleri de gündeme gelmektedir. Mesajla ya da maille boşama gibi, bunların dini hükümünü öğrenmek üzere de başvurular vardır.

Nikâh, meşru bir evliliğin oluşması için gerekli olduğu kadar, nikâh aşamasının sorunsuz bir Şekilde geçmesi de aile hayatındaki mutluluk için önem arz etmektedir. Başka bir ifadeyle, nikâh aşamasındaki sorunlar, aile hayatı boyunca çıkabilecek sorunların tohumu mesabesindedir. Bu sebeple nikâh aşamasının sorunsuzca halledilmesi, evlilik sürecinde yaşanabilecek pek çok sorunun baştan yok edilmesi anlamına geliyor. Daha ilk başta kayıt altına alınmadan yapılmış bir de gizli tutulan dini nikah, evlilik ilerledikçe başka türlü sorunların çıkmasına zemin hazırlayabilmektedir.

4) Boşanma ve Sonrasında Yaşanan Sorunlar

Bir toplumun en küçük yapı taşını aile oluşturur. Aile, kendi başına bir toplum modeli gibidir. Kuruluşu, işleyişi, aile fertlerinin kendi aralarında veya yabancılarla olan ilişkileri belli örf, adet, teamül veya toplumu yönetenlerin belirlediği prensiplere göre olagelmıştir. Aile yuvasının sona ermesinde de bu değer yargılarının etkisi büyük olmuştur. İslam'da evlenme akdi, süresiz olarak ve ömür boyu devam etmek üzere yapılır. Evlilik, eşlerden birinin ölümü ile sonuçlanabileceği gibi boşama ya da benzeri tasarruflarla da sona erebilir. İslam'da kocaya, hakim kararına gerek olmaksızın eşini boşama yetkisi, tanınmıştır. Ancak bu yetkinin kötüye kullanılmaması için bazı önlemler de alınmıştır.¹⁵³

Türkiye'de evliliğin sonlanması anlamına gelen boşanma oranında, son yıllarda bir artış yaşanmaktadır. Boşanma, Batı lkelerinde toplumsal bir problem olarak algılanırken, Türkiye'de yakın zamanlara kadar hep Batı ülkelerine göre düşük oranda

¹⁵² zkaya, Vatandaş, a.g.e., s.68.

¹⁵³ Hamdi Döndüren, a.g.e., s.340.

bir seyir gösterirdi. Ancak son yıllarda toplumsal bir problem haline geliverdi. Boşanma sonrası bireylerin yaşamış olduğu sıkıntıların giderilmesinde de taraflara hukuki rehberlik ve destek hizmetlerine, ekonomik desteğe ve boşanmış kişiler çocuklarına bakacak durumda değıllerse acil kurum bakımı hizmetlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu imkânlarla sahip olunmadığında bireylerin sıkıntı yaşamaya devam ettikleri görülmektedir.

2013 yılı Tük istatistiklerine göre, kaba evlenme hızı %08,63 olarak gerçekleşti. Boşanan çiftlerin sayısı, bir önceki yıla göre %1,6 artarak 125 305'e yükseldi.¹⁵⁴

Tük istatistiklerine göre; boşanma oranları Konya'da 2802 (2002), 2859 (2003), 2910 (2004), 2754 (2005), 2833 (2006), 2637 (2007), 2712 (2008), 3186 (2009), 3318 (2010), 3476(2011).¹⁵⁵

Boşanma oranlarının 2008 yılından sonra arttığını, rakamlardan görmekteyiz. Bunda Türk toplumunun modernleşme sonucunda kültüründen uzaklaşmasının da etkisi söz konusudur. Şöyle ki, daha önceki yıllarda kadın için evlilik, sosyal güvence özelliğı sağlıyordu. Kadın, çalışma hayatına girmemişti henüz, evde ev işlerini yapıyor, çocuklarını büyütüyor, evlilik hayatında ne yaşarsa yaşasın evliliğini bitirme kararı vermekte de çok zorlanıyordu. Ama modern zamanda kadın çalışma hayatına girdi, ekonomik özgürlüğe ve güvenceye kavuştu. Evlilik içerisinde istenmeyen bir durumla karşılaştığında, boşanma için başvurabilmektedir. Son yıllarda yapılan medeni kanunda özellikle kadınlara yönelik bazı gelişmeler örneğın, evlilik birliğı içerisinde kazanılan malların boşanma esnasında –kadın ev hanımı dahi olsa- eşit olarak paylaşılması vb. durumlar, kadınların boşanma kararında biraz daha rahat hareket etmelerini sağlamış olabilir.

İslam dininde ailenin özel bir yeri olmasına ve müslümanlar gerek Kur'an-ı Kerim'de gerekse Hz. Peygamber'in hadislerinde evlenmeye, yuva kurmaya özendirilmelerine rağmen İslam hukukunda kolay boşanma yolu seçilmiş ve eşlerin ve özellikle kocanın çoğı defa mahkemeye başvurmaksızın boşanmalarına imkan sağlanmıştır. Öte yandan boşanıp tekrar evlenmeler suiistimal edilmesin diye, boşamaya

¹⁵⁴ TÜİK, Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, 2011.

(TR521Ko/PreHaberBultenleri.do?id=16051)

¹⁵⁵ TÜİK, Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, 2011.

(www.tuik.gov.tr/Kitap.do?metod=KitapDetay&KT_ID=11&KITAP_ID=18)

azami sınır getirilmiş, ayrı ayrı veya beraberce karısını üç defa boşayan kimsenin iki taraf istese bile, kadın, üçüncü bir şahısla hileli olmayan bir evlilik yapmadıkça ve bu evlilik ölüm veya boşama ile sona ermedikçe tekrar bir araya gelmelerine imkan tanınmamıştır.¹⁵⁶ Bu alanda kişiler, gerçekleşen boşanma sonucu yeniden evliliğe dönme imkanını öğrenmek üzere ya da yaşadıkları sıkıntıları paylaşmak ve boşanma sonrası karşılaştıkları yeni durumun dini hükümlerini öğrenmek üzere başvuruda bulunmuştur. İçerikleri şu şekildedir:

Tablo- 15: Boşanma ve Sonrasında Yaşanan Sorunlar İle İlgili Başvurular

Boşanma ve Sonrasında Yaşanan Durumlar	Başvuru Sayısı	Başvuru Yüzdesi
Boşanmış Çiftlerin Birbirleriyle Tekrar Evlenme İsteği	6	%31,7
Boşanma ve Sonrası İle İlgili Fıkhi Sorular	4	%21
Boşanma Nedeniyle Yaşanan Olumsuzluklar	3	%15,7
Boşanmış Çiftlerin Dini Açıdan Görüşme Sınırları	3	%15,7
Boşanma Nedeniyle Kürtajın Hükmü	2	%10,7
Çocukların Velayeti	1	%5,2
Genel Toplam	19	%100

Boşanma olayı, ailenin bölünmesine, dağılmasına yol açan; ailedeki bireyleri de derinden sarsan, istenmeyen yıpratıcı bir olaydır. Boşanma, toplumsal ve/veya hukuki kurallar çerçevesinde yapılmış bir evliliğin, tarafların karı-koca olarak hiçbir bağı kalmaksızın; fakat varsa ortak çocukların hakları saklı kalmak üzere sona erdirilmesine ve tarafların başkalarıyla veya eski eşleriyle yeniden evlenmelerine olanak veren hukuki/toplumsal bir işlemdir.¹⁵⁷

¹⁵⁶ İslam İlmihali, a.g.e., c. II, s.230.

¹⁵⁷ Cevat Özkaya, Celalettin Vatandaş, a.g.e., s.137.

İnsanın yaşadığı bazı problemler aile birliğine zarar verebilir. Boşanmalar gerçekleşir. Aile birliği içinde kendine ait bir yaşam alanı kuran kadın, erkek, çocuklar ailenin dağılmasıyla ciddi gerginlikler yaşarlar. Her yeni durum kişiden farklı beklentiler talep eder. Nitekim bu gibi durumlarda boşanma kişiye terk ettiği hayatı gözden geçirme imkanı vermektedir.¹⁵⁸ Yeniden eski eşiyile evlenme düşüncesi ya da başka bir evlilik kararı yaşanan durumlar arasındadır. Bu alandaki başvuruların yaklaşık yüzde otuzunu, boşandığı eşiyile yeniden evlenme isteği ve dini açıdan bu durumun mümkün olup olmayacağı oluşturmaktadır.

2011 Türk Aile Yapısı Araştırmasına göre; boşanma sebeplerine bakıldığında en yüksek oran, kadınlarda %26,6 ve erkeklerde %28,2 ile sorumsuz ve ilgisiz davranmadır. Bu durum Türkiye ortalaması ile de paralellik taşımaktadır. Kadınlarda bu oranı %20,8 ile dayak/ kötü muamele izlemekte, aldatma ise %16,8 ile üçüncü sırada yer almaktadır. Erkeklerde ikinci sırada yer alan oran, %10,0 ile eşlerin ailelerine karşı saygısız davranması yer almakta, üçüncü sırada %7,9'luk oran ile evin ekonomik geçimini sağlayamama gelmektedir.¹⁵⁹

Toplumumuzda genel olarak bir boşanma olayı olduğunda, kadının başka bir erkekle evlenip boşanmadan eski kocasıyla evlenemeyeceği düşüncesi hakimdir. Bu nedenle sadece mahkemede boşanmış tek talak hakkının kullanıldığı boşamalarda geri dönüş mümkün mü şeklinde başvurular bulunmaktadır.

“18 yıl evli kaldık. Defalarca aldatma olayı oldu. Şiddet de gördüm yıllarca. Maddi sıkıntı desen hepsi vardı. Bir gün aniden ayrılıverdik. Ama boşanınca da değişen bir şey olmadı. Şimdi eski kocam –gel yeniden evlenelim, diyor. Dini açıdan bir sıkıntı yoksa ben de tekrar evlenmek istiyorum. Size bu durumu sormaya geldim.”¹⁶⁰

Hemen hemen bütün boşanmalarda, kadın da erkek de duygusal bir çöküntü yaşarlar. Boşanmaya karar verene kadar uzanan süreçte çoğu kez kadın ve erkek birbirlerini karşılıklı olarak incitirler. Bu süreçte, her iki taraf da birbirlerini istenilmeyen taraf olarak algırlar. Bu nedenle de, kadın için de, erkek için de boşanma olayı kişisel özgüvene ve saygıya indirilmiş bir darbedir. Bunların yanı sıra, bir de

¹⁵⁸ Nevin Meriç, a.g.e., s. 230.

¹⁵⁹ Uslu, a.g.e., s.230.

¹⁶⁰ Konya İl Müftülüğü, Ş. S. D., s.353, sıra no: 4.

çocuklar varsa, bu kez, çocuk ya da çocukları kapsayan yeni bir düzen kurma zorunluluğu acil olarak ortaya çıkmaktadır.¹⁶¹

Genellikle çocuklar, ölüm ve geçici ayrılıkları daha az sarsıntıyla atlatmakta, ancak boşanmaya daha büyük tepkiler göstermektedirler. Özellikle boşanmalar sonrasında çocuk, hangi tarafta kalırsa kalsın diğer tarafı özlemekte, onun yokluğunu hissetmekte, kendini güvensiz ve sevgisiz hissetmektedir. 500 suçlu çocuğun % 56,3'ü evliliği ilk altı yılda bozulan ailelerden gelmektedir. 444 çocuğun % 40'ı ilk beş yaş içerisinde anne yahut baba şefkatinden mahrum olanlardır. Hükümlü çocukların aile yapılarını ortaya koyan araştırma sonuçlarına göre %38,89'unun parçalanmış ailelerden geldikleri belirlenmiştir.¹⁶²

Boşanma, kadın ve erkek için birtakım zararlara ve kayıplara neden olur. Kadınlar daha çok ekonomik sıkıntı, çevre baskısı, velayet babadaysa çocuklara özlem duyma, erkeklerin tacizi, aile baskısı, konut bulma, nafakayla ilgili sıkıntı, ruhsal/duygusal sıkıntı, evin tamirat gibi işlerini yapma zorlukları ile karşılaşmaktayken, erkek açısından bakıldığında, velayet annedeysse çocuklara özlem, ev ve kendi işlerini(bakımını) yapmakla ilgili sıkıntı, ruhsal/duygusal sıkıntılar ilk sırada yer almaktadır. Aile ve çevre baskısı, konut bulma sıkıntısı, nafakayla ilgili sıkıntılar, kadınlarınkı kadar yoğun yaşanmamaktadır.¹⁶³

Boşanma sonrası yaşadığı sıkıntıyı başvurusunda bir bayan “28 yaşındayım. 2.5 sene önce evlendim kısa süre sonra da boşandım. Hala psikolojik tedavi ve destek alıyorum. Bir türlü kendime gelemedim...”¹⁶⁴ sözleriyle ifade ediyordu.

Bir başka başvuruda ise “Hocam ben boşandım babamın evine geldim. Babam ve ağabeylerim – sen dul kadınsın- diye bana hem çok eziyet ediyorlar hem de beni sürekli dövüyorlar. Boşanmak suç mu, ben bunlara nasıl dayanayım!...”¹⁶⁵ diyerek çaresizliği anlatan kişi, Allah katında boşanan, utanılacak bir iş mi yapmış olur, diye soruyordu. Ailenin sonlandırılması, çok zor ve önemli bir karardır. Ailede herkesi olumsuz etkileyen bu durum, fetva sorunlarında da sıklıkla karşılaşılan bir durumdur.

¹⁶¹ Nesrin Türkarlan, “Boşanmanın Çocuklar Üzerinde Olumsuz Etkileri ve Bunlarla Baş etme Yolları”, Aile ve Toplum, Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları, 2007, 11, s.100.

¹⁶² Öğrencilerin Aile Beklentisi, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Baş. Yay., 2008, s.16.

¹⁶³ Çayboylu, a.g.e., s.38.

¹⁶⁴ DHYS, Karteks, s.21, sıra no: 13.

¹⁶⁵ DHYS, Karteks, s.21, sıra no: 14.

Bireylerin %55.7'si boşandığı eşiyle hiç görüşmemektedir. Bireylerin %55.7'si tekrar evlenmeyi düşünmektedir, %23.5'i şu anda kararsız olduğunu ve %20.8'i düşünmediğini ifade etmiştir.¹⁶⁶ Bu araştırmada başvurusu bu kategoride incelenenlerin %31,7'si, boşandığı eşiyle tekrar evlenmek istediğini ifade etmektedir.

Aynı şekilde ülkemizde yaygın olan bir boşanma durumu da, bir takım maddi kazançlar elde etme amacıyla (babasının maaşını alma, yurt dışında oturma kazanma, vefat etmiş eşinden kalan maaşı almaya devam etme ya da hacizden kurtulma vb.) yapılan boşanmalar veya kayıt altına alınmayan evlilikler de mevcuttur. Bu durumda nikâhın dini boyutunu öğrenmek amacıyla müracaatlar yapılmaktadır.

“Biz 3 yıl önce boşandık. Fakat çocuklar ve ekonomik nedenlerden ötürü aynı evde iki yabancı gibi yaşamaya devam ediyoruz. Dini açıdan bir vebali var mı?”¹⁶⁷, “Biz haciz nedeniyle mahkeme kararıyla boşandık. Ama kocam senin dini nikahın hala bende. Sen Allah katında hala benim karımsın, diyor. Gerçekte böyle bir şey var mı?”¹⁶⁸ şeklinde yapılan başvurularda da boşanma sonrasında nikahla ilgili durumu öğrenmek isteyenler vardır.

Boşanma sırasında ve sonrasında her ne kadar boşanan çiftler, zorlu ve sıkıntılı bir süreç atlatsalar da çocukları varsa işte o zaman işler, daha da zor hale gelebilmektedir. Bu sebeple boşanma esnasında öğrenilen bir hamilelik varsa bebeğin doğmamasını tercih ederek kürtaja yönelen çiftler mevcuttur. Dini açıdan kendilerinin böyle bir hakları olup olmadığını öğrenmek üzere büroya başvuran kişiler de bulunmaktadır.

Son olarak günümüzde boşanma davaları uzun yıllar alabilmektedir. Her ne kadar kişiler, boşanmaya karar verip ayrı yaşamaya başlamış olsalar da dava sonuçlanana kadar evli hükmünde olmaktadır. Bazen boşanmanın sonuçlanması iki ya da üç yıl gibi uzun bir zaman alabilmektedir. İşte bu yıllar esnasında kişiler, yeni bir birliktelik kurma ile karşı karşıya gelebilmekte ve boşanır boşanmaz da evlenmek isteyebilmektedirler. Böyle bir durum söz konusu olduğunda kadının iddet bekleyip beklemeyeceği hakkında sorular geldiği gibi boşanma esnasında yapılan evlilik

¹⁶⁶ Fatma Arpacı, Şadan Tokyürek, “Boşanmış Bireylerin Yeniden Evlilik Konusundaki Görüşlerinin İncelenmesi”, Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E Dergisi, Akademik Bakış Dergisi, sayı:31, Temmuz-Ağustos 2012, s. 7.

¹⁶⁷ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.391, sıra no: 3.

¹⁶⁸ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.295, sıra no: 1.

görüşmelerinin dini açıdan caiz olup olmadığını öğrenmek için yapılan başvurular da mevcuttur.

*“Ben 3 yıl evli kaldım. Kocam beni sürekli döverdi. Dayanamadım, boşanmak istedim. Dava açtım. Ama mahkeme tam 3 yıl sürdü. Mahkeme iki gün önce sonuçlandı. Şimdi başka biriyle hemen evlenmek istiyorum. Yine de iddet bekleyecek miyim?”*¹⁶⁹ şeklindeki başvuruda da görüldüğü gibi çok uzun süren boşanma davaları sonucunda iddet beklemek istemeyenler olmaktadır.

C) AİLE İÇİ İLİŞKİLERİ ETKİLEYEN OLUMSUZ DURUMLARLA İLGİLİ BULGULAR

Bu başlık altında aile içerisinde görülen fakat istenmeyen bazı olumsuzluklar incelenecektir. Teknoloji alanında yaşanan hızlı değişim, internetin yaygınlaşması, bazı sosyal değişimler ve daha pek çok faktör aile yapısında bir takım değişiklikleri de beraberinde getirmiş ve daha önce var olmayan bazı ailevi problemlerin de ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.

Bu bölümün alt başlıkları; Aldatma, İletişim Problemleri, Cinsel Problemler, Ekonomik Problemler, Şiddet, Çocuklarla İlgili Problemler, Büyü, İnternet Bağımlılığı, Ensest, Taciz, Fuhuş Ticareti olmak üzere on bir tanedir. Bu alanda toplam 138 başvuru vardır. Alt başlıklar ve başvuruları şu şekildedir:

1) Aldatma

Aile kurumunun başta gelen ilkeleri sevgi, saygı ve güven- sadakattir. Bunlar bir ailede varsa diğer sorunlar ya da eksiklikler, zamanla telafi edilebilmektedir. Fakat güven duygusu yoksa ya da kaybedilmişse telafisi zor olmaktadır. Çünkü eşler arasındaki güven, evliliklerin devamını sağlayan faktörlerin başında gelmektedir. Kadın ya da erkek, sadakatsizlikle ilgili herhangi bir davranışta bulunursa bu durumda, aile birliğinin bozulması bile söz konusu olabilmektedir. Bazı durumlarda aile birliği bozulmayabilir. Ama yine de aldatılma olayı, kişiyi derinden etkileyen sıkıntılı ve zor bir süreçtir. Bu sebeple devam edilen evliliklerin de kolay kolay unutulmayacak ve silinmeyecek bir yara aldığını söylemek mümkündür.

¹⁶⁹ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.263, sıra no: 4.

Tabi ki; aldatan kadın olduğunda ortaya çıkan sonuçla, aldatan erkek olduğunda ortaya çıkan sonuç da farklı olmaktadır. Aldatan, kadın olduğunda boşama, dövme hatta öldürme olaylarına rastlanabilmirken; aldatan, erkek olduğunda çocuk faktörü, ekonomik yetersizlik gibi nedenlerle çaresizlikten kabullenme olabilmektedir. Bazen de toplumsal ve ailevi baskılarla kadınlar, evliliğine devam etmektedirler. Tabi ki boşanmayı tercih edenler de söz konusudur. Boşanma gerçekleşsin ya da gerçekleşmesin kocanın hanımını aldatması durumunda kadın, derin bir sıkıntı yaşamaktadır. Bu sebeple aldatma başlığı altındaki bölümde başvuruların yaklaşık yarısını, kocası tarafından aldatılan kadınların yaşadıkları sıkıntıları dile getirdikleri bölüm oluşturmaktadır. Erkeğin hanımını aldatmasına yakın bir oranda da kadının, başka bir erkekle yaşadığı ilişkiyi anlattığı bölüm vardır. Diğer başvurular ve içerikleri şu şekildedir:

Tablo- 16:Aldatma

Aldatma	Başvuru Sayısı	Başvuru Yüzdesi
Erkeğin (Kocanın) Başka Bir Kadınla İlişkisi ve Kadının Bu Durumdan Şikayeti	21	%47,7
Kadının Başka Bir Erkek İlişkisi	15	%34,2
Sanal Alemde Aldatma	7	%15,9
Zinadan Korunmak İçin Geçici Nikah Kıymanın Hükmü	1	%2,2
Genel Toplam	44	%100

Kocası tarafından aldatıldığını ifade eden 21 kadının 14 tanesi(%66,6), 25-40 yaş aralığında, 2 tanesi(%9,5) 19-24 yaş aralığında, 5 tanesi(%23,9) de 41-60 yaş aralığında bulunmaktadır.

Kocası tarafından aldatıldığını ifade eden 21 kadının 13 tanesi(%61,9) ilkökul mezunu, 5 tanesi(% 23,8) lise mezunu, 2 tanesi(%9,5) üniversite mezunu, 1 tanesinin de eğitim durumu belli değildir.

Evli olmasına rağmen başka bir erkekle ilişki yaşadığını ifade eden 15 kadının 11 tanesi (%73,3) 25-40 yaş aralığındadır. 2 tanesi(%13,3) 41-60 yaş aralığı, 2 tanesi(%13,3) de 25 yaş altıdır.

Evli olmasına rağmen başka bir erkekle ilişki yaşadığını ifade eden 15 kadının 4 tanesi (%26,6) lise mezunu, 6 tanesi(%40) ilkokul mezunu, 2 tanesi(% 13,3) üniversite mezunudur.

Sanal alemde aldatılma olayına maruz kalanların 5 tanesi kadın, 2 tanesi erkektir.

Tablo 16'ya göre başvurusu bu bölümde incelenenlerin %47,7'si, aldatılan bir kadın olarak yaşadığı sıkıntıları ifade etmektedir. Dünyanın neresine gidilirse gidilsin ailenin temelini sadakatin oluşturduğunu görebiliriz. Ailede sadakat varsa, yapılan diğer tüm hatalar bir dereceye kadar tolere edilebilir; ama sadakatsizlik ve ihanet affedilemez. Sadakat ve iffet kavramlarına yeteri kadar önem verilmediğini de görmekteyiz. Maalesef bu değerlerini kaybetmiş kişilerin, ailelerine ne denli zarar verdiğini açıktır. Bu başlıkta başvuruların çoğunluğu da bu durumla alakalıdır. Aynı şekilde kadınların ihaneti sonucu ailelerde yaşanan sıkıntılar nedeniyle başvurular da vardır.

Güven inşa etme gücü ailenin içkin bir değeridir. Aile, üyeleri arasındaki bağın gücü nispetinde güven inşa eder. Dağılmış, tek ebeveynli, birliği temelden sarsılmış ve üyelerine sağlıklı gelişim ve paylaşım ortamı sunamayan ailelerde yetişen bireylerin bu güven duygusundan mahrum kalmaları toplumsal problemlerin kaynağı olarak kendini gösterecektir.¹⁷⁰ Örneğin tek ebeveynli ailelerde yetişen çocuklarda suça eğilim, uyuşturucu bağımlılığı riski fazla olmaktadır.

SEKAM'ın yaptığı Türkiye'de Aile araştırmasında “Eşinizin sizi bir başkasıyla aldattığına emin olsanız ne yapardınız?” sorusuna %57,6'sı “boşanırım”, %14,2'si “konuşur/tartışır, vazgeçirmeye çalışırım”, %7,5'i “öldürürüm”, %4,8'i “evi terk ederim”, %3,3'ü “boşanmam kabullenirim”, %2,3'ü “döverim” şeklinde araştırmacılar cevap vermektedir. Buna göre, aldatma durumunda katılımcıların yarısından fazlasının boşanma yoluna gidecekleri anlaşılmaktadır.¹⁷¹

Çoğunlukla erkek aldattığı zaman bu durum görmezden gelinmesine ya da zorunlu bir affa uğramasına karşılık, kadınlar aldattığında daha ağır yaptırımlarla karşılanılmaktadır. Hiç istenmeyen bir durum da olsa namusu temizleme adına

¹⁷⁰ Aydemir, Tecim, a.g.m., s.7.

¹⁷¹ Özkaya, Vatandaş, a.g.e., s.116.

cinayetler dahi işlenebilmektedir. Bu durumun oluşmasında toplumun bakış açısının farklılığı ve namus kavramının cinsiyete göre değişmesi etkili olmaktadır. Nitekim Türkiye’de Aile Değerleri araştırmasına göre; araştırmaya katılanların %82,4’ü kadınların aldatması asla affedilemez, düşüncesindedir. Aynı araştırmaya göre; “Evliliğin temeli sadakattir” önermesine katılım oranı % 89’dur.¹⁷²

Kocası tarafından aldatılan kadın, derin bir acı ve üzüntü yaşarken, bir yandan da bazı durumlarda buna ilaveten bir de kocası veya kocasının akrabaları tarafından suçlanmaktadır. Büroya başvuran bir bayan sıkıntısını şöyle anlatmıştır: “*Hocam, kocam bir bekar kızla birlikte olmuş. Sonra olay ortaya çıktı bana gelip dedi ki- Biz şimdi boşanalım, ben o kızı resmi nikahıma alıp namusunu bir temizleyeyim, bu arada seninle dini nikahla evli kalalım. Sonra o kızı ben boşarım bir ara-. Ben kabul etmedim ama bana çok kızıyor. O kızın vebali senin üzerine diyor. Gerçekten ben sorumlu olur muyum, ne yapacağımı bilemedim.*”¹⁷³

Bir başka bayan da “*Hocam ben hemşireyim bir tane de özürülü çocuğum var. Kocam bana sen sağlıklı bir oğlan çocuğu veremedin. Ben de seni aldattım diyor. Çok çaresizim Kur’an okuyorum Nur suresinde Allah “Zina eden zina edenle ya da müşrikle evlensin”,¹⁷⁴ diyor ben boşansam vebali olmaz galiba dimi....*”¹⁷⁵ diye içinde bulunduğu durumu ifade etmektedir. Toplumun bazı kesimlerinde erkeğin böyle bir hakkının olduğu düşüncesi kabul gördüğünden erkek, aldatırsa bile çoğu zaman haklıdır, hatta bu duruma genelde de hanımı sebep olmuştur, gözüyle bakılır. Hem erkek hem de kadının aldatması söz konusu iken; bu olayları ifade eden ve çözüm arayışına giren çoğu zaman kadındır.

Toplum nezdinde erkeğin aldatması, çoğu zaman önemli değildir, erkektir aldatır, bir çiçekle bahar olmaz vb. sözlerle meşrulaştırılır. Bu durumu yaşayan bir bayan: “*Kocam şehir dışına iş için çıktığı zaman bardaki kızlarla birlikte oluyor ve bunu benim ağabeyime anlatıyor. Ağabeyim de gevrek gevrek gülüyor. Anneme durumu anlatınca – dizini bük otur, kocan o senin- diyor. Bana hiç destek olmuyor. Ben çok bunalıyorum, sizden başka kimseyle de konuşamıyorum.*”¹⁷⁶

¹⁷² Mustafa Turğut, Türkiye’de Aile Değerleri Araştırması, Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Manas Baskı, 2010, s.84.

¹⁷³ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.371, sıra no:2.

¹⁷⁴ Kur’an-ı Kerim, Nur Suresi 4.

¹⁷⁵ DHYS, Karteks, s.21, sıra no: 15.

¹⁷⁶ DHYS, Karteks, s.21, sıra no: 16.

Her ne kadar Allah katında zina günahının cezası hususunda kadın erkek arasında ayırım olmasa da toplum nezdinde kadınlar daha çok cezalandırılır. Kadın aldattığı zaman ne zaman nerede karşına çıkar bu durum diye daha çok kaygı taşımaktadır. Başvuranlardan bir bayan:

“...Benim evlilik öncesi başka bir erkekle ilişkim oldu. Hep korkardım kocam ya öğrenirse diye. Korktuğum başıma geldi. Kocam nerden öğrendiyse öğrendi. Şimdi bana çok eziyet ediyor...”¹⁷⁷ diye ifade etmiştir.

Ülkemizin hemen hemen bütün bölgelerinde kadının zina ettiğinin açıkça ortaya çıktığı durumlarda bu durum erkek için bir namus meselesi haline gelmekte ve evlilik bazı hallerde erkeğin eşini öldürmesi ya da öldürmeye teşebbüs etmesi ve bu nedenle mahkumiyeti ile sona ermektedir. Zina eden eşe karşı hukuk dairesinde kalarak bir müeyyide uygulamak isteyen erkeğin, bu amaçla salt boşanma davası açmakla yetindiği hallerde de çoğunlukla dava, namus meselesinin gereksiz yere çevreye duyurulmaması gibi gerekçelerle başka hukuki sebebe dayanarak açılmaktadır.¹⁷⁸

Bir diğer bayan da “Maalesef ben gayri meşru bir ilişki yaşıyorum yıllardır. O ilişkiden 2 tane de çocuğum oldu. Bu vebalden kurtulmak için nikah kıysak günahımız düşer mi”¹⁷⁹ diye yaşadığı pişmanlığı ifade etmektedir.

Aldatma insan psikolojisini olumsuz etkileyen hem de İslam dinince büyük günah kabul edilen bir durumdur. Bu sebeple kişiler, bu hatayı işledikten sonra vicdanlarının sesi çoğu zaman onları rahat bırakmamaktadır. Büroya başvurup ne yaparlarsa bu durumdan kurtulabileceklerini sormaktadırlar. Arayanlar bazen “...artık ben ne yapsam bu günahı kurtulamam değil mi, kıldığım namaz da kabul değildir değil mi hocam”¹⁸⁰ diye ümitsizliklerini dile getirmektedirler.

Hal böyleyken kendilerini haklı çıkarmaya ya da masum göstermeye çalışanlar da yok değildir. Özellikle sanal alemde aldatma olayında kişiler, gerçek kimliklerini beyan etmedikleri için kendilerini rahat görmekte, hatta bazen bunda bir sıkıntı olmadığını da düşünmektedirler. Kocasını tarafından sanal alemde aldatılan bir bayan başvurusunda : “Kocam facebook hesabından sahte isimlerle kadınlarla sürekli görüşüp duruyor. Her türlü mahrem konuları konuşuyor. Sonra da bana buradaki her şey yalan, sanal o

¹⁷⁷ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.259, sıra no: 2.

¹⁷⁸ Battal, a.g.e., s.38.

¹⁷⁹ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.274, sıra no: 2.

¹⁸⁰ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.112, sıra no: 2.

yüzden de günah da değil yasak da değil. Sen karışamazsın, diyor. Kocam hep kendini haklı görüyor.”¹⁸¹ şeklinde yaşadıklarını anlatarak, kocasının kendisini suçladığını ifade ediyordu.

2) İletişim Problemleri

İletişim, en az iki kişi arasındaki mesaj alışverişi olarak nitelendirilebilir. Ailedeki iletişim:

- Karı koca arasındaki iletişim
- Ana baba ve çocuklar arası iletişim

Aile üyelerinin aile dışındakilerle iletişimi, olarak incelenebilir. Karı koca arasındaki iletişim, iki cinsin kullandıkları iletişim örüntüleri farklıdır. İletişim örüntülerinin farklılığından dolayı sorunlar yaşanabilmektedir. Erkekler daha çok sorun çözmeye yönelik bilişsel mesajlar verirken kadınlarda daha empatik ve duygusal mesajlar vardır.¹⁸² Bu bölümde sadece eşler arası iletişim incelenecektir. Diğer iletişim durumları ayrı başlıklar altında incelenmiştir. Sadece karı-koca arasındaki iletişimle ilgili olarak 19 başvuru bulunmaktadır.

Evliliğin devam edebilmesi için eşlerin önemli bir nörotik rahatsızlıklarının olmaması, olgun ve sağlıklı iletişim kurabilme becerilerine sahip olmaları gerekir. Evlilikte eşler karşılıklı konuşabilmeli, sorunları tartışabilmeli, karşı tarafa söz hakkı tanıyabilmelidir. “İnsanlar konuşa konuşa anlaşır” atasözümüz kişiler arası iletişimi ne güzel anlatır. Sağlıklı aile içi iletişimin kurulabilmesi için aile fertlerinin her birinin kendini değerli ve güven içinde olduğunu hissetmesi önemlidir. Aynı zamanda dayanışma duygusu içerisinde ev ortamında görev ve sorumluluk paylaşımı tesis edilirse daha huzurlu ailelere sahip olunabilir.

Başvurular ve içerikleri şu şekildedir:

¹⁸¹ DHYS, Karteks, s.19, sıra no: 6.

¹⁸² Cevat Özkaya, Celalettin Vatandaş, a.g.e., s. 23.

Tablo- 17: İletişim Problemleri İle İlgili Başvurular

İletişim Problemleri	Başvuru Sayısı	Başvuru Yüzdesi
Sorumluluk Paylaşımında Anlaşmazlık	7	%36,8
Görüş Ayrılıkları /Eşlerin Geçinememesi	5	%26,3
Otorite Konusunda Anlaşmazlık	4	%21,1
İletişim Kuramama	3	%15,8
Genel Toplam	19	%100

Tablo 17'ye göre, başvurularda, ailede yaşanan iletişim problemleri dile getirilmektedir. “İki ayrı insan” tarafından oluşturulan aile, bunun doğal sonucu olarak, çatışma ve uyumsuzluk problemini de beraberinde taşır. Farklı ortamlarda yetişmiş, değişik kişiliklere sahip iki ayrı insanın, uzun yıllar boyunca hep uyumlu olmasını beklemek, fazla iyimser bir beklentidir.¹⁸³

SEKAM'ın yaptığı Türkiye'de Aile araştırmasına göre; eşle ilgili olarak evli katılımcılara yöneltilen “Eşinizle yakın arkadaşınızla konuştuğunuz problemleri konuşur musunuz?” şeklindeki soruya, her zaman diyenler %24,7, genellikle diyenler % 30,7, çok seyrek cevabını verenler %27,8, hiçbir zaman tarzında görüş belirtenler ise % 17,1 oranındadır. Buna göre eşlerin yarısından fazlasının arkadaşlarıyla konuştukları problemleri birbirleriyle de konuştukları anlaşılmaktadır. Ancak tersinden bir bakışla, bu tür problemleri konuşmayanların da ciddi bir oranda olduğu anlaşılmaktadır. Bu, Türkiye'de eşle iletişimin çok iyi bir düzeyde olmadığını göstermesi açısından önemlidir. Çoğunlukla ailelerde mekanik hale gelmiş bir yaşam biçimi içerisinde, problemler aile dışındaki insanlarla daha fazla paylaşılabilir. Bu da evlilik ve aileye bakış açısını bir başka açıdan yansıtan önemli bir durumdur.¹⁸⁴

2006 yılı Aile Yapısı Araştırmasına göre; eşler arasında sorun yaşanan konulardan ilk sırada ev ve çocuklarla ilgili sorumluluklar(%34) gelmektedir. Bunu harcamalar (%29), gelirin yeterli olmaması (%28) izlemektedir.¹⁸⁵ İçinde yaşadığımız hayat, aile bireylerine her gün yeni sorumluluklar, görevler yüklemekte, hem anne hem babanın iş hayatının olması, trafik, çocukların okul, ders takibi vb. sorumlulukları yüklenme ve

¹⁸³ Türkarlan, a.g.m., s.100.

¹⁸⁴ Özkaya, Vatandaş, a.g.e., s.103.

¹⁸⁵ Turğut, a.g.e., s.70.

görev paylaşımı hususunda sorunlar yaşanabilmektedir. Yukarıdaki tabloda da başvurusu bu alanda incelenenlerin %36'sı, eşiyile sorumlulukların paylaşımı konusunda sıkıntı yaşadığını ifade etmiştir.

“Hanımla geçinemiyoruz. O bana hep tepeden bakar. Beni beğenmez. Bana ne tavsiye edersiniz”¹⁸⁶

“Eşimle aramızda aniden huzursuzluk çıkar. Çok kötü tartışırız. Bazen bu durum günlerce sürer. Kur'an'da bu durumla ilgili olarak okuyabileceğim bir sure, dua var mı?”¹⁸⁷

Yıllarca Kur'an eğitiminin yapıldığı bazı yerlerde, Kur'an-ı Kerim'in şu ayeti, şu hastalığa gelir, şu ayet, sınav başarısı için okunur, şu ayet, karı-koca geçimsizliğine iyi gelir, şeklinde bir anlayış hep canlı tutuldu. Bu anlayışa göre; kişinin yaşadığı her durumla ilgili Kur'an- Kerim'de belli sayıda okunacak bir ayet mutlaka vardır. Başvuru yapan bayan da bu anlayış içinde soru soruyor. Bununla birlikte şunu belirtebiliriz ki; Kur'an-ı Kerim, şifadır ve okunması ibadet olduğu gibi gönülleri ferahlatma özelliğine de sahip yegane mucizevi bir kitaptır. Bu sebeple başvuru yapanlar sıklıkla tedavilerinin yanı sıra Kur'an ayetlerinden okuyarak tedavilerine destek aramaktadırlar.

Türkiye'de eş ile önemli bir sorun yaşadığında cevaplayıcıların %62'si kimseden bir destek almayı düşünmediğini belirtmektedir. En yüksek oranda destek alınması düşünülen kimse ise aile büyükleridir (%23). Aile büyüklerini de çocuklar takip etmektedir. Cevaplayıcıların %6'sı çocuklarından destek almayı düşünmektedir. Bu durum kişilerin eşleriyle sorun yaşadıklarında ya bir üst kuşaktan en yakın aile üyeleri olan aile büyüklerinden ya da bir alt kuşaktan çocuklarından destek almayı düşündüklerini ortaya koymaktadır. Uzman kişi veya kurumlardan (psikolog, aile ve evlilik danışmanı) destek almayı düşünenlerin oranı ise %3'tür. Bu durumda iken din adamlarından destek almayı düşünenler için %2'dir.¹⁸⁸

Kendisinden beklenen bireysel ve toplumsal fonksiyonları sağlıklı bir bütünlük ve beraberlik içinde yerine getiremeyen aile tipi, sağlıksız ailedir. Burada aile üyeleri doğrudan iletişime kapalıdır. Dolaylı ilişkiler içindedirler. Ortak konuları müzakere edemezler; kırıcı tartışmalardan sonra bireysel kararlar uygulanır. Bu ailede roller kişilere zorla yüklenmiştir. Dolayısıyla kişiler genellikle rollerinden memnun

¹⁸⁶ DHYS, Karteks, s.21, sıra no: 17.

¹⁸⁷ DHYS, Karteks, s.21, sıra no: 18.

¹⁸⁸ Turğut, Feyzioğlu, a.g.e., s.155.

değillerdir. Aile içi ilişkilerde, günü kurtarmaya yönelik olarak yapmacıklık hakimdir. Dolayısıyla bireyler birbirlerinin gerçek yüzünü ve ihtiyaçlarını bilemezler. Aile bireyleri arasında da açık ya da örtülü bir çatışma hakimdir. Ailenin temel fonksiyonlarını yerine getirememesi veya dağılması durumunda, doğal olarak en bağımlı ve en güçsüz olan, en fazla zararı görmektedir. Bunlar da çoğu zaman kadınlar ve çocuklar olmaktadır.¹⁸⁹

“Kızım başka bir şehirde tıp fakültesini kazandı. Ben kızım doktor olacak diye sevinirken babası karşı çıktı okumasına. Konya’yı kazansaymış okutmuş, şehir dışında kız okutmazmış. Ben kızıma destek oldum, gönderdim okutmaya. Kocam da bana – ne haliniz varsa görün, artık ben senin kocan değilim kızın da babası değilim - dedi. Ne yapsaydım yani hata mı ettim yoksa?”¹⁹⁰ sözleriyle aile içi sağlıklı iletişimden hem kendisinin hem çocuklarının olumsuz etkilendiğini anlatmaktadır. Dışarıda çocuğunu üniversitede okutmaya hala sıcak bakmayan ve bu nedenden ötürü kız çocuklarının eğitime engel olan ebeveynler bulunmaktadır. Bununla birlikte Sosyal Doku Projesi kapsamında Konya genelinde yapılan araştırmada, kız çocuklarının eğitime verilen önem sorulmuş ve % 56,5’i çok önemli, % 36’sı önemli derken % 0,8’i sadece hiç önemli değil, % 3,6’sı da önemli değil diye cevap vermişlerdir.¹⁹¹

Başvurularda da görüldüğü gibi aile içi huzuru yakalamak her evlilik için mümkün olmuyor. Bazen uzun yıllar evli kaldığı halde sürekli birbiriyle tartışan ve geçinemeyen çiftlere rastlamak mümkündür. Nitekim başvuruda bulunan bir kişi: “45 yıldır evliyiz. Daha bir konuda da hem fikir olamadık. Birimiz a derse diğeri z der. Hayat böyle geldi geçti işte.”¹⁹²

Evlilik, bir kadınla bir erkeğin yeni bir aile meydana getirmek üzere kurduğu ilişkiler bütünüdür. Erkekle kadının bu birliği sürdürebilmeleri için, tüm yaşantı alanlarında zorunlu işbirliği yapmaları, eşlerin yükümlülüklerinin bilincinde olmalarıyla yürütülebilmektedir. Evlilik bilinci denilen bu olgunluk, aslında birlikte yaşama için gerekli olan yükümlülüklerin yerine getirilmesi için eşlerin her ikisinde bulunması gereken bir tür sorumluluk bilincidir. Evlilik yaşamının uyum içinde sürebilmesi, evli bireylerin sahip oldukları insan ilişkileri ve iletişim becerilerinin yeterli düzeyde oluşu

¹⁸⁹ Yavuz Ünal, “Küreselleşen Dünyada Değişen Aile ve Nikah Algısı”, 2009 Yılı Kutlu Doğum Sempozyumu Tebliğ ve Müzakereleri, Küreselleşen Dünyada Aile, Ankara, 2010, s. 348.

¹⁹⁰ DHYS, Karteks, s.21, sıra no:18.

¹⁹¹ Konya’da Hayat Tarzı, a.g.e., c.2., s.173.

¹⁹² Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.277, sıra no: 2.

ile ilişkili olduğu söylenebilir. Diğer birçok değişkenle birlikte eşlerin sahip olduğu insan ilişkileri becerileri, evlilikte uyumu güçlendirmekte ya da yaşanan problemleri neredeyse içinden çıkılmaz duruma getirmektedir.¹⁹³ Ev işleri paylaşımı konusunda Sosyal Doku Projesi kapsamında Konya genelinde yapılan bir araştırma kapsamında bireylere; “*Ev işleri kadınla erkek arasında eşit olarak paylaşılmalıdır*” önermesine % 51,3’ü katılıyorum diye cevap verirken, %14,5 kesinlikle katılıyorum, katılmıyorum diyenlerin oranı %22,2 olmuştur.¹⁹⁴ Hal böyleyken bazı evliliklerde sorumlulukları paylaşma adına problemler çıktığı ve ailede sağlıklı iletişim kurulamadığı görülmektedir. Bu araştırmada da sorumluluklar konusunda yaşanan anlaşmazlık, bu kategorideki başvurular içerisinde %36,8 oranında birinci sırada söz konusu olmuştur.

*“Hanım sanki evli değilmiş gibi davranıyor. Sabahları hiç kahvaltı hazırlamaz, çocuklarla ilgilenmez. Ev hanımı olmasına rağmen ev işlerini yapmaz.”*¹⁹⁵

Evlilikte eşler arası sorumluluklar, dengeli olarak paylaşılırsa aile içi mutluluğa katkı sağlanabilir. Burada eşitlik değil, adalet prensibine göre hareket etmek esastır.

*“Kocam sürekli tavla oynamaya gider. Gel bu akşam evde kal beraber çay içelim sohbet edelim dediğimde de – ne yapayım ben seni, seninle niye oturacağım- diye ters cevap verir.”*¹⁹⁶

*“Ben yüksek lisans öğrencisiyim. Eşim ise lise terk. Bizim aramızda hiçbir iletişim bağı yok. Evde iki yabancı gibi yaşıyoruz.”*¹⁹⁷

Evliliğin başarıyla sürdürülmesinde önemli etkenlerden biri de, evliliğin temellerinin sadece duygusal düşüncelerle değil, akıl-mantık, sosyal uyum ve benzeşim, kültürel yapı gibi değerlendirmeler üzerine kurulmasıdır.¹⁹⁸

Aile içi iletişimle ilgili konulardan biri de “aile reisliği” ve “aile reisine itaat meselesi”dir.

Sosyal Doku Projesi kapsamında Konya genelinde yapılan araştırmada; “*Evde kararları erkek vermelidir*” önermesine katılım durumları sorulduğunda, %43,6

¹⁹³ Mehmet E Sardoğan, T. Fikret Karahan, Evli Bireylere Yönelik Bir İnsan İlişkileri Beceri Eğitimi Programı’nın Evli Bireylerin Evlilik Uyum Düzeylerine Etkisi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, yıl: 2005, cilt: 38, sayı: 2, 89-102.

¹⁹⁴ Konya’da Hayat Tarzı, a.g.e., c.2., s.192.

¹⁹⁵ DHYS, Karteks, s.21, sıra no: 20.

¹⁹⁶ DHYS, Karteks, s.21, sıra no: 21.

¹⁹⁷ DHYS, Karteks, s.22, sıra no: 2.(kadın,25-40 yaş, üniversite)

¹⁹⁸ Canatan, Yıldırım, a.g.e., s.145.

katılıyorum, %13 kesinlikle katılıyorum, katılmıyorum %22, kesinlikle katılmıyorum da %7,5 olmuştur. Araştırma genelinde çoğunluğun erkeğin aile reisi olduğuna katıldığı görülmektedir.¹⁹⁹ Buradaki başvurularda ise, erkeğin aile reisi olma durumuna karşı çıkmadan ziyade erkeğin bu yetkiyi kötüye kullanıp hanımına bir takım yasaklar koyması nedeniyle başvurular yapılmıştır.

Aile içerisinde alınan kararların mümkün mertebe karşılıklı görüş alış verişiyle birlikte alınması gerekirken, bazı yanlış dini telakkilerin de etkisiyle bir kısım erkekler, aile içerisinde geniş bir yetkiye sahip olduğu düşünerek hanımına bazı yasaklar koyabilmektedir. Bu durumla ilgili başvurularda:

*“Hocam karı-kocalık hakkı nereye kadar. Kocam benim ailemle görüşmeme bile izin vermiyor. Ben kocama itaat edip ailemle görüşmemeli miyim yoksa ailemle görüşüp kocama karşı mı gelmeliyim...”*²⁰⁰

*“Kocam ailemin evimize gelmesine izin vermiyor. Bana – ben evin reisiyim, eğer gelirlerse yiyip içtikleri de onlara haram olur- diyor. Doğru mu?”*²⁰¹

*“Kocamızın her isteğini yapmak zorunda mıyız. Sohbeta gittiğim hoca diyor ki- Aman ha kocanıza hayır demeyin, sabah kadar melekler lanet eder size- Yani ben kocam ne derse yapmak mı zorundayım?”*²⁰² sözleriyle İslam’da kocaya bu kadar geniş bir hak verilip verilmediğini öğrenmek istemektedir. Eşlerinin onlara uyguladığı baskının ya da dışarıda dinledikleri bilginin meşruiyetini öğrenmek amacındadırlar. Özellikle kocanın hanımını kendi ailesiyle görüştürmemesi, bazı yasaklar koyması Konya’da rastlanılan bir durumdur. Bu durumda hem karı-koca arasında sıkıntılı bir süreç yaşanmakta, hem de kadının ailesi de üzülmemektedir. İşin ilginç tarafı, bu baskıyı yapanların kendilerine İslam dinini referans alarak hareket etmeleri, bu durumda kadının kayıtsız şartsız itaat etmesi gerektiği inancını taşımalarıdır.

*“Ben üniversite mezunuyum. İş hayatına girerek çalışmak istiyorum. Kocam izin vermiyor. Ben kocama itaat etmek zorunda mıyım, kocamın benim çalışmama engel olma hakkı var mı?, kocama itaat etmesem günaha girer miyim?”*²⁰³ başvurusunda da dini açıdan erkeğin böyle bir hakkının mevcudiyeti sorgulanmaktadır. Hanımın evlilik

¹⁹⁹ Konya’da Hayat Tarzı, a.g.e., s.194.

²⁰⁰ DHYS, Karteks, s.22, sıra no: 3.

²⁰¹ DHYS, Karteks, s.22, sıra no: 4.

²⁰² Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.82,sıra no: 2.

²⁰³ DHYS, Karteks, s.22, sıra no: 5.

hayatı içerisinde çalışacak ya da çalışmayacak olması, evlilik aşamasında iken tarafların görüşüp bir karara varmaları gereken bir konudur.

SEKAM'ın yaptığı Türkiye'de aile araştırmasına göre; kadının ev dışı ücretli işte çalışmasını çok olumlu bulanlar %47,9 iken olumlu bulanlar, %38,5'tir.²⁰⁴ Bu araştırmada sorulan, eşin çalışmasına karşı sahip olunan tutumdur. Bu konu ile ilgili davranış oranı, olumlu bulma açısından bu kadar yüksek çıkmayabilir.

Başlangıçta böyle bir karar birliğine varılmamışsa evlilik yaşamında bir sorun olarak ortaya çıkabilmektedir. Kadınların işgücüne katılım oranı çok düşüktür. 2011 yılında yaklaşık her beş kişiden biri, kadının çalışmasını uygun bulmamaktadır.²⁰⁵

TAYA 2011 araştırmasına göre; kadının asli görevinin çocuk bakımı ve ev işleri olduğu düşüncesi en fazla kabul görmüş düşüncedir; kadın katılımcıların % 59,6'sı, erkek katılımcıların ise % 58,2'si bu görüşe katılmışlardır. Her iki cinsiyetin benzer oranlarla hem fikir olduğu düşünce ise çalışma ortamının kadın için güvenli olmadığı düşüncesidir (erkek: %18,6 ve kadın: %17,5).²⁰⁶

Kadın beyni ile erkek beyni arasındaki farklılıklar, iki cins arasındaki iletişim biçimini, iletişimin sorun çözme tarzlarını, olayları algılamasını etkiler. Kadında duygusal yön daha yüksek olduğu için sevgiyi ve korkuyu daha çok algılar. Erkek beyni ise mantıksal kar zarar gibi analitik düşüncüyü daha çok yapar.²⁰⁷ Farklılıkları birlikte güzel ve sağlıklı bir iletişim kurmalarına olanak tanır. İkisi de birbirini tamamlayan birer yarıdır. Ama her evlilikte sağlıklı bir iletişim kurulduğunu söyleyemeyiz. Bazı evliliklerde son derece yıpratıcı, gergin ve zor ilişki örneklerine rastlamak mümkündür.

“Kocam eşyalarını bulamayınca çok sinirleniyor. Sanki ben onun bütün eşyalarının yerini bilmek zorundayım. Eline ne geçerse sağa sola fırlatıyor. Çok kötü bağırıyor. Aramızda hiçbir paylaşım kalmadı artık”²⁰⁸

“Kocamla tam 2 aydır küsüm. Hiç konuşmadım onunla bu zaman zarfında. Artık yüzünü görmek bile istemiyorum. Onunla aynı sofraya oturmak bir zulüm benim için...”²⁰⁹

²⁰⁴ Özkaya, Vatandaş, a.g.e., s.260.

²⁰⁵ Turğut, Feyzioğlu, a.g.e., s.277.

²⁰⁶ Uslu, a.g.e., s.288.

²⁰⁷ Tarhan, a.g.e., s.208.

²⁰⁸ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.378, sıra no: 3.

²⁰⁹ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.324, sıra no: 2.

Başvurular, ailede iletişimin ne kadar önemli olduğunu göstermesi açısından manidardır. Eğer eşler, arasında güzel bir iletişim kurulamamışsa hayatın ne kadar zor yaşandığını ifade etmektedir.

3) Cinsel Problemler

Cinsellik, insanlığın doğal, temel fizyolojik güdülerden bir tanesidir. Ergenlikle birlikte hayatın doğal bir parçası haline gelmektedir. Ancak hayatın bir parçası, fizyolojik yapının gereği olan bu güdünün özelliklerinin ve karşılanmasının yanlış veya eksik bilinmesi bireyin hayatında ciddi problemlere yol açabilmektedir.²¹⁰

Ailenin işlevleri hususunda şu konu çok önemlidir. Eğer işlevlerden herhangi birisinde bir sorun varsa, diğer alanları da etkilemektedir. Sağlıklı bir toplumda ailenin fonksiyonlarını tam olarak yerine getirebilmesi gerekir. Ailenin işlevlerini yerine getiremediği durumlarda toplumsal sorunların ortaya çıktığı görülmüştür. Ailenin temel işlevlerinden biri de cinselliktir. Bazı evliliklerde bu konuda sorunlar yaşanmakta ve ailede ciddi gerginlikler olabilmektedir. Aile de cinsel yaşamından kaynaklanan sorunlarını anlatmak ve dini hükümlerini öğrenmek üzere yapılmış 15 başvuru bulunmaktadır. İçeriği şu şekildedir.

Tablo-18: Cinsel Problemler İle İlgili Başvurular

Ailede Cinsel Sorunlar	Başvuru Sayısı	Başvuru Yüzdesi
Kocanın Cinsel Yaşamda Meşru Olmayan veya Farklı İstekleri	9	% 60
Cinsel Yaşamda Problem Yaşama	4	% 26,6
Kadının Cinsel Hayatta Sorun Yaşamaması	2	% 13,4
Genel Toplam	15	%100

İnsanın ruhi ve manevi olduğu kadar bedeni-tabii ihtiyaçlarının da makul ve dengeli bir şekilde karşılanması gerektiği ilkesini benimseyen İslam dini, insanın

²¹⁰ Özkaya, Vatandaş, a.g.e., s.264.

cinselliğini de tabii bir vakıa olarak ele almış, ancak bu konuda, belli sınırlar ve makul ölçüler koyarak hem cinsi hayatı korumayı ve devam ettirmeyi, hem de insanlık onuruna ve değerine aykırı davranışları, sapma ve aşırılıkları önlemeyi hedef almıştır. İnsanın diğer dünyevi lezzet ve menfaatlerde olduğu gibi cinsellik konusunda da çoğu zaman bencillik ve aşırılığa kaçması, bedeninin arzu ve duygularına kapılıp barbarca bir çekişmeye girmesi kuvvetle muhtemel olduğundan, İslam'da cinsel eğitim ve cinsi ihtiyacın tatminiyle ilgili birçok düzenleyici ve emredici kurallar konmuştur.²¹¹ Hal böyleyken başvurularda da görüldüğü üzere kişilerin yanlış bazı cinsi tercihler yüzünden hem kendilerini hem de eşlerini büyük bir kaosa sürüklemeleri söz konusudur. Bu konuda başvuruda bulunan oldukça yaşlı bir kişi:

“Kocam yıllarca bana arkadan yaklaştı. Çoluk çocuğum küçüktü, kimse bana sahip çıkmadı. Ben ayrılamadım öyle ki doktora gidince doktorlar hayret içinde kalıyor benim kuyruk sokumu kemiğim mahvolmuş. Şimdi sakat görünümündeyim. Kocamdan kurtulmak için yıllarca Allah'a dua ettim. Sonunda cezaevine gitti ben de kurtuldum ama bu haldeyim acım da çok fazla. Ben de günaha girdim mi onun gibi?”²¹² diye kocasının kendisine ettiği eziyetleri paylaşıyordu. Bir yandan da yasak olan bir işi yapmaktan dolayı Allah katında sorumlu olup olmadığını öğrenmek istiyordu.

Cinsel mutluluk, ailede karı-koca arasında yaşanan özel duygulardan biridir. Bu özel duyguyu, her iki cins de birlikte paylaşıp yaşarlarsa aile mutluluklarına büyük bir katkı sağlarlar. Bunun için de iki cinsin de cinsel yaşamdan zevk alması ve bu konu ile ilgili sağlıklı ve doğru bilgiye sahip olması gerekir. Ama Türkiye'de tabu halinde olan konulardan birisidir, cinsellik ve sağlıklı zeminlerde doğru bilgiye maalesef ulaşmak zordur.

Türkiye'de gerek örgün eğitim sistemi içinde, gerekse anababalara yönelik çalışmalarda yetişkin eğitimi çerçevesinde bütüncül bir cinsel eğitim bulunmamaktadır. Çocuk ve ergenlerin gelişiminde gerek ailede, gerekse okulda cinsel gelişimin gözardı edildiği ve bu yönde büyük ölçüde bir gereksinim olduğu açıktır.²¹³ Başvurularda da görüldüğü gibi cinsel yaşamdan soğuma ve cinsel yaşamı kötü görme yanlış bilgi ve yönlendirmeler sonucu olabilmektedir.

²¹¹ İslam İlmihali, a.g.e., c.II, s.127.

²¹² DHYS, Karteks, s.22, sıra no: 6.

²¹³ Çayboylu, a.g.e., s.178.

SEKAM'ın yaptığı Türkiye'de Aile araştırmasına göre; *“Eşinizle, cinsel beraberliğinizle ilgili durumlardan kaynaklanan bir problem yaşıyor musunuz?”* sorusuna katılımcıların %76'sı, hiçbir zaman cevabını vererek eşile cinsel beraberliğinden kaynaklanan bir probleme sahip olmadığını ifade etmiştir. Buna karşılık katılımcıların %20,7'si aynı soruya bazen cevabını, %3,7'si ise sıklıkla cevabını vermiştir. Bu durumda her dört evlilikten birisinde cinsellikten kaynaklanan bir problem yaşandığını söyleyebiliriz.²¹⁴ Bu araştırmada da cinsel yaşamında sorun yaşadığını belirtenlerin oranı %26,6'dır. Bununla birlikte cinsel yaşamla ilgili araştırmalarda kişiler, eşlerinin çok farklı istek ve taleplerini belirlemek istemeyip genelde cinsel yaşamlarında mutlu ya da mutsuz olduklarını söylemekle yetinmiş olabilirler.

“Hocam, ben eşimin bana yaklaşmasını hiç istemiyorum. Çok zor geliyor bana cinsellik. Bu sebeple de sudan bahanelerle kocama küsüp bazen 2 ay hiç yanına gitmiyorum. Bana bir vebal var mı?”²¹⁵

“Biz karı-koca çok tartıştık. Birbirimizden iyice koptuk ben sadece aynı evi paylaşıyorum kocamla. Hiç birlikte olmak istemiyorum. Ama kocam istiyor. Ben onun kazancını yiyip onun isteklerini yerine getirmediğim için sorumlu muyum?”²¹⁶

İnsanın cinsel ihtiyacının meşru temeli, aile birliğiyle sağlanır. Neslin devamı için de gerekli olan cinsellik, aile hayatının en temel dinamiğidir. Kadın ve erkek olarak farklı süreçlerden geçen bireylerin cinselliğe karşı tutumları da değişik olmaktadır. Cinsel talep kadar, giderilme biçimi de evlilik hayatını etkilemektedir. Evlendikten sonra veya zaman içinde yaşanan cinsel sorunlar ailenin devamını tehlikeye sokmaktadır.²¹⁷

Başvurularda genel olarak cinsel tercihlerin İslam dini açısından hükmünü öğrenmek istemektedirler. Nitekim başvurularda:

“Kocam cinsel yaşamımızda benden haram olan şeyleri istiyor. Hem de Kur'an-Kerim'de ayet var.”²¹⁸ Bu konuda ben sana istediğim gibi yaklaşırım diyor. Ben işin

²¹⁴ Özkaya, Vatandaş, a.g.e., s.133.

²¹⁵ DHYS, Karteks, s.22, sıra no: 6.

²¹⁶ DHYS, Karteks, s.22, sıra no: 7.

²¹⁷ Meriç, a.g.e., s.233.

²¹⁸ Kur'an-ı Kerim, Bakara Suresi 223.ayet.

*doğrusunu öğrenmek istiyorum.*²¹⁹ gibi ya da oruçlu veya bayanların muayyen günlerinde yapılan cinsel ilişkinin İslam dinine göre cezasını öğrenmek isteği vardır.

Bir diğer başvuru başlığında ise:

*“Kocam 11 senedir benden ayrı odada kalıyor. Beni istemiyor. Dua var mı muhabbet ve sevgi oluşması için...”*²²⁰

*“Kocam bana ilgi duymuyor. Biz kaç senedir ayrı odalarda kalıyoruz. Acaba nikahımız devam ediyor mu?”*²²¹ gibi cinsel yaşamda yaşanan problemlerle ilgili bilgi alma amacı vardır.

Cinsel yaşamda görülen problemlerden bir tanesi de erkeğin iktidarsızlığı ya da kadının vajinismus hastalığıdır. Bu sorunla karşılaşan kişiler de A.İ.R.B.’na başvurarak İslam’ın bu konudaki hükmünü öğrenmek istemektedirler.

*“Biz 5 yıllık evliyiz. Kocamdan kaynaklanan bir problem nedeniyle birlikte olamıyoruz. Bana ailem ayrılmamı söylüyor. Fakat ben kocamdan ayrılmak yerine tüp bebek yöntemiyle bir çocuk sahibi olmak istiyorum. Bu şartlarda tüp bebek yaptırmanın bir vebali var mı?”*²²²

*“Bende vajinismus hastalığı var. Bu kocama beni boşama hakkı verir mi?”*²²³ şeklindeki başvurularda da dini hüküm öğrenilmek istenmektedir. Bu başvurularda da görüldüğü üzere kişiler, cinsel yaşamlarında sorun yaşasalar dahi boşanma yerine başka çözüm arayışına girmişlerdir.

4) Ekonomik Problemler

Aile içi huzurun olduğu sağlıklı ailelerin bir özelliği de eşlerin maddi konularda çoğunlukla hem fikir olabilmesi, en azından temel noktalarda anlaşabilmesidir. Ailenin gelirinin hangi kalemlere harcanacağı hususunda, eşlerin birlikte karar verip uzlaşmaları aile içi iletişimi güçlendirmektedir. Bununla birlikte eşlerden birinin çok müsrif, diğerinin ise tutumlu olması ya da birinin ben kazanıyorum istediğim yere harcarım diye düşünmesi, ailede ekonomik problemlerin yaşanmasına neden olabilmektedir.

²¹⁹ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.326, sıra no: 2.

²²⁰ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.299, sıra no: 2.

²²¹ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.358, sıra no: 1.

²²² DHYS, Karteks, s.22, sıra no: 9.

²²³ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.306, sıra no: 2.

Aynı zamanda erkeğin çalışmak istememesi ya da erkeğin gelirinin ailenin masraflarını karşılamaya yetmemesi, bu durumda kadının da çalışmak istemesine rağmen, kocanın karşı çıkması gibi nedenlerden dolayı problemler çıktığı gibi, kadının kazandığını eşiyle paylaşmak istememesi ya da aile büyüklerinin çocuklarına para konusunda adil davranmaması gibi nedenlerden de kaynaklanabilmektedir. Bu bölümde 17 başvuru bulunmaktadır. Başvurular ve içerikleri şu şekildedir:

Tablo- 19: Ekonomik Problemler İle İlgili Başvurular

Ekonomik Problemler	Başvuru Sayısı	Başvuru Yüzdesi
Kadının Kendi Kazancında Tasarruf Sahibi Olmak İstemesi veya Kendine Ait Para Biriktirmesi	8	%47
Kocanın Sürekli Borçlanması veya Gayr-ı Meşru Kazancı	7	%41,1
Harcamalar Konusunda Anlaşmazlık	2	%11,8
Genel Toplam	17	%100

Tablo 19'a göre başvurusu bu kategoride incelenenlerin %47'si, harcamalar konusunda yaşanan sıkıntılar ve kadının harcama konusunda özgürlük isteğiyle alakalıdır. Kadınlar, İslam'a göre ev geçindirme sorumluluklarının olmadığı sebebiyle, kazandıkları para konusunda tasarruf yetkilerinin kendilerine ait olmasını istemektedirler. Nitekim bu konuda bir başvuran:

“Bana babamdan çok mal kaldı. Fakat mallar hakkında hiç söz sahibi değilim. Kocam alıyor bana da ya hiç vermiyor ya da çok az veriyor. Ben de hakkımı helal etmiyorum. Şimdi kocama o mallar haram olur mu?”²²⁴ diyerek malları üzerinde tasarruf hakkı tanımayan kocasından şikayet etmektedir. Bir diğer başvuruda ise:

²²⁴ DHYS, Karteks, s.22, sıra no: 10.

“Allah’a şükürler olsun ki babamdan bana mal kaldı. Artık bu malları kocama sormadan istediğim gibi harcamak istiyorum. Böyle bir hakkım var mı, yoksa gene kocama sormak mı zorundayım”²²⁵ şeklinde tasarruf hakkını öğrenmek istemektedir.

Kadınların işgücü piyasasına katılımlarının düşük seviyede oluşu ailedeki karar mekanizmalarındaki rollerini de etkilemektedir. Erkekler karar vermede ev seçimi, akrabalarla ilişkiler ve tatil ve eğlence konularında kadınlardan daha etkindir. Alışverişte de erkekler, genel olarak kadınlardan daha etkindir, ancak kadın ve erkek arasındaki fark azalmaktadır. Kadınların ev düzeni, çocuklarla ilgili konular ve komşularla ilişkilerde etkin olduğu hanelerin oranı, erkeklerin bu konularda etkin olduğu haneleri oransal olarak geçmektedir. Kadınların ev düzeninden sorumlu olarak görüldüğü geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine bağlı işbölümü, ailede karar dinamiklerini de etkilemektedir. İlginç bir nokta da kadınların %59’unun ev kadını olduğu bir toplumda, kadınların ev düzeninde karar verici oldukları hanelerin oranının %45 ile sınırlı kalmasıdır.²²⁶

SEKAM’ın yaptığı Türkiye’de Aile araştırmasına göre; katılımcılara “*Eşinizle harcamalardan kaynaklanan bir problem yaşıyor musunuz?*” sorusuna katılımcıların %44’ü eşiyile harcamalardan kaynaklanan bir problem yaşamadığını ifade etmiştir. Katılımcıların %40,8’i eşiyile harcamalardan kaynaklanan problemleri “bazen” yaşadığını ifade ederken, %15,3’lük bir kesim ise eşiyile harcamalar konusunda sıklıkla problem yaşadığını belirtmiştir.²²⁷ Yukarıda incelenen başvuruların da yüzde 11’i, harcamalar konusunda eşiyile sıkıntı yaşadığını ifade etmiştir.

Harcamalar konusunda eşler arasında istişare olması, evlilikte uyum sağlama sürecine katkıda bulunur. Eğer ailede benim param, senin paran anlayışı hakim olursa, ailenin birlik ve bütünlüğü zarar görebilir, aynı şekilde eşlerden birinin diğerine hiç danışmadan keyfince harcamalarda bulunması da aile bağlarını zedeleyebilir. Nitekim başvuruların yaklaşık yarısında kişiler, kocalarının kendilerine hiç sormadan keyfi harcamalarından yakınmaktadırlar. Nitekim bir başvuru da:

²²⁵ DHYS, Karteks, s.22, sıra no: 11.

²²⁶ Turğut, Feyzioğlu, a.g.e., s.277.

²²⁷ Özkaya, Vatandaş, a.g.e., s.108.

“Eşimin işyeri var, benim iznim ve rızam olmadan hep ailesine harcama yapıyor. Benim bilgim olmadan böyle harcama yapması uygun mu..”²²⁸ diyerek kocasının yaptığı tasarruflardan yakınırken, bir diğer başvuruda ise:

“20 yıllık evlilik hayatımızda doğru dürüst bir işe girip çalışmadığı halde kocam sürekli gönlüne göre para harcar. Yani ben kazanırım o harcar. Ama canıma tak etti artık, boşansam vebali var mı?”²²⁹ diye anlatan kişi, kocasının keyfi harcamaları ve sorumsuzluğu nedeniyle boşanmak istemektedir.

2011 Türk Aile Yapısı Araştırmasına göre; kadınların % 90,9’u evlenecekleri kişinin bir işinin olmasını önemli bulmuştur. Bu oran evlenecek kişide aranan sosyal özellikler içerisinde kadınların en fazla aradıkları özellik olarak karşımıza çıkmaktadır.²³⁰

Ailenin gelirinin ihtiyaçlarını karşılaması veya karşılamaması önemli olduğu gibi, aile bireylerinin özellikle de eşlerden birisinin ailenin ekonomik gelirini harcama tarzı da aile içi ilişkileri etkileyen önemli konulardan birisidir. Eşlerden birisinin harcamalarında ölçüyü kaçırmaması, ailenin ihtiyaçlarını karşılama yerine bireysel istek ve arzularını gerçekleştirecek şekilde harcama yapması, zorunlu ihtiyaçlar yerine keyfi ihtiyaçları öncelmesi, aile içi ve özellikle de eşler arası ilişkileri etkileyebilmektedir. Harcamalardaki tutarsızlıklar veya yanlışlıklar ilişkilerin zarar görmesine neden olabilmektedir.²³¹ Nitekim bu durumu anlatan bir kişi:

“Karı- koca ikimiz de üniversite mezunuyuz. İkimiz de çalışıyoruz ama çok büyük maddi problemlerimiz var. Eşim harcamalarında bana hiç danışmıyor, haber vermiyor ve ben aile reisiyim, sana sormak zorunda değilim, diyor. Dinimizde böyle mi gerçekten?”²³² kocasının söylediği şeylerin dini açıdan doğruluğunu öğrenmek istemektedir.

Aile içi sağlıklı ve huzurlu bir birlikteliğin oluşabilmesi için, eşler arasında şeffaf ve güven temelli bir iletişim kurulmalıdır. Bazı durumlarda kişilerin eşlerinden habersiz bir takım maddi kazançlar sağladıkları ve bu malların tasarrufu hakkında yapılan başvurular da bulunmaktadır:

²²⁸ DHYS, Karteks, s.1, sıra no: 16.

²²⁹ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.333, sıra no: 1.

²³⁰ Uslu, a.g.e., s.227.

²³¹ Özkaya, Vatandaş, a.g.e., s.108.

²³² DHYS, Karteks, s.22, sıra no: 12.

“1 ay önce boşandım. 4 yıl evli kaldım. Maddi açıdan hiç rahat günümüz olmadı. Ama ben yine de kocamdan habersiz 4000 TL biriktirdim. Şimdi bu parayı ne yapacağımı da bilemedim. Bu para bana helal mi? Bu paranın zekatı var mı?”²³³

“Ben kocamın cebinden gizli para alıp biriktirdim. Zekata tabi olacak kadar oldu bu para. Bu sefer de gönlüm daraldı acaba yaptığım yanlış mı?”²³⁴ şeklindeki başvurularda da kadının yaptığı davranış sonucunda vicdanen rahatsız olduğunu ve uyguladığı yolun meşruiyetini sorguladığını görmekteyiz. Karşılıklı sağlıklı iletişimin olmadığı, eşlerin geliri harcama konusunda birbirlerine danışmadığı aile ortamlarında bu şekilde yan çözümler bulunmaya çalışılmakta, arkadan gizli kapaklı işler çevrilmektedir. Sonrasında da başta bu işin meşruiyetini sorgulamak yerine zekat mükellefi olup olmadığını öğrenmek istemektedir.

Ailede ekonomik problemlerle ilgili başvuru alanlarından biri de kocanın kazancı meselesidir.

“Hocam kocamın kazancı külliyyen haram. Tekel bayi işletir, faizle iş yapar. Ben onun kazandığından yiyip içtiğim için bana da haram olur mu, boşanmam gerekir mi?”²³⁵ şeklinde kişi yaşadığı durumu paylaşarak hem sıkıntısını dile getirmekte, hem de boşanmasının gerekip gerekmediğini öğrenmek istemektedir.

5) Şiddet

Aile içi şiddet, ailedeki herhangi bir birey tarafından, diğer bir bireye uygulanan dövme, yaralama, sakat bırakma, cinsel saldırı, tecavüz gibi fiziksel ya da sözlü, duygusal ve zihinsel de olabilen bir takım olumsuz söz, fiil ve davranışlardır. En yaygın şekli kocanın karısına ve ebeveynlerin çocuklarına yönelttiği şiddettir. Ailede kadının şiddete maruz kalması çok eskiden beri toplumda görülen bir olgudur. Bu bölümde eşinden şiddet gördüğünü anlatan sadece on iki başvurunun bulunması, kadınların bu konuyu gizlemelerinden ve üçüncü şahıslarla paylaşmak istememelerinden kaynaklanmaktadır. Paylaşılan ve şiddet gördüğünü anlatan kimseler de genelde boşanmış ya da boşanmayı düşünüyor olabilir. Zira kişi, evliliğine devam etmeye kararlı ve bu arada şiddet de görüyor ise, bunu pek dillendirmemeyi tercih etmektedir. Ve gün gelip şiddetin biteceğine inanmaktadır.

²³³ DHYS, s.22, sıra no: 13.

²³⁴ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.122, sıra no: 4.

²³⁵ DHYS, Karteks, s.22, sıra no: 14.

Şiddetin nedenleri konusunda farklı yaklaşımlar ileri sürülmektedir. Kimi yaklaşımlar, kişilik özellikleri ile alkol ve uyuşturucu kullanımını birlikte ele alarak açıklamaktadırlar. Mazohizmden söz edenlerin yanı sıra, kadınların çatışma ve problem çözümü konusunda yetersiz olabileceklerini öne sürerek şiddeti sosyo-kültürel etmenlere bağlayan görüşler de vardır. Bir başka yaklaşım olarak şiddeti uygulayanların geçmişte şiddet gördüklerini ileri süren sosyal öğrenme modelinden de söz edilebilmektedir.²³⁶

Aile içinde bireyler arasındaki ilişkinin göstergelerinden birisi de, bireyler arasında anlaşmazlık olduğunda ve bu anlaşmazlık konusu bireylerce konuşularak çözülemediğinde verdikleri tepkinin biçimidir. ASAGEM ve Türkiye İstatistik Kurumu'nun işbirliğinde gerçekleştiren Türkiye'de Aile Yapısı Araştırması 2006'ya göre; kadınların cevapları esas alınarak "*eşinizle aranızda anlaşmazlık olduğunda eşiniz size ne tepki verir?*" sorusu ile ilgili olarak "fiziksel şiddet" cevaplarının çeşitli değişkenler açısından dağılımı incelenmiştir. Ülke genelinde "genellikle", "bazen" ve "çok nadir" cevaplarının toplamına bakıldığında erkeklerin eşlerine fiziksel şiddet uygulamalarıyla ilgili oran yüzde 8'dir. Bunun yüzde 0,9'u "genellikle"; yüzde 3,2'si "bazen" ve yüzde 3,6'sı "çok nadir" şeklindedir.²³⁷

Adalet Bakanı'nın bir soru önermesine verdiği cevaba göre, 2002'de 66 kadın öldürülürken, bu sayı 2009'un ilk 7 ayında 953'e ulaşmıştır. Böylece kadın cinayetlerinin 2002'den 2009'a kadar yüzde 1.400 oranında arttığı gözler önüne serilmiştir. Şiddetle mücadele eden kadın örgütlerinin saptamalarına göre ise, örneğin sadece 2010 yılında, eşleri ve/ veya aile fertleri tarafından öldürülen kadın sayısı, 1500'e ulaşmıştır. Son üç ayda ise 74 kadın bu şekilde öldürülmüştür. Konuyla ilgili olarak son yedi yılda mahkemelere intikal etmiş 12.768 dava bulunmaktadır.²³⁸

²³⁶ Çayboylu, a.g.e., s.52.

²³⁷ Turğut, a.g.e. s.72.

²³⁸ Kadına ve Aileye Yönelik Şiddet İnceleme Raporu, T.B.M.M.İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 24. dönem, 2. Yasama Yılı, 2011, s 26.

Tablo- 20: Şiddet İle İlgili Başvurular

Şiddet	Başvuru Sayısı	Başvuru Yüzdesi
Kocasından Şiddet Gören Kadın	8	% 66,6
Baba/ Ağabey Şiddeti Gören Kadın	1	% 8,4
Sözlü Şiddet Gören Kadın	3	% 25
Genel Toplam	12	%100

Aile içi şiddet, kısaca, aile bireylerinden birisinin, ailenin diğer bireylerinin saldırısına uğraması olarak tanımlanabilir. Aile içi şiddet, dövme ve/veya yaralama, sakatlama, cinsel saldırı gibi somut ve dolayısıyla kolay tespit edilebileceklerden; tespit edilmesi son derece zor olabilen sözel, duygusal, zihinsel şiddet eylemlerine kadar uzanabilmektedir. Şiddetin çoğu zaman bir problem çözme aracı olarak görülmesi, aile içi şiddetin yaygınlığında etkin olmaktadır.²³⁹

“Ben evlendiğim günden beri kocamdan hep şiddet gördüm, şikayetçi oldum. Hem benim şikayetim hem de başka suçlarından dolayı cezaevine girdi. Cezaevinden çıktı beni yine dövdü. Tekrar hapse atıldı. Eşimin kardeşleri şikayetçi oldum diye bana kızıyorlar, sen günaha girdin diyorlar. Dini açıdan şikayetçi olmamda bir mahzur var mı?”²⁴⁰ Halk nezdinde şiddet de görse kadının bu durumu sineye çekip kabullenmesi beklenmektedir. Nitekim Türkiye’de Aile Değerleri araştırmasına göre; kadının kocasının tokadını sineye çekmesi taraftarı olanların oranı %24,5’tir.²⁴¹ Şiddet sadece kısa süreli de olmayabiliyor. Bazı kimseler uzun süreli şiddete maruz kaldıklarını şu şekilde ifade ediyorlar:

“30 yıllık evliyim. 30 yıldır da şiddet görüyorum. Artık canıma tak etti. Boşanma davası açacağım, vebali var mı?”²⁴²

2006-2007 arasında yürütülen Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet araştırması, 1.800 kadının 1.520’sinin temsili örneklem grubu içinde yer aldığı ve 56 ilde gerçekleştirilmiş çok önemli bir araştırmadır. Araştırma sonuçlarına göre; tanışıp anlaşarak, ailelerin

²³⁹ Özkaya, Vatandaş, a.g.e., s.153.

²⁴⁰ DHYS, Karteks, s.8, sıra no: 4.

²⁴¹ Turğut, Türkiye’de Aile Değerleri Araştırması, a.g.e., s.122.

²⁴² DHYS, Karteks, s.12, sıra no: 4.

onayıyla evlenenlerin % 28'inde şiddet görülürken bu oran, görücü usulü ile evlenenlerde % 37'ye çıkmaktadır. Kendileri tanışıp anlaşılan ancak ailelerin rızası olmayan evliliklerde ise bu oran % 49'a çıkmaktadır. Öğrenim düzeyi arttıkça fiziksel şiddet gördüğünü söyleyen kadınların sayısı azalmaktadır. Okuma yazma bilmeyen kadınlar arasında en az bir kez fiziksel şiddet gördüğünü söyleyen kadın oranı % 43 iken, yükseköğrenim görmüş kadınlarda bu oran % 12'ye düşmektedir. Ancak, yükseköğrenim görmüş kadınların bu itirafı yapmakta daha ketum davrandıklarını da unutmamak gerekmektedir.²⁴³

Aile içi şiddet, toplumun her kesiminde görülebilmekte, şiddet uygulayan bireyler, sadece eğitimsiz ve bu konuda farkındalığa sahip olmayan, şiddetin karşındaki kişide oluşturacağı tahribattan bihaber kişilerden oluşmuyor. Aksine eğitilmiş ailelerde de şiddet görülebiliyor.

*“Benim babam mimar, annem öğretmen. Çocukluğum onların şiddetli kavga ve dayaklarını izlemekle geçti. Daha 8 yaşlarındaydım, annemin kanlarını yerden benim temizledim. Babam annemi çok kötü döverdi, şimdi ikisinden de nefret ediyorum ve psikolojik tedavi görüyorum. Bunun yanında sizden rahatlamamı sağlayacak dua istiyorum”*²⁴⁴

Geleneksel-gündelik hayat, cinsiyet bağlamında erkeğin hâkimiyetini merkeze almıştır. Erkek cinsi üzerinden şekillenen geleneksel gündelik hayat, güç-iktidar olgusunu merkeze alarak çevreyi tanımlamıştır. Bu kabul ailede erkek-kadın ilişkisinin mutlak anlamda erkeğin talepleri çerçevesinde şekillenmesine neden olmuştur. Dini talepler ve davranma biçimleri de dâhil her durum “erkeğin izni” ne tabidir. Bu işleyiş aile ilişkilerinde hem ciddi gerginlik alanlarına, hem de din üzerinden yanlış çıkarsamalara neden olmaktadır.²⁴⁵ Bir takım toplumsal anlayışlara göre, erkeğin bazı durumlarda hanımını dövme ve şiddet uygulama hakkı vardır.

*“3 yıl evli kaldım. 3 yıl boyunca şiddet gördüm. Şimdi boşanma aşamasındayım. Çevremdekiler biraz sabredecektin, evliliğin ilk yıllarında olur dayak, zamanla geçerdi diyorlar. Ne yapacağımı şaşırtdım, dayak yiyip oturayım mı?”*²⁴⁶

²⁴³ Kadına ve Aileye Yönelik Şiddet İnceleme Raporu, T.B.M.M.İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 24. dönem, 2. Yasama Yılı, 2011, s. 29.

²⁴⁴ DHYS, Karteks, s.22, sıra no: 15.

²⁴⁵ Meriç, a.g.e., s.230.

²⁴⁶ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.392, sıra no: 1.

Fiziksel şiddetin yanı sıra sözlü şiddet nedeniyle yapılan başvurular da bulunmaktadır. Başvuruda:

“Kocamın ağzından hiç güzel bir söz duymadığım gibi, hep hakaret hep küfür! Artık onun hakaretlerine hiç dayanamıyorum. Bir de benden çocuk istiyor. Ne yapmamı tavsiye edersiniz?”²⁴⁷ diyerek kocasından gördüğü sözlü şiddetin evliliğe yaptığı olumsuz etkiyi anlatarak, çocuk konusunda büro görevlisinin fikrini almaya çalışıyordu.

6) Çocuklarla İlgili Problemler

Anne-babanın ve ailedeki diğer bireylerin çocukla olan iletişimi, ilişkisi, çocuğun kişiliğini önemli ölçüde etkilemektedir. Anne-baba-çocuk ilişkisinin niteliği ve biçimi temelde anne ve babanın tutumlarına bağlıdır. Toplumda var olan kültürel değerler, anne babanın çocuğunu yetiştirme tarzını etkilemektedir. Anne-babalar, çocuklarını eğitirken çocuklarına karşı bazı olumsuz tavırlarda bulunabilmektedirler. Çocukluğunda kendi anne babasıyla sağlıklı bir etkileşim kuramayan, yeterli sevgi göremeyen bir baba ile genç kızlık yıllarında aşırı baskı altında büyümüş olan bir annenin tutumları, geçirmiş oldukları bu deneyimler nedeniyle olumsuz olabilmektedir.²⁴⁸ Bu alanda 10 başvuru bulunmaktadır. Başvurular ve içerikleri şu şekildedir:

Tablo- 21: Çocuklarla İlgili Problemler Konusundaki Başvurular

Çocuklarla İlgili Problemler	Başvuru Sayısı	Başvuru Yüzdesi
Hayırsız Evlat Sahibi Olma	3	%30
Çocuk ve Aile Arasında Fikir Ayrılığı	3	%30
Çocuklar Arası Ayrım Yapmanın Hükümü	3	%30
Çocuk ve Aile Arasında Problemlili İlişki	1	%10
Genel Toplam	10	%100

Tablo 21'e göre başvurusu bu kategoride incelenenlerin üçte birinde müracaatı yapanlar, çocuğunun hayırsız bir evlat olmasından yakınmaktadır. Çocuğun eğitiminde, toplumsallaşma sürecinde aksayan, beklenmeyen olumsuz durumlar veya çocukta

²⁴⁷ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.121, sıra no: 2.

²⁴⁸ Yemliha Coşkun, Ortaöğretim Öğrencilerinin Öğrenilmiş Güçlükleri ve Aile İçi İlişkileri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2007, ss.42-43.

gerçekleşmesi beklenen değişim ve oluşumların istenilen düzeyde gerçekleşmemesi durumlarıyla karşılaşılabılır. Hatta bazı durumlarda çocuk kendisinden istenilen değişim ve oluşumun tersi yönde değişim ve gelişim gösterebilir.²⁴⁹

*“Hocam, benim evlatlar o kadar hayırsız ve nankör ki, ben karar verdim hayatta iken bütün malımı vakıflara bırakacağım. Bundan dolayı bana bir vebal var mı?”*²⁵⁰ diye evladından şikayet eden bir baba, çocuklarını cezalandırmak için miras bırakmak istemediğini anlatıyordu. Bir başka kişi de *“Oğlum, içki-zina ve kumarla dolu bir hayat yaşıyor. Halinden ve yaşantısından hiç memnun değiliz. Ne yaptık da böyle hayırsız bir evladımız oldu bizim....”*²⁵¹ sözleriyle çocuğunun olumsuz yaşantısından şikayet ediyor ve kendini sorguluyor. Bazı ana babalar, çocuklarını yetiştirirken izledikleri yolun doğru olup olmadığı, çocuklarına iyi ana baba olup olmadıkları kaygısını yaşarlar. Çocukları kaç yaşına gelirse gelsin hatalarını düzeltmeye çalışırlar.

Tüik Aile Yapısı Araştırması, 2006’ya göre; anne-baba ile gençler arasında yaşanan en önemli sorun, harcama ve tüketim alışkanlıkları %31 oranında en çok orana sahip iken, bunu %25,1 ile arkadaş seçiminde yaşanan problemler takip etmektedir. Evlilik ve aile hayatında sorun yaşanma oranı ise; %14,6’dır.²⁵² Yukarıdaki tabloya göre de, anne baba ve evlatlar arasındaki görüş ayrılığı yaşayanların oranı %30 ‘dur.

Aile ve çocuk, hayatın herhangi bir döneminde bir konuda farklı düşüncelere sahip olabilmektedir. Bu durumda her iki taraf da kendi görüşünün doğru olduğuna inanarak, karşıdakinin kendisi gibi düşünmesini isteyebilir. Aile ve çocuk arasında tahsil hayatı, evlilik kararı ya da iş seçimi gibi önemli mevzularda anlaşmazlık çıkabilmektedir. Bu durumlarda bazı kişiler, büroya başvurup çözüm önerisi sormaktadırlar. Nitekim başvurulardan birinde bir genç: *“Ailem evlenme kararına karşı çıkıyor ama ben muhakkak o gençle evlenmek istiyorum. Onların kararını uygulamadığımda ben sorumlu muyum?”*²⁵³ diyerek dini açıdan anne babasına karşı geldiğinde bir vebalin olup olmadığını öğrenmek istemektedir. Bir diğer başvuruyu da anne-baba yaparak *“Çocuğum her konuda benden farklı düşünüyor. Evlenirken o kızla evlenme demiştim beni dinlemeyip evlendi. Şimdi ben boşanacağım diyor. Ben de hanımına sahip çık, onu*

²⁴⁹ Sadık F., Adil Türkoğlu, Aile İçinde Çocuğa Uygulanan Disiplin Yöntemlerinin Ebeveyn ve Çocukların Algılayışlarına Göre İncelenmesi. www.egitim.cukurova.edu.tr/myfiles/open.aspx?file=1226.pdf.

²⁵⁰ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.319, sıra no: 1.

²⁵¹ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.270, sıra no: 1.

²⁵² Tüik, Aile Yapısı Araştırması 2006, Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, s.11.

²⁵³ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.251, sıra no: 1.

üzüstü bırakma diyorum. Beni gene dinlemiyor. Neden böyle oluyor...’’²⁵⁴ diye hem üzüntüsünü hem de çaresizliğini dile getirmektedir.

Aile, gerek bireyin yaşamı ve gerekse toplumun geleceği açısından oldukça önemli bir birimdir. Ailenin sağlıklı bir yaşam döngüsüne sahip olabilmesi ve gelişebilmesi için evlenecek çiftlerin, eş seçiminde kendi ilgi ve yönelimlerini dikkate almaları önemlidir. Ailenin bireye bu konuda bir etkide bulunması, hatta baskı yapması bizim toplumumuzda var olan bir gerçektir. Ancak burada bireyin kendi gerçeğini ve güçlü yönlerini görebilmesi, ailenin istek ve yönelimlerini dikkate alması, tüm bunların sonucunda bireysel bağımsızlığını koruyarak bir karar alması beklenir. Bunların yanı sıra evlilik yaşamıyla birlikte kendilerini ne tür sorumlulukların beklediğinin ve bu tür sorumlulukları almaya hazırlıklı olmaları konusunda bilinçli olmaları gerekir. Buradaki döngüyü “yerine getirme” ve “sürekliliği sağlama” şeklinde tanımlamak mümkündür.²⁵⁵

Başvurulardan bir bölümde de kişiler, anne-babalarının evlatları arasında ayırım yaptığını, bunun günah olup olmadığını öğrenmek üzere büroya müracaat etmişlerdir. Bir genç: “*Annem çocukları arasında öyle ayırım yapıyor ki ben dayanamayıp anneme karşı geliyorum. Bu sefer de bana sen kötü kalplisin, fesatsın diye kızıyor. Annem günaha giriyor mu?*”²⁵⁶ şeklinde yaşadığı durumu anlatıyordu. Çocuklar arasında adaletli davranmak, İslam dininin mükelleflerinden istediği bir husustur. Hz. Peygamber, çeşitli vesilelerle²⁵⁷ çocuklara adaletle davranmayı tavsiye etmiştir. Hal böyleyken bazı durumlarda anne-babalar, daha itaatkar ve kendilerine daha yakın olan çocuklarına karşı biraz daha yakın davranabiliyorken, bazen de hiç böyle bir durum söz konusu olmadığında bile çocuklardan biri kardeşler arasında ayırım yapıldığını iddia edebilir. A.İ.R.B.’na beraber başvuran anne-kız bu durumu sormuşlar, kız, annesinin ayırım yaptığını iddia ederken; annesi ise evlatlarına hep eşit davrandığını söyleyerek büro görevlisinin aralarında hakemlik yapmasını talep etmişlerdir..

Anne-baba evlat, birbirlerine kolay kopmayacak bağlarla bağlıdırlar. Tartışsalar da bazı konularda ayrı düşünseler de yine de aralarında genelde güçlü bir ilişki söz konusudur. Ama bazen çok olumsuz aile içi ilişkilere rastlamak da mümkündür. Bu başvuruda genç: “*Ben ne zaman ailemin yanına gitsem bana beddua ve küfür ediyorlar.*

²⁵⁴ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.399, sıra no: 1.

²⁵⁵ Çayboylu, a.g.e., s.15.

²⁵⁶ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.377, sıra no: 2.

²⁵⁷ Buhari, Hibe 12,13.

Ben artık gitmeyi bıraktım. Ailemle görüşmüyorum. Günaha giriyor muyum?”²⁵⁸ diye yaşadığı olumsuz ilişkiyi anlatmaktadır.

7) Büyü

Büyü, tabiatüstü gizli güçlerle ilişki kurularak yahut kendilerinde gizli güçler bulunduğu inanılan bazı nesnelere kullanılarak fayda veya zarar vermek yahut korunmak amacıyla yapılan işlerdir.²⁵⁹

Gaybdan haber verme iddiası, falcılık ve cincilik türü faaliyetlerin belki de en ağırı, büyücülüktür. Türkçe’de büyü kelimesi, başta sihir, muskacılık ve cincilik olmak üzere kişilerin maddi-manevi araçları kötüye kullanarak bazı gayeleri gerçekleştirme çabasını da içine alır. Büyücülüğün ilk dönem toplumlarına kadar uzanan uzun bir geçmişi vardır. Büyü, temelinde menfaat olan bir davranış olduğundan din ve kutsal tanımaz. Büyüde Tanrı’nın irade ve kudreti üstünde işler başarabilme iddiası vardır.²⁶⁰

Türk toplumunda “Folk İslam” ile “Resmi İslam” özellikle sorduğu sorular ve ilgi alanları ile farklılık göstermektedir. Folk İslam anlayışında fertlerin başına bir şey gelse sebebinin tek olmadığına inanılır. Mesela ekinlerin veya herhangi bir hastalık nazar, büyü sihir gibi şeylerden kaynaklanabilir.²⁶¹ Büyü kapsamında sorulan sorular da folk İslam anlayışı içinde değerlendirilebilir. Nitekim pek çok kişi, yaşamda üzerine düşen görevleri tam olarak yerine getirmeyip işler sıkıntıya girdiğinde de büyü, nazar gibi gerekçelere sığınmaktadırlar.

Büyünün kendine has bir ilimle, bilgisi elde edilebilir. Halk arasında özellikle aile içerisindeki sorunları çözebilmek ya da bir aileyi yıkmak için başvuru uygulamalardandır. Evinde muska tarzı ya da daha farklı bazı şeyler bulan kişiler, hemen acaba bana büyü mü yapıldı diye bir korku ve telaş yaşamaktadırlar. Hatta bazen işler umulduğu gibi gitmediğinde fiziki anlamda bir şey bulmadan da hemen akla büyü gelmekte, acaba bana büyü mü yapıldı, ne yapsam da bu büyüün etkisinden kurtulsam diye halk arasındaki hocalara başvurular başlamaktadır. Bu bağlamda nadiren de olsa başvuru yerlerinden birisi de A.İ.R.B.’dur.

Bu bölümde toplam beş kişi, kendisine ya da çok yakınına büyü yapılması nedeniyle yaşadıkları sıkıntıları anlatmak üzere başvuruda bulunmuştur. Her ne kadar

²⁵⁸ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.399, sıra no: 2(erkek, 25-40 yaş, lise).

²⁵⁹ Hikmet Tanyu, “Büyü”, TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul: TDV Yayınları, 1992, 6/507.

²⁶⁰ İslam İlmihali, a.g.e., c. II, s.154.

²⁶¹ Ali Murat Yel, “Türk İslamı”, İslamiyat, c.5, sayı 4, Ekim-Aralık 2012, s.164.

dinimizde büyü vb. hususlar yasaklanmış olsa da halen toplumda bu tür şeylerle uğraşanlar olduğu gibi buna inananlar da vardır. Büyü vb, şeylere inananlar genelde müftülük vb. yerlere başvurmasalar da bazen bundan nasıl kurtulacağını öğrenmek üzere yapılan müracaatlar bulunmaktadır.

“Abimin hanımı bana büyü yapıldı diyor. Her gece abime sırtını dönüp yatıyormuş. Babasının evine gitmek istiyor. Gerçekten büyü ile böyle şeyler yapılabilir mi?”²⁶²

“Kocam bana karşı hep soğuktu, gözü hep dışarıdaydı. Ne yaptıysam onu kendime ve eve bağlayamadım. En sonunda bir yakınımın önerisi ile büyü yaptırmaya gittim. Çok affedersiniz kadın, bana muayyen günlerimde gelen kandan büyü yapıp verdi. Kocama yedirdim daha kötü oldu, ne yapmamı tavsiye edersiniz?”²⁶³

“Eşimle bana ayrılalım diye büyü yaptırılmış, hocalara sorduk öğrendik. Bu büyüünün etkisinden kurtulmak için ayrılıp yeniden evlensek olur mu?, böylece büyüünün etkisinden de kurtulabilir miyiz?”²⁶⁴

Başvurularda, büyü olayının karı-koca arasında gerçekleştiği veya öyle zannedildiği durumlar söz konusudur. Kişiler böyle bir durumda ne yapmaları gerektiğini danışmaktadırlar. Çünkü böyle bir düşünce, aile huzurunu ve ailenin günlük yaşamını olumsuz etkilemekte, ailede bir takım sorunların oluşmasına neden olmaktadır. Bir diğer başvuruda ise büyü tehlikesinden korunmak için akrabalarla görüşme sınırı sorulmaktadır:

“Biz eşimin teyzelerinden çok sıkıntı gördük. Hala da bizle uğraşmaya devam ediyorlar. Şimdi de bize büyü yaptıracaklarmış, eşim hala onlarla görüşüyor, görüşmesek dini açıdan günah olur mu?”²⁶⁵ başvurusunda büyü zararıyla akrabalık bağı kesmenin hükmünü sormaktadır.

8) İnternet Bağımlılığı

1980’li yıllarda, özellikle kişisel amaçlı kullanımı ile ev ortamına giren bilgisayarlar, 1990’lı yıllarda internetin yaygınlaşması ile bir kitle iletişim aracı haline dönüşerek diğer kitle iletişim araçları gibi toplumların yapısını çok yönlü olarak

²⁶² Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.399, sıra no: 2.

²⁶³ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.329, sıra no: 2.

²⁶⁴ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.291, sıra no: 4.

²⁶⁵ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.145, sıra no: 2.

değiştirmiştir. Bu kültürel etkileşim, en küçük sosyal birim olan aile içerisindeki iletişim şekillerini de ister istemez etkilemektedir. Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, son derece kapsamlı bir çalışma ile şöyle bir sonucu bize sunmaktadır: İnternet, aile yapısı ve aile içi yaşamını etkilemektedir.²⁶⁶

İnternet bağımlılığı, günümüz insanının karşı karşıya olduğu tehlikelerden biridir. Ve bu konuda kadın-erkek, genç-yaşlı fark etmeksizin her yaştan insan internet bağımlısı olmakla karşı karşıyadır. Teknolojinin hızla ilerlemesi, bilgisayar ve cep telefonlarını günlük hayatımızın vazgeçilmezleri arasına sokmuştur. Bir çok insanın olağan haberleşmeyle başlayan internet serüveni, oyunlar ve sohbet siteleri ve sanal alemle yeni bir boyut kazanmıştır. Esasen faydalı bir bilgi ve iletişim kaynağı olan internet; bilgisayar ve bilgisayar özelliği olan cep telefonları aracılığıyla adete kontrolden çıkmakta ve kişiler karşısında saatlerini geçirmektedirler. Kocalarının internet bağımlısı olmasından şikayet eden 3 bayanla internet bağımlılığı yüzünden yuvası yıkılan bir bayanın başvurusu olmak üzere toplam 4 başvuru söz konusudur.

“... 40 yıllık evliyim. 5 sene önce büyük oğlum -babam sıkılmasın diye- eve bilgisayar getirdi. Kullanmasını da sanki Kur'an-ı Kerim belletir gibi oturup babasına belletti. O günden beri evliliğim cehenneme döndü. Biz köyde yaşıyoruz evladım, kerpiç bir evde. Kendisini emekli polis olarak tanıtıyormuş. Kadınlarla görüntülü konuşuyor. 40 yıllık evliliğimde duymadığım sözleri o kadınlara söylüyor. Ben bir şey söyleyecek olsam da ben seni boşadım, başımı bekleyip durma diyor. Kafasına eserse de benden aile hayatı istiyor. Ben canımdan bezdim bu yaştan sonra ne yapayım, nereye gideyim. Bu bilgisayar, internet ne kötü şeymiş.....”²⁶⁷

İnternet, güncel haber ve bilgi sağlamanın yanı sıra görüş paylaşma, zaman ve mekandan bağımsız olarak sanal alemde sürekli irtibat sağlama gibi sunduğu bir çok olanak sayesinde günlük hayatın vazgeçilmezlerinden olmuştur. Sanal sohbet ve sanal ilişkiler, kişiler arası mevcut ilişkilere çok farklı bir anlam kazandırmakla beraber internet, aile içinde ve sosyal hayatta pek çok problemi de beraberinde getirmiştir. Bireyler artık giderek yalnızlaşmakta, kendine ve içinde bulunduğu topluma yabancılaşmakta aile içi etkinlikleri azalmakta, hatta bazı durumlar da kaybolmaktadır. Nitekim başvuru yapan bir kişi:

²⁶⁶ Sadık Güneş, “ İnternet Kullanımı ve Aile” Araştırması, Ankara: T.C.Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları, No: 133, 2008, s.29.

²⁶⁷ DHYS, Karteks, s.17, sıra no: 5.

“Kocam akşam işten eve gelince yemeğini yediği gibi bilgisayarın başına geçer. Gece yarısına kadar başından kalkmaz. Hiçbir paylaşımımız olmadığı gibi bilgisayarda neye bakar neyle meşgul olur ondan da emin değilim. Kocama nasıl yaklaşmalı, nasıl davranmalıyım ki bilgisayarın başından kalksın lütfen bana yardımcı olun.....”²⁶⁸ diye internet bağımlılığından ve sanal alemden yakınıyor.

“Ben kocamı internetten tanıştığım bir adamla aldattım. O adamla internetten konuşmak bana çok eğlenceli geliyordu. Sonrasında birkaç defa da dışarıda buluştuk. Kocam öğrendi ve benden ayrıldı. Şimdi çok üzgünüm.”²⁶⁹

İnternet kullanımı, bütün aile bireylerinin meşgul olduğu bir durumdur. Evin küçük çocuğu dahil bütün bireyler, mutlaka gün içerisinde internete şöyle ya da böyle giriyorlar. Bununla birlikte TÜİK’in yaptığı araştırmaya göre; internet kullanımı, erkekler arasında daha yaygındır. 2011 yılında erkekler % 54,9, kadınlar % 35,3 iken, 2012 yılında erkekler % 58,1, kadınlar % 37,0 oranında internet kullanmışlardır.²⁷⁰

İnternette yeni ilişki kurma sıklığı irdelendiğinde %53’ünün her zaman bu durumu tercih ettiğinin görülmesi, internetin sosyalleşme aracı olarak kullanıldığına dikkat çekmektedir. Ancak kullanıcıların, interneti kullanım sırasında akrabalarının bu durumdan şikayetçi olup olmadığı sorgulandığında ise sadece %6’lık bir dilimin her zaman bu durumla karşılaştığı görülmüştür. Bu bağlamda sosyalleşme aracı olarak kullanılan internette zaman geçirmenin gerçek yaşamdaki ilişkileri rahatsız edici boyutta olmadığına dikkati çekmektedir. Bunu destekleyici bir diğer bulgu ise sadece % 5.5’in her zaman internetten dolayı akademik başarısının etkilendiğinin görülmesi, internet kullanımından dolayı başarılılarının etkilendiği ve verimliliğinin düşmesinin de sadece %11’inde çok sık rastlanması söylenebilir. İnternet kullanımı sırasında kendini savunma veya gizleme eğiliminin yalnızca %5.5’lik bir dilimde görülmesi de, elektronik sosyalleşme ortamında bireylerin kendilerini rahat hissettiklerine gönderme yapmaktadır. Ancak interneti düşüncelerini dağıtmak amacı ile kullanımının %6.5’lik bir dilim olduğu da dikkati çekmektedir. İnternet kullanımı sırasında rahatsız edilme

²⁶⁸ DHYS, Karteks, s.22, sıra no: 16.

²⁶⁹ Konya İl Müftülüğü, Ş.S.D., s.374, sıra no: 1.

²⁷⁰ İstatistiklerde Kadın 2012, Tük, Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matb., 2013, s.44.

durumunda olumsuz davranış sergileme sorunu, yalnızca katılımcıların % 7'sinde çok sık rastlanmaktadır.²⁷¹

9) Ensest

Kaynaklarda ensestin tek ve kesin bir tanımını bulmak mümkün değildir. Tanım her disiplinde farklılık gösterir. Amerikan Sağlık, Eğitim ve Koruma Bölümü'nün 1980'deki tanımına göre; ensest aile içinde ana-baba figürüne, gücüne ve otoritesine sahip kişilerin çocuğu cinsel anlamda istismar etmesi olarak kabul edilmiştir. Bu çalışmada Türkiye'deki toplumsal, hukuksal ve dinsel kuralları dikkate alarak mümkün olan en geniş ensest tanımı yapılmıştır. Kan bağı olan baba, anne, ağabey, abla, amca, dayı, teyze, hala ve dede gibi akrabalara ek olarak, çocuk üzerinde anne-baba gibi otoritesi ve saygınlığı olan geniş bir akraba ve hısım grubu, ensest tanımında taciz edenler arasında sayılır. Örneğin enişte, üvey anne-baba, üvey kardeşler bu gruptadır.²⁷²

Ensestin gizlenmesi, ailenin korunması, failin kendini koruması ve eylemini tekrarlayabilmesi için gereklidir. Çocuklar kendileri için cinsel ilişki kuran kişi tarafından korkutulur, tehdit edilerek veya kandırılarak bu ilişkiyi gizli tutacaklarına dair söz vermeye zorlanırlar ya da çocuklar yapacakları itirafa kimsenin inanmayacağından korkarlar. Fail çocuğa ne kadar yakınsa ve istismar ne kadar çok sıklıkla tekrarlanıyorsa çocuk üzerindeki etkisi de o kadar ağır olacaktır. Ensest ilişkinin diğer cinsel istismarlardan daha ağır sonuçlar doğurmasının nedeni de budur.²⁷³

Toplumun pek çok kesimi, özellikle çocuklar bir istismar olayının mağduru olduklarında ya da ensest ilişkiye maruz kaldıklarında yardım alabilecekleri kurumlardan habersizdirler. Ensest ilişki, kurumlar arası koordinasyonun sağlanmasını gerekli kılan bir ekip çalışmasıdır. Ankara'da Çocuk İhmal ve İstismarını Önleme Derneği tarafından açılarak Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na devredilen Ankara'da hizmet veren Alo Çocuk Merkezi'ne bir yıl içerisinde 59 istismar mağdurunun 24'ü cinsel istismar ve ensest, 10'u fiziksel istismar ve 25'inin ise duygusal istismar ve ihmal kurbanları oldukları saptanmıştır. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak hizmet veren Fatma Üçer

²⁷¹ Nazif Fuat, Tuba Him, "Üniversite Öğrencilerinin İnternet Kullanım Durumları ve Saldırganlık Düzeyleri Arasında Korelasyon", II. International Conference on Communication, Media, Technology and Design 02-04 May 2013, s.4.

²⁷² A. Ç. Bozbeyoğlu, E. Koyuncu, F. Kardam, A. Sungur, "Ailenin Karanlık Yüzü: Türkiye'de Ensest", Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, c.13, s.1, Bahar 2010, s.7.

²⁷³ Çayboylu, a.g.e., s.46.

Çocuk ve Gençlik Merkezi'ne ise 2001 yılında başvuruların 17'si istismar mağduru, 12'si cinsel istismar mağduru, 5'i ise ensest mağduru çocuklardır. 2002 yılı ocak ayından mart ayına kadar ayına kadar merkeze başvuran cinsel istismar mağduru 2 iken ensest mağduru çocuk sayısı 5'e ulaşmıştır. Sadece Ankara'da bir merkeze üç ayda gelen istismar göz önüne alındığında olayın boyutlarının büyüklüğü anlaşılabilir. Ayrıca bu sayıların buz dağının su üstünde kalan kısmı olarak değerlendirilebilir.²⁷⁴

Bu tür istismarların söylenmesi, bildirilmesi çok kolay değildir. Bu nedenle bu konu ile ilgili araştırmaların da tam olarak gerçeği yansıttığı söylenemez. Bununla birlikte az da olsa bu tür vakaların A.İ.R.B.'na gelmesi maalesef Konya'da bu problemin var olduğunu göstermektedir. Başvurular sadece telefonla yapılmaktadır. Bu konu ile ilgili 4 başvuru bulunmaktadır.

“Kızım bir yıllık evli. Damadım sürekli kızımı aldatıyor. Üstelik bir de hafız. Bir de kızım internette girdiği sitelere bakmış. Bir de ne görsün- Enişte baldız vb. aile içi zina siteleri. Zaten benim küçük kızıma da bir tuhaf davranıyor. Biz boşanma davası açacağız. Boşandıkları takdirde vebali var mı.”²⁷⁵

Bu tür olaylarda genellikle bu durumu görüp söyleyenler, iftiracı yaftasıyla etiketlenebiliyorlar. Ya da söyleyip söylememek de kararsız kalıyorlar ve o zaman A.İ.R.B.'na başvurarak fikir almaya çalışıyorlar. Zaten bu konular, öyle hemen kolay dile getirilemeyen, kimseye danışıp da fikir alışverişi yapılamayan konulardır. Bu sebeple bu olumsuz durumu yaşayan ya da bir başkasının yaşadığına bir şekilde şahit olan telefonla başvurarak görüş almak istemektedirler. Nitekim bir kişi,

“Yeğenimi, kardeşimin hanımını farklı şekillerde rahatsız ederken yakaladım. Ne yapacağımı kime ne diyeceğimi bilemedim. Gelini uyarmaya çalıştım, sen sakın kimseye bir şey söyleme, yuvamı mı yıkacaksın, diye sert çıktı. Kardeşimle konuşmalı mıyım ne olur bana bir şeyler söyleyin.”²⁷⁶ sözleriyle kararsızlığını ifade etmekte ve kimseye konuşamadığı bu problemi, büro görevlisine anlatarak fikir alışverişinde bulunmaya çalışmaktadır.

Bozbeyoğlu, vd. yaptığı araştırma sonuçlarına göre; kan bağı olan baba, anne, ağabey, abla, amca, dayı, teyze, hala ve dede gibi akrabalara ek olarak, çocuk üzerinde anne-baba gibi otoritesi ve saygınlığı olan geniş bir akraba ve hısım grubu ensest

²⁷⁴ Çayboylu, a.g.e., s.47.

²⁷⁵ DHYS, Karteks, s.22, sıra no: 17.

²⁷⁶ DHYS, Karteks, s.22, sıra no: 1.7

tanımında taciz edenler arasında sayılır. Örneğin enişte, üvey anne-baba, üvey kardeşler bu gruptadır. Alikaşioğlu'nun 2005'te İstanbul'da lise öğrencisi ergenlik çağı kadınları arasında yaptığı çalışma da ise 1871 öğrenciden kendilerinin doldurduğu soru kağıtları aracılığı ile bilgi toplanmış, araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin %2'sinin ensest saldırıya maruz kaldığı saptanmıştır. Cinsel istismar konusunda ilk istatistiksel bilgi Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması 2009 verilerine dayanarak üretilmiştir. Araştırma bulgularına göre kadınların %7'si 15 yaşından önce cinsel istismara maruz kalmıştır. Saldırganların %30'u yakın akrabadır.²⁷⁷

Ensest ve taciz vakalarında derhal ilgili mercilere başvuruda bulunmak gerekmektedir. Bununla birlikte bu tür durumlar, genellikle kişinin yakınları tarafından yapıldığı için dillendirilmemesi istenmemekte ve gizlenmektedir. Bu da, bu olumsuz olayın tekrarlamasına veya başka kişiler üzerinde uygulanmasına sebep olmaktadır.

10) Taciz

İstismar, fiziksel, duygusal veya cinsel olabilir. Çocuğa yönelik fiziksel istismar, aile içerisinde sıkça kullanılan ve ne yazık ki toplumumuzca da bazı durumlarda(dayak gibi) olağan karşılanan bir istismar çeşididir. Bu istismar tanımlanması ve belirlenmesi en kolay olanı olmasına karşın, hayati tehlike ile karşı karşıya kalmadıkça önemsenerek tedbir alınmaz. İstismara uğrayanların davranış örüntüsü, tahrik edici, saldırgan ve abartılı aktivite olarak dışa yansır.²⁷⁸

Dile getirilmesi, sorulması hatta bazen kişinin kendine bile itiraf edebilmesi en zor konulardan bir tanesidir, taciz. Bu nedenle genelde üstü örtülür, söyleyenlere pek inanılmaz, suçlanır ya da tacize uğrayanın bir kabahati olduğu düşünülür. A.İ.R.B.'na bu alanda 6 başvuru yapılmıştır. Kişiler, yaşadıklarını telefonla anlatarak yardımcı olunmasını istemektedirler.

*“Komşu Yaşlı amca, beni taciz etti. Kimseye söyleyemedim. Polise başvurmadan korktum kocam gider elini kana bular diye. Ben ne yapabilirim bana söyleyin.”*²⁷⁹ sözleriyle çaresizlik içerisindeki duygularını ifade etmektedir. Bir diğer başvuruda ise *“Ben kendi babamın tacizine uğradım defalarca. Annem bana inanmadı, hatta beni*

²⁷⁷ Bozbeyoğlu vd., a.g.e., s.8.

²⁷⁸ Çayboylu, a.g.e., s.45.

²⁷⁹ DHYS, Karteks, s.7, sıra no: 1.

*suçlayıp evden gönderdi.*²⁸⁰ durumunda olduğu gibi, taciz olayında mağdurun suçlandığını hatta cezalandırıldığını görmekteyiz.

Bazı durumlarda da toplumda bu konularla ilgili yeterli hassasiyetin gözetilmediği, kişilerin bu konuda gereken farkındalığa sahip olmadıklarını görmekteyiz. Nitekim bir kişinin “*Komşumun oğlu, 4 yaşındaki kızıma değişik bazı şeyler yapmış. Ama ben komşumla görüşmeye devam ediyorum, gidip geliyorum. Komşum gücenir onunla ilişkimi nasıl keseyim, komşuluk hakkı diye bir şey var di mi*”²⁸¹ diyerek kendini haklı gösterip kızını korumadığı gibi gerekli mercilere de başvurmadığını görmekteyiz.

“*Kendi öz babam bana taciz de bulunuyor. Annem bana inanmıyor, beni suçluyor. Televizyonda izledim ki -taciz olayını yaşayan kişi polise muhakkak başvurmalı ki hem kendisi kurtulsun hem de başkaları zarar görmesin- ben kendi babamı şikayet ettiğimde vebali var mı?*”²⁸² başvurusunda da anne-baba hakkının yanlış anlaşıldığını, bu durumda bile baba hakkını korumanın gayretinde olan bir hassasiyet görmekteyiz.

11) Fuhuş Ticareti

Aile içerisinde istenmeyen durumlar yaşandığında bazen kişiler, aile birliğini bozmamak adına ya da birtakım çaresizliklerden ötürü sessiz kalabilmektedirler. Yanlış ne kadar büyük olursa olsun sabredip, sorunun çözüleceğine dair ümit taşıyanlar da vardır. İslam dinine, Türk toplumunun milli ve kültürel değerlerine tamamen ters düşen bu olumsuzluğa maruz kalan kişiler, A.İ.R.B.’na akıl danışmak istemek, belki de kimseye açamadıkları bu sorunu büro görevlisine anlatarak rahatlamaya çalışmaktadırlar.

Bu alanda iki başvuru vardır. Başvurular telefonla yapılmıştır. Başvuruların birinde kişi;

“*Benim iki kızım var. Birinin kocası borçlarına karşılık kızımın namusuna helal(halel demek istiyor) getirtiyormuş. Ben yeni öğrendim. Hatta neredeyse kızımı, kardeşinin kocasına da pazarlayacakmış. Ne yapmam gerekiyor*”²⁸³ diyerek fikir sorarken diğer kişi de,

²⁸⁰ DHYS, Karteks, s.21, sıra no: 2.

²⁸¹ DHYS, Karteks, s.8, sıra no: 10.

²⁸² DHYS, Karteks, s.21, sıra no: 3.

²⁸³ DHYS, Karteks, s.16, sıra no: 9.

“Ben çok küçük yaşta evlendim. Kocam, bana hiç sahip çıkmadığı gibi iffetsizliğe bile zorluyor. Şimdi ondan ayrılırsam dini açıdan boşandığım için vebal olur mu?”²⁸⁴ diye sorarak aile ve evlilik kurumunun, hangi zamanlarda boşanma ile sonuçlanabileceğini öğrenmek istemektedir. Bazı kadınlar, hem İslam dininin aile ile ilgili hükümlerinden hem de Anayasa’mızın “Ailenin Korunması ile İlgili Hükümler”²⁸⁵ inden ve sahip oldukları haklardan tam olarak haberdar değillerdir. Türkiye Cumhuriyeti, bu amaçla Anayasa’da aile ve kadınları korumaya yönelik tedbirler aldığı gibi, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı oluşturarak, aileyi korumaya ve güçlendirmeye çalışmaktadır. Yaşadıkları son derece olumsuz bu tavrı, kabullenmeleri gerektiğini düşünmektedirler. Haklarını arama çabasında olmadıkları gibi bu durumda bile boşanmanın günah olup olmadığını öğrenmeye çalışıyorlar. Bu vb. pek çok durum, eş adaylarının evlilik öncesi kısa süreli bir eğitim almalarının ne kadar önemli olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

D) GÜNDELİK HAYATLA İLGİLİ BULGULAR

Dinler ve özelde İslam dini, gündelik hayatın dini ilkeler çerçevesinde düzenlenmesini hedeflemektedir. Özellikle İslam dini, topluma ve gündelik hayatın akışına ilişkin ayrıntılar konusunda son derece etkindir. İslam kişisel ve ailevi olanın yanında, toplumsal davranışları da kapsayan geniş bir alana ilişkin bütüncül ve ayrıntılı kurallar içermektedir.²⁸⁶ Bu sebeple giyim kuşamdan göreneklere, ekonomik konulardan bilim ve sanata pek çok alanda İslam’ın kapsayıcı yapısından emir ve tavsiyelerinden söz etmek mümkündür.

İslam dini, hayatı bütün yönleriyle bir bütün halinde ele alıp her alanda bireye yardımcı olmayı, ona kılavuzluk etmeyi ve mutluluk kazandırmayı hedeflediğinden, kişilerin inanç dünyası ve ibadet hayatı kadar yeme içme, giyinme ve süslenme, eğlence, aile içi ilişkiler ve cinsi hayat, sosyal hayat ve beşeri ilişkiler gibi hayatın değişik alanları da dinin bilgilendirmesine ve yönlendirmesine konu olmuştur. Çünkü iman ve ibadet, bireyin deruni mutluluğu, hayatı anlamlı hale getirebilmesinin vazgeçilmez yolu olduğu gibi, dinin sosyal hayata ve insanın yapıp ettiklerine ilişkin

²⁸⁴ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.399, sıra no: 4.

²⁸⁵ Bkz T.C.Anayasası 41. madde.

²⁸⁶ Nuray Mert, Laiklik Tartışmalarına Kavramsal Bir Bakış, İstanbul: Bağlam Yay., 1994, s.30.

çoğu genel çerçevede kalan talimatları da sağlıklı bir toplum hayatı ve kamu düzeni oluşmasının adeta ön şartıdır.²⁸⁷

Bir din, toplumda yayılıp yerleştikten sonra, orada değerler, inançlar ve davranış tarzlarıyla hayat bulur, toplumun diğer kurumlarıyla kaynaşır. Böylece din toplumdaki bireyleri dini ve sosyo-kültürel açıdan bütünleştirir. Din ile toplum arasında karşılıklı ilişkiye dinin topluma etkisi yönünden baktığımızda karşımıza oldukça zengin bir malzeme çıkmaktadır. Bütün dinler, toplumsal yapıyla ilişki halindedir. Bu ilişki sayesinde dinler toplumu etkiler ve değiştirir.²⁸⁸

Konya kent olarak muhafazakar mı yoksa modern mi diye baktığımızda; teknoloji kullanımı, tüketim kalıpları vb. maddi hayat öğeleri noktasında modern, zihniyet olarak ise geleneksel olan bir toplumsal tasavvur ve bir toplumsal hayat biçimi söz konusudur. İşte bu melezlik, modülerleşmeye başlayan bir kimlik pratiği ve hayat örüntüleri bakımından bir kolaj durumuna işaret eder. Öz olarak bir yanda geleneksel İslami kültür, diğer yanda batılı yaşama pratiklerince kuşatılmaya başlanmış modern maddi hayat ve bunlar arasında kendine özgü birleşimler oluşturan Anadolu insanını barındıran bir şehir, Konya. Gelenek bugünkü dünyanın evsizliği karşısında Konyalıların güvenlik arayışının bir tezahürüdür.²⁸⁹ Bu bağlamda bu başlık altında ilmihale dayalı temel dini bilgilerle ilgili sorular bulunmaktadır. Başvuruların içerikleri şu şekildedir:

²⁸⁷ İslam İlmihali, a.g.e., c.II, s.30.

²⁸⁸ Niyazi Akyüz, İhsan Çapçioğlu, Ana Başlıklarıyla Din Sosyolojisi, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, 2011, s.44.

²⁸⁹ Konya'da Hayat Tarzı, a.g.e., c.3, s.38.

Tablo- 22: Gündelik Hayatın İslam’a Göre Nasıl Düzenlenmesi Konusundaki Soruları

Gündelik Hayatın İslam’a Göre Nasıl Düzenlenmesi Konusundaki Soruları	Başvuru Sayısı	Başvuru Yüzdesi
Guslü Gerektiren Durumlar	6	% 35,2
Helaller-Haramlar	3	%17,6
Anne-Çocuk İlişkileri	2	% 11,8
İbadetler	2	% 11,8
Karı-Koca İlişkileri	2	% 11,8
İşyerinde Kadın-Erkek İlişkileri	2	% 11,8
Genel Toplam	17	%100

Günlük yaşamla ilgili fetva sorularında gündelik hayatın bütün durumları, sıkıntıları, gerginlikleri, karşılaşılan yeni olaylar görülebilmektedir. İnsanlar gündelik hayatlarında bir problemle karşılaştıklarında, soruna dini bir mahiyet kazandırdıkları öteden beri bilinen bir gerçektir. Bir nevi gündelik yaşamda karşılaşılan problemlerin çözümü konusunda dinin cevabını öğrenmek için Aile İrşat ve Rehberlik Bürosuna başvurulması halkımızdaki dini hassasiyetin boyutunu göstermekle beraber, aynı zamanda inanç konusundaki bilgi eksikliğini de göstermektedir.

Gündelik hayat, insan davranışlarının nasıl olduğunu/olması gerektiğini tanımlayan eylem alanlarından birisidir. Çünkü insan kendisine gündelik hayatın pratikleri içinde bir varoluş alanı açar. Bu alan, anlam, eylem ve değişim boyutunda insanı çeşitli şekillerde kuşatır ve tanımlar. İnsanların yaşadığı sorunlara cevap verme ve ikna etmeyi hedefleyen din, kurallar vaz eder.²⁹⁰

Türkiye’de Aile Değerleri araştırmasına göre; “Günlük hayat, dini kurallara uygun yaşanmalıdır” önermesine katılım oranı %70,3, destek vermeyenler ise % 11,3’tür.²⁹¹

²⁹⁰ Nevin Meriç, “Müftülük Din Hizmetlerinden Fetva Birimi”, I. Din Hizmetleri Sempozyumu, Ankara: TDV Yayınları, 2008, s. 410.

²⁹¹ Turğut, Türkiye’de Aile Değerleri Araştırması, a.g.e., s.130.

Başvurularda özellikle gusul abdesti almanın gerekliliği konusunun yoğunlaştığı, daha çok tekrar ettiği görülmektedir. Başvurular da birbirinden çok farklı durumlarda kişiler, gusul abdestim bozuldu mu, yenilemem mi gerekiyor diye sormaktadırlar:

“Doktor yüzme önerdiği için havuza gidiyorum. Sabah bizim girdiğimiz suya öğlen erkekler giriyor. Ben bundan dolayı gusul abdesti almak zorunda mıyım?”²⁹²

“Kız-erkek arkadaşlar elele tutuştuklarında abdestleri bozulur mu, gusul abdesti almak zorundalar mı?”²⁹³

“Ben hamileyim. Erkek bir doktora muayene oldum. Gusul abdesti almalı mıyım?”²⁹⁴

İslam dinine göre gusul abdesti olmadan ibadetlerin bir kısmı yapılamayacağı hatta en önemlisi namaz kılınamayacağı için toplumda gusul konusu her zaman önemli olmuş ve kişiler bu konuda hata yapmaktan hep çekinir olmuşlardır. Nitekim başvuruda:

“Komşularla oturuyorduk. Bir komşum dedi ki, soğan soyunca gusul abdestin bozulur, aynı şekilde sağa sola bakar da bir erkek görürüsen yine gusul abdestin bozulur, yenilemen gerekir. Gerçekten bu doğru mu?”²⁹⁵

“..... Diyorlar ki bir erkek bir erkek hastaya iğne yaptığında gusul gerekiyormuş, doğru mu?”²⁹⁶ şeklindeki başvurularda gusul konusuna önem vereceğim derken, yapılan yanlışlıklar ve hayatı zorlaştırmalar görülmektedir.

Helal ve haram bilincinin farkında olup helal dairede yaşamak isteyenler, aile içerisinde karşılaştıkları bazı durumların İslam dinine göre meşruiyetini öğrenmek üzere A.İ.R.B.’na başvuruda bulunmaktadırlar. Sosyal Doku Projesi kapsamında Konya genelinde yapılan araştırmada, kendi hayat tarzlarını muhafazakar olarak tanımlayan bireyler, Konya genelinde % 40,5 iken bu yüzde kırklık kesimin % 35’i de muhafazakar olmayı, inancına uygun yaşamak olarak tanımlamışlardır.²⁹⁷ Sorularda İslam dinine aykırı bir durum yaşamamak yapılan başvuruları görmekteyiz.

“Benim kocam alkol kullanırdı. Bana şiddet de uygulardı ben ondan ayrılmayı düşünürken bir gün kaza yapıp vefat etti. Alkolden olduğunu söyledi rapor. Buna

²⁹² Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.186, sıra no: 4.

²⁹³ DHYS, Karteks, s.12, sıra no: 6.

²⁹⁴ DHYS, Karteks, s.13, sıra no: 12.

²⁹⁵ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.400, sıra no: 1.

²⁹⁶ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.400, sıra no: 2.

²⁹⁷ Konya’da Hayat Tarzı, a.g.e., c.2., s.179.

rağmen 2 sene sonra SGK bana yüklü bir para verdi. Bu parayı almam helal olur mu?”²⁹⁸

*“Arkadaşımın kocası tekel bayi işletiyor. Biz onlara gidip gelir de evlerinde yer içersek bize haram olur mu?”*²⁹⁹

Günümüzde iş hayatına kadınların da girmesiyle, iş yerinde mahremiyet sınırları ile ilgili sorular da gelmektedir. Türkiye’de Aile Değerleri araştırmasına göre; “İş hayatında kadın erkek aynı ortamda çalışabilir” önermesine katılım oranı %77, olumsuz görüş belirtenlerin oranı da % 9,2’dir.³⁰⁰

*“Kocam işyerine yemek yapması için bir kadın aldı. Ama kocamın işyeri çok uzak. Bazen kadını kendi arabasıyla alıp sanayideki işyerine götürüyor. Arabada ve bazen de iş yerinde o kadınla başbaşa kalıyorlar. Bundan dolayı bir şey olur mu?”*³⁰¹

*“Ben tesettürlü bir bayanım. Kuaförlük yapmak istiyorum. Fakat epilasyon işi de var. Günah olur mu?”*³⁰²

İslam dininin temel kaynağı Kur’an-ı Kerim, Hz. Muhammed’e (sav) geldiği haliyle günümüze kadar aslını korumuş ve hiçbir değişiklik ve tahrife uğramamıştır. Fakat 14 asır boyunca Kur’an-ı Kerim’in yorumuyla birlikte zengin bir İslam kültür ve medeniyeti oluşmuş, çok çeşitli yorumlar bazen dini bir öğreti gibi kabul edilegelmiş veya herhangi bir alimin şahsi görüşü dini bir hüküm gibi görülebilmektedir. Bu sebeple toplum nezdinde kabul gören pek çok hususun günah olup olmadığı ile ilgili başvurular gelmektedir.

*“Kadın, kocasının karşısında oynarsa nikahları düşermiş, doğru mu?”*³⁰³

*“Yatak odamızda ayaklar kibleye doğru geliyor. Oda çok küçük ve başka türlü yatağı koymamız mümkün değil. Bu şekilde yatarsak günaha girer miyiz?”*³⁰⁴

“Ben hamile kalıyorum ama bir türlü sağlıklı bir bebek dünyaya getiremiyorum. Bebek karnımda biraz büyüyünce ölüyor. Doktorlar tıbbi bir hastalık yok diyorlar.

²⁹⁸ DHYS, Karteks, s.22, sıra no: 18.

²⁹⁹ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.262, sıra no: 3.

³⁰⁰ Turgut, a.g.e., s. 96.

³⁰¹ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.278, sıra no: 4.

³⁰² DHYS, Karteks, s.12, sıra no: 9.

³⁰³ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.290, sıra no: 4.

³⁰⁴ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.400, sıra no: 3.

Annem bana “ümmü sıbyan” duası yazdırmış. O muskayı takmam da bir sakınca var mı?”³⁰⁵

“Dini açıdan anne bebeğini emzirmek zorunda mı, emzirmedeği takdirde günaha girer mi?”³⁰⁶ şeklinde yapılan başvurularda da emzirmenin dini bir vecibe olup olmadığı öğrenilmek istenmektedir.

Aile içerisinde bazen ibadetleri uygulama ile ilgili görüş farklılıkları da yaşanabilmektedir. Bu durumda hangi tarafın doğru görüşe sahip olduğunu öğrenmek ya da yapılan uygulamanın İslam dinine ters düşüp düşmediği bilinmek istenmektedir.

“Hocam, kocam çok cimri. Biz çok varlıklı bir aileyiz. Zannımca kocam zekatını tam olarak ödemiyor. Ben ondan habersiz onun malından onun zekatını verebilir miyim? Vermezsem ben de sorumlu olur muyum?”³⁰⁷

“Ben beş vakit namazımı kılmama rağmen kocam 30 senedir bir türlü namaza başlamadı. Ben onun bu ibadete karşı gevşekliğinden bıktım artık. Kızınca O’na – Yan Cehennem’de inşallah- diyorum. Sonra hemen tevbe ediyorum. İkimiz de günahkar mı oluyoruz bu durumda.”³⁰⁸

Başvurularda görüldüğü gibi aile içerisinde ibadet hayatına yönelik eşler arasında görüş ayrılığının olması, aile içerisinde bazı durumlarda huzursuzluğa neden olabilmektedir. Eşlerden birinin dini yaşamda daha dikkatli olmasına rağmen aynı hassasiyeti eşinde bulamaması durumunda kişilerin başvurdukları yerlerden birisi de Konya İl Müftülüğü A.İ.R.B.’dur. Yılmaz’ın Türkiye’de Ailenin Dönüşümü adlı araştırmasına göre; günlük namaz kılma oranı dindar aileler arasında %87,9 iken, muhafazakar ailelerde %72,7’dir. Zekat verme oranı da %78,1 olarak belirlenmiştir.³⁰⁹ İbadetlerin toplumda ne kadar önemli bir yere sahip olduğunu göstermesi açısından manidardır. Bu sebeple eşler arasında ibadet ile ilgili aynı hassasiyet olmadığında sorun çıkabilmektedir.

2) Kader İnancı ile İlgili Soruları

Kader inancı ve kaderin mahiyeti yüzyıllardır insanlığın zihin dünyasını meşgul etmiştir. Her ne kadar kader konusu araştırılıp üzerinde düşünülse de, mahiyeti tam

³⁰⁵ DHYS, Karteks, s.22, sıra no: 19.

³⁰⁶ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.287, sıra no: 4.

³⁰⁷ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.61, sıra no: 2.

³⁰⁸ DHYS, Karteks, s.22, sıra no: 20.

³⁰⁹ Yılmaz, a.g.e., s.116.

olarak kavranamadığından ve gizemli bir havaya sahip olmasından ötürü insanlarda merak uyandırmıştır. Özellikle kader ve evlilik ilişkisi –eşim benim kaderim mi, alın yazım mı yoksa tercihim mi- meselesi ile ilgili A.İ.R.B.’na başvurular gelmektedir. Bu ve bunun gibi kader mevzuu ile ilgili başvurular şu şekildedir:

Tablo- 23: Kader İnancı İle İlgili Soruları

Kader İnancı	Başvuru Sayısı	Başvuru Yüzdesi
Kader- Evlilik İlişkisi	3	%75
Kısmet Bağlılığı	1	%25
Genel Toplam	4	%100

Dünyada meydana gelmiş ve gelecek olan her şey, Allah’ın ilmi, dilemesi, takdiri ve yaratması ile olur. Her şeyin bir kaderi vardır. Bunun anlamı ise şudur: Yüce Allah, insanları hür iradeleriyle seçecekleri şeylerin nerede ve ne şekilde seçileceğini ezeli yani zamanla sınırlı olmayan mutlak ilmiyle bilir ve bu bilgisine göre diler. Yine Allah bu dilemesine göre takdir buyurup zamanı gelince kulun seçimi doğrultusunda yaratır. Bir başka ifadeyle söylersek biz, Yüce Allah bildiği için belli işleri yapmıyoruz. Bizim bu işleri yapacağımız, O’nun tarafından ezeli ve mutlak anlamda bilinmektedir. Kader konusunu kesin biçimde çözmeye girişmek, insanın kapasitesini zorlaması ve imkansız talip olması demektir.³¹⁰

Kader, İslam inancına göre gaybi (bilinmeyen) hususlardandır. Fakat yüzyıllardır da insanoğlunun merak ettiği, üzerinde çok konuşulan konulardan biridir. A.İ.R.B’na yapılan başvurulardan kader inancıyla ilgili iki konu evlilik ile ilgilidir. Başvurulardan bir tanesinde bir genç bayan: “Ben mimarım, evlendim, ancak 1 ay evli kalabildim. Başımdan geçen bu mutsuz evlilik benim kaderim mi yoksa yanlış seçimim mi”³¹¹ diye sorarken, diğer kişi de

“Allah’ın emri diye evlendim. Evliliğimde çok zor günler geçirdim. Sonra doktora gittik ve eşimin şizofren olduğunu söyledi. Şimdi boşandık, çocuğumuz da var. Benim kaderimde şizofren biri ile evlenip boşanmak mı var yoksa benim tercihim mi ben başka

³¹⁰ İslam İlmihali, a.g.e., c. I, s.132.

³¹¹ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.190, sıra no: 4(bayan, 25-40 yaş aralığı, üniversite).

birini de seçebilir miydim?”³¹² Hem yaşadığı sıkıntıları anlatmakta, hem de başlarına gelen bu durumda kendi tercihlerinin etkisinin olup olmadığını öğrenmek istemektedir. Genelde insanlar, işin içinden çıkamadıklarında bu benim kaderim deyip rahatlamak isterler. İşte bu düşüncenin doğru olup olmadığını öğrenmek isteyen iki başvuru vardır.

“Ben eşimin rahatsız olduğunu bilmiyordum, halbuki çok araştırdık, kimse bize bir şey söylemedi. Ben çok zor bir süreçle boşandım. Şimdi en çok merak ettiğim ve düşündüğüm husus: Başıma gelen bu evlilik benim kaderim mi yanlış tercihim mi, ben nerde hata yaptım?”³¹³

Diğer başvuruda ise halk arasında kismet bağıllığı denilen iş ve evlilik konularında istediği şeylere kavuşamayan kişilerin yaşadığı durumla alakalıdır. Nitekim başvuruda kişi,

“Ben 30 yaşındayım. Evlenmek istiyorum bir türlü evlenemiyorum, üniversite mezunu olmama rağmen bir türlü istediğim gibi de iş bulamadım. Kismetim bağı galiba benim. Kaderde kismet bağıllığı diye bir şey var mı, varsa bunun için okunacak bir dua var mı?”³¹⁴ diye kavuşamadığı bazı şeylerin kaderinden mi kaynaklandığını öğrenmek istemektedir.

E) AİLE- SOSYAL ÇEVRE İLİŞKİLERİ İLE İLGİLİ BULGULAR

Bu ana başlık altında ailenin kendi dışındaki diğer ailelerle ilişkisi ve bu ilişkilerde yaşadığı problemler incelenecektir. Aile üyeleri, günlük yaşamında ister istemez akrabalık ve komşuluk ilişkilerinde bulunur ve bu etkileşimlerden olumlu veya olumsuz etkilenir. Bazen bu ilişkilerde yaşanan olumsuzluklar aile problemi haline gelebilir. Her ne kadar günümüzde akrabalık ve komşuluk müessesesi zayıflamış ve etkisini geçen yıllara göre kaybetmiş de olsa hala devam eden münasebetlerde olumlu ya da olumsuz bazı durumlar ortaya çıkabilmektedir. Bu başlık, Eşlerin Aileleriyle İlişkiler, Komşuluk, Akrabalık İlişkileri olmak üzere iki alt başlıkta incelenecektir:

1) Eşlerin Aileleriyle İlişkiler

Evlilikte uyum ve dayanışmayı sağlayacak hususlardan bir tanesi de, eşlerin aileleri ile olan sağlıklı ilişkilerdir. Her iki tarafın da ailelerinin onayladığı, samimi ve

³¹² DHYS, Karteks, s.23, sıra no: 2(bayan, 25-40yaş aralığı, lise).

³¹³ DHYS, Karteks, s.23, sıra no: 3.

³¹⁴ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.281, sıra no: 2(bayan, 25-40 yaş aralığı, üniversite).

sağlıklı ilişkilerin olduğu evliliklerin devam etme ve mutlu olma ihtimali daha yüksektir. Tabi ki her anne baba çocuklarının mutlu yuvalara sahip olmasını ister. Bunun için de çabalar. Çabalar iyi niyetli olursa gençlerin mutluluğuna katkı sağlanır. Ama görüşmeler müdahalelere, öğütler yönlendirmelere dönüşürse, her iki tarafın ailesi de aile içi kararlara karışır ya da taraflardan biri benim ailemle görüşelim; senin aileme gitmem, gelmem derse o zaman sorunlar baş göstermeye başlar. Bu bölümde toplam 15 başvuru bulunmaktadır. Başvuruların içerikleri şu şekildedir:

Tablo- 24: Eşlerin Aileleriyle İlişkiler İle İlgili Başvurular

Eşlerin Aileleriyle İlişkiler	Başvuru Sayısı	Başvuru Yüzdesi
Kayınvalide-Gelin Anlaşmazlığı	8	% 53,4
Kayınvalideye Bakma/ Görüşme Yükümlülüğü	4	% 26,6
Eşin Ailesiyle Görüşmeme	3	% 20
Genel Toplam	15	%100

Başvurular içerisinde kayınvalide-gelin anlaşmazlığı, göze çarpmaktadır. Aileye dışarıdan bir bireyin evlilik yoluyla gelmesi ve aile içerisinde o bireyin kabul görüp aile ortamına alışması tabi ki zaman ve hoşgörü isteyen bir süreçtir. Her insanın farklı kişilik özelliklerine sahip olduğu ve aynı zamanda da çok değişik aile ortamlarının var olduğu düşünüldüğünde aile içi ilişkilerinde sevgi-saygı ikliminin esas olması gerekir. Hal böyleyken her zaman istenilen durumlar olmayabilir. Kişiler yeni girdikleri aileye uyum sağlayamadıkları gibi aileye yeni gelen birey, pek istenmeyebilir de işte o zaman problemler baş göstermeye başlar. Yaşadıklarını başvuranlar şu şekilde anlatmaktadırlar:

“Biz 17 yıllık evliyiz. 17 yıldır da kayınvalidemle beraber oturuyoruz. Ama hiç de geçinemiyoruz. Bana sürekli hakaret ediyor. Hatta –çırpı bacaklı, kara gelin- gibi sözleri hiç dilinden düşürmüyor.”³¹⁵

“Hocam her akşam eve geliyorum hep aynı durum. Ne annem eşimle geçiniyor ne eşim annemle. Bir gün o kadar sinirlenmişim ki aralarında kalmaktan dolayı eşime-seni balkondan aşağıya atacağım, dedim. Neredeyse de atacaktım o kadar gözüm dönmüştü...”³¹⁶ vb. şekillerde yaşadıkları sıkıntılı ve zorlu süreci anlatmaktadırlar.

Kayınvalide-gelin arasındaki gerginlik sadece ikisinin arasında kalmayıp, tüm aileyi etkilediği gibi, özellikle de karı-koca arasındaki iletişime büyük zarar vermektedir. Nitekim 2006 yılı Aile Yapısı Araştırmasına göre; kadının/erkeğin ailesi ile ilişkiler konusunda sorun yaşayan evli çiftlerin oranı % 11 olarak belirtilmiştir.³¹⁷ Bizim araştırmamızda da bu alanda yapılan başvuruların yaklaşık yarısı, eşin ailesiyle yaşadığı sıkıntıları dile getirme üzerinedir.

Yaşanan ve çözülmesi istenen bir diğer problem de İslam dinine göre, kayınvalideye ya da kayınpedere bakma yükümlülüğünün olup olmadığıdır. Kur'an-Kerim'de ve hadislerde geçen anne baba hakkı³¹⁸nın eşin ailesini de kapsayıp kapsamadığı öğrenmek üzere başvuran kişiler şöyle ifade etmektedirler:

“Kocam, bana sen anneme bakmak zorundasın. Değilse bana karşı görevlerini yerine getirmiş olmazsın, diyor. Ben bakmak istemiyorum. Bakmadığım takdirde Allah katında sorumlu olacak mıyım.”³¹⁹

“Kocam bana anneme bakacaksın, diyor. Ben değil bakmak kayınvalidemi görmeye bile dayanamıyorum. Bakmazsam sorumlu muyum...”³²⁰ şeklindeki başvurularda görüldüğü gibi kişiler, dini açıdan mükellefiyeti öğrenmek istemektedirler.

T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Aile Yapısı 2006 araştırmasına göre 60 yaşının altındaki bireylere sorulan “Kendinize bakamayacak kadar yaşlandığınızda nasıl yaşamayı düşünürsünüz?” sorusu ile ilk elde edilen bilgiye göre ülkemizde bireylerin çoğunluğu yani % 57’si, yaşlılıklarında çocuklarının yanında yaşamak istemektedirler. Bunun yanı sıra bireylerin % 18’i “evimde bakım hizmeti

³¹⁵ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s. 400, sıra no: 4.

³¹⁶ DHYS, Karteks, s.23, sıra no: 4.

³¹⁷ Turğut, a.g.e., s.70.

³¹⁸ Bkz İsrâ suresi 23. ayet, Lokman Suresi 14. ayet.

³¹⁹ DHYS, Karteks, s. 23, sıra no: 5.

³²⁰ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s:375, sıra no: 3.

alırım”, % 9’u “huzurevine giderim” ve % 15’i ise “fikrim yok” cevabını vermişlerdir.³²¹

T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Aile Yapısı 2006 araştırmasına göre; anne-babası hayatta olan kişilerin % 10’u anne-babasıyla aynı evde yaşamaktadır. Araştırma kapsamında görüşülenlerin % 11’i anne-baba ile aynı apartmanda yada aynı avluda yaşamaktadır. Anne-baba ile aynı mahallede/semtte yaşayanların oranı % 22’dir. Kayınpeder/kayınvalide ile aynı evde oturma oranı % 1,4; aynı mahallede/semtte oturma oranı % 18’dir. Öte yandan anne/babayla görüşme sıklığı konusunda cevaplayıcıların %27’si haftada 1 kaç kez, %24’ü senede birkaç kez, %23’ü ayda 1 kez, %22’si ise her gün görüştüğünü belirtmiştir.³²²

Bahsedilen araştırma sonuçları ve Konya A.İ.R.B.’na yapılan başvuruların içeriğinde de görüldüğü üzere Türkiye genelinde ve Konya’da da hala aile büyükleri ile beraber oturma az da olsa devam etmektedir

Türkiye’deki en yaygın aile tipi çekirdek ailedir (%68,6). Türkiye’deki ailelerin %51’i ise tam çekirdek ailedir. Ülkemizde geniş aile yapısı varlığını sürdürmekle birlikte oranı düşüktür (%10,1).³²³

Türkiye’de genel anlamda evliliğe ilişkin geleneksel tutum ve değerler, kız ve erkek evlat evlendirilirken “Kızın verildiği”, “Gelin alındığı” şeklindedir. Evlilik ilişkilerinde bölgeler, yerleşim yeri, bireylerin eğitim düzeyi, meslek vb. değişkenlere göre farklılaşma olsa da Türk toplumunda ailenin evlenen erkek evladının aile ilişkileri üzerinde kız evladına göre daha çok söz sahibi olduğuna dair verilere rastlanmaktadır.³²⁴ Büroya başvurularda özellikle kadınların aileleriyle görüşmelerinin engellendiği, erkeğin ve ailesinin baskın olduğu görülmektedir. Erkekler, hanımına bu şekilde bir kısıtlama yaparken bunu bir de “koca hakkı” gibi dini bir kisveye bürür. Ve ailesiyle görüştüğü takdirde kocasının hakkına girdiğini dolayısıyla da günahkar olduğunu söyler. Bu sebeple büroya başvuran bayanlar, kocamın böyle bir hakkı var mı, gerçekten dinimizde, diyerek bu konudaki sahih bilgiyi öğrenmek istemektedirler.

³²¹ Turğut, a.g.e., s.135.

³²² Turğut, a.g.e., s.79.

³²³ Uslu, a.g.e., s. 15.

³²⁴ Şen, Demirkan, Ersöz, Türkiye’de Boşanma Nedenleri, 2009 Kutlu Doğum Sempozyumu Tebliğ ve Müzakereleri, s.270.

Kayınvalide-gelin arasında bazen çok farklı iletişim örnekler görülebilmektedir. Başvurulardan bir tanesinde “Ben bir yere gideceğimde kocamdan izin alıyorum. Kayınvalidem kabul etmiyor. Bana soracaksın diyor. Ben hangisine tabi olacağım?”³²⁵ diyen kişi, otorite karmaşası içinde kalışını ifade ediyor. Diğer başvuruda ise “Kayınvalidem bir yere giderken onun seçtiği kıyafetleri giymemi istiyor. Ben karşı çıkınca da -hakkımı helal etmem- diyor. Var mı böyle bir hak, benim giyimime kuşamıma da mı karışabilir?”³²⁶ diyerek yaşadığı ortamı anlatmaktadır.

Bazı ekonomik, psikolojik ve kültürel etkenlere dayalı olarak ailenin dış çevresiyle iletişimi olumsuz yönde etkilenebilir. Ayrıca, çekirdek ailedeki iletişimi kayınvalide, kayın peder, elti, görümce, baldız v.b. gibi faktörler de etkileyebilir.³²⁷ Kurulan yuvadaki mutluluk, sadece karı-koca arasındaki ilişkiye göre şekillenmez. Ailelerin de dahil olduğu geniş bir halka vardır. Ve o halkadaki her ilişki, karı-kocayı da az ya da çok etkiler.

2) Komşuluk, Akrabalık İlişkileri

Komşuluk ve akrabalık ilişkileri evlilik dinamiklerinden biri olup evlilik ilişkisini canlandırmanın, eşler arası diyalogu ve paylaşımı artırmasının yanı sıra birtakım gerginliklerin de yaşanmasına sebep olabilmektedir. Akrabalarla ilişkilerde sınırların iyi belirlenmemesi, görüşmelerin gereğinden çok ve sık olması aile içi sorunlara neden olabilmektedir. Komşuluk ilişkilerinde dinimizin komşuluk hak ve hukukunu yerine getirmeye çalışmakla beraber, komşusuyla problemler yaşayanlar da bulunmaktadır. Bu takdirde komşusuyla ilişkisini kesen kimsenin, dini açıdan bir sorumluluğu olup olmadığını öğrenmek ya da akraba ilişkilerinin mahiyetini sormak amacıyla yapılan sekiz başvuru bulunmaktadır. Başvuruların içerikleri şöyledir:

³²⁵ DHYS, Karteks, s.23, sıra no: 6.

³²⁶ DHYS, Karteks, s.23, sıra no: 7.

³²⁷ Çayboylu, a.g.e., s.24.

Tablo- 25: Komşuluk, Akrabalık İlişkileri İle İlgili Başvurular

Komşuluk, Akrabalık İlişkileri	Başvuru Sayısı	Başvuru Yüzdesi
Akrabalar Arası Geçimsizlik	4	%50
Akrabalar Arası Mahremiyet Sınırı	1	%12,5
Akrabalar Arası Miras Hükümü	1	%12,5
Komşular Arası Geçimsizlik	2	%25
Genel Toplam	8	%100

Genel olarak Müslümanlar ve bilhassa komşular arasında söz konusu olan iyilik ve ikram, yardımlaşma, dayanışma, ziyaretleşme, hoşgörü, iyi ve kötü günleri paylaşma, davete icabet, hasta ziyareti, bayramlaşma gibi sosyal ve ahlaki görevler öncelikle akrabalar arasında da geçerli ve gereklidir. Tabi ki bütün bunların olabilmesi için öncelikle akraba ile ilişkileri sürdürmeyi gerektirdiği için gerek hadis kitaplarında gerekse ahlak kitaplarında bu konuya “sıla-i rahim” başlığı altında özel bir önem verilmiştir.³²⁸

Bir başka açıdan da aile içi münasebetlerin önemli bir yönünü, akrabalarla ilişkiler oluşturur. Yakın ve uzak akrabalar ile olan ilişkiler, aile bireylerinin hayatında anlamlı bir yer tutar. Öyle ki başka bir evde yaşıyor olsa bile anne, baba, kardeş ve diğer akrabalarla ilişkiler bireyler için önemlidir. Ülkemizde ailelerin büyük çoğunluğu, çekirdek aileden oluşsa da yakın akrabalar ile ilişkiler yoğundur. Sürekli birbirleriyle görüşme halinde olan akrabalar arasında bazen gerginlik ve anlaşmazlık yaşanabilmektedir. Başvurular içerisinde çoğunluk, akrabası ile arasında yaşadığı geçimsizliği anlatmaktadır.

Akraba, arkadaş ve yakınları ziyaret etme sıklığı, toplumumuzda geleneksel değerleri ve aile bağlarını göstermesi bakımından önem taşımaktadır. T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile Yapısı Araştırması 2006’ya göre, dini bayramlarda bayramlaşma amaçlı ziyaretlere giderim diyenlerin oranı % 98 gibi hayli yüksek bir orandadır. Düğün, nikah gibi törenlere katılma sıklığı % 97 iken, ev alan

³²⁸ İslam İlmihali, a.g.e., c. II, s.522.

yakınlara gitme ziyareti % 90, bebek ziyareti % 91, asker uğurlama veya karşılama % 91, hasta ziyareti % 92, hacı karşılama ziyareti % 90 düzeyinde seyretmektedir.³²⁹

TAYA 2006 ve 2011’de yapılan her iki araştırmaya göre; aile ve akrabalık ilişkilerinin yoğun olarak sürdüğü yönünde güçlü kanıtlar bulunmaktadır. Aile ve akrabalarıyla görüşmeyen bireylerin oranı, hangi akrabalık türü sorulursa sorulsun, %10’u geçmemektedir.³³⁰ Türkiye’de Aile Değerleri araştırmasına göre; “Akrabalarla sık sık görüşülmelidir” ifadesine katılım oranı % 62,4’tür.³³¹

*“Biz teyze yeğen zaten pek geçinemiyoruz. Bir de bugün öyle bir kavga ettik ki saç başa girdik, birbirimizin yüzünü çizdik. Hangimiz diğerinin hakkına girdi büyük mü küçüğün, küçük mü büyüğün...”*³³² başvurusundaki gibi şahısların anlaşmazlığından kaynaklanan geçimsizlikler, olabildiği gibi başvurulardan birinde de:

*“Hocam ben eşimin halalarından ve diğer bazı akrabalarından o kadar kötülük gördüm ki, nerdeyse yuvam yıkılacaktı. Onlarla görüşmesem ya da çok az görüşsem vebali var mı?”*³³³ şeklinde başvuru yapan kişi, akrabaların eziyetinden yakınıyordu. Genelde kişiler, A.İ.R.B.’na başvurarak akrabalık ilişkisini devam ettirmediği takdirde, Allah katında sorumlu olup olmadığını öğrenmek istemektedirler. Özellikle de akraba ilişkilerinde sorulan bölüm, kardeşler arası ilişkidir. Günümüzde maalesef kardeşler arasında geçimsizlik görülmektedir. A.İ.R.B.’na başvurarak kişiler, *-şöyle şöyle oldu artık kardeşlerimle görüşmüyorum, bir sakıncası var mı-*³³⁴ diye sormaktadırlar.

Bir diğer başvuruda da kişi, akrabası ile mahremiyet sınırını öğrenmek üzere yaptığı başvurusunda – *teyze yeğen fiziki imkansızlıklardan dolayı aynı odada kalabilir mi, her zaman tesettüre uyulmalı mı-*³³⁵ diye bu konuda İslam dininin hükmünü öğrenmek istemektedir.

Komşu tabiri, birbirine bitişik veya yakın yerlerde yaşayanlar için kullanılır. Komşu olmanın doğurduğu bir takım hak ve görevlerin yanı sıra, bunların sağlandığı bir ilişkiler düzeni de bulunmaktadır. Bunlara genel olarak komşuluk veya komşuluk ilişkileri denir. Sosyal dayanışma ve yardımlaşma açısından, insana aileden sonra en

³²⁹ Turğut ,a.g.e., s.109.

³³⁰ Turğut, Feyzioğlu, a.g.e., s.83.

³³¹ Turğut, Türkiye’de Aile Değerleri Araştırması, a.g.e., s.98.

³³² DHYS, Karteks, s.23, sıra no: 8.

³³³ DHYS, Karteks, s.23, sıra no: 8.

³³⁴ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.263, sıra no: 2.

³³⁵ DHYS, Karteks, s.23, sıra no: 10.

yakın sosyal çevreyi komşular oluşturduğu içindir ki, gerek Kur'an-ı Kerim ve gerekse Hadisi Şeriflerde komşuluk ilişkisine titizlikle değinilmiştir.³³⁶

Aynı şekilde “Ev alma, komşu al”, “Komşu komşunun külüne muhtaçtır” vb atasözlerimizde de belirtildiği gibi komşuluk mutluluk ve sevincin paylaşılmasında, sıkıntı ve kederin de göğüslenmesinde çok önemlidir.

2006 yılı Aile Yapısı Araştırmasına göre; komşularla yardımlaşmanın dikkate değer bir düzeyde olduğu söylenebilir. Araştırmaya göre; ev işleri ile ilgili komşulardan yardım alma oranı %8,6 iken, sorunları paylaşma %21,8'dir. Komşularla görüşme sıklığı da, %67,8'i her gün, %19,9'u haftada birkaç kez, %6,3'ü ayda bir kez, %4,3'ü hiç görüşmediğini ifade etmiştir.³³⁷

Komşular arası yaşanan ilişkiler, toplumsal ilişkilerin önemli bir göstergesidir. Araştırma sonuçlarına göre, hala komşuluk ilişkilerinin geleneksel yapısını devam ettirdiğini söyleyebiliriz. Hal böyleyken yakın mekânlarda oturan ve benzeri yaşam biçimini paylaşan komşularla iletişim halinde iken bazı sorunlar yaşanabilmektedir. Başvuru yapan bir kişi,

“Komşum çok problemlidir. Ben de çözümü onunla görüşmemek de buldum. Bir yandan da dinimizde komşu hakkının çok önemli olduğunu biliyorum. Bana bir vebal var mı?”³³⁸ diyerek komşuluk ilişkisini kestiği takdirde Allah katında sorumlu olmak istemediğini belirtmektedir. Problemler komşuluk ilişkisi hakkında sadece bir başvuru vardır. Zaten Konya'da yapılan Sosyal Doku Projesi kapsamında bireylere, komşularınızdan hangi konuda şikayetçisiniz, diye sorulduğunda %92,6'sı hiçbir şikayetimi yok, cevabını vermiştir. İlişkilerin ağırlıklı olarak sorunsuz olarak ifade edilmesi, sorun teşkil edecek hiçbir meselenin vaki olmadığı anlamına gelmezken, komşuluk ilişkilerinde olgunluk seviyesi ile olayların soruna dönüşmeden çözümü söz konusudur.³³⁹

Diğer başvuruda ise; *“Allah kimseye vermesin benim öyle çapkın, kadın düşkün bir kocam var ki hocam, adam altmışına yaklaştı, hala gözü dışarıda. Şimdi de yukarıdaki komşunun hanımıyla görüşüyor. Ben bunları yakaladım. O kadından kurtulmak istiyorum. Durumu kocasına ve komşulara anlatsam yuvaları yıkılırsa bana*

³³⁶ İlmihal, a.g.e., c. II, s.471.

³³⁷ Turğut, a.g.e., s.81.

³³⁸ Konya İl Müftülüğü Ş.S.D., s.360, sıra no: 3.

³³⁹ Konya'da Hayat Tarzı, a.g.e., c.4, s.89.

*vebali var mı?*³⁴⁰ Komşuluk ilişkilerinde yaşanan gayrı ahlaki bir durumda nasıl hareket etse isabetli olacak, öğrenmek istemektedir. Konya’da yapılan sosyal doku projesinde bireylere, komşularının mahremiyete dikkat etmelerini ne derece önemsedikleri sorulmuş, % 62,9’u çok önemli derken, % 36,3’ü önemli, % 0,1’i önemli değil, cevabını vermiştir.³⁴¹

2006 araştırmasında, sonuçlar ilginçtir. Bireyler, komşularıyla akrabalarıyla olduğundan daha sık görüşüklerini belirtmiştir. Yine akrabalarla görüşmenin aksine, bu ilişkiler yaş ilerledikçe sistematik biçimde azalmamaktadır. Hatta denilebilir ki en yaşlı gruplarda, komşularla görüşme tek ve en önemli ilişki biçimi haline gelmektedir.³⁴² Konya’da yapılan Sosyal Doku projesine göre, bireylere komşularıyla ortalama ne sıklıkla görüşükleri sorulduğunda, %20,8’i haftada 1 defa cevabını verirken, %15,1’i 3 günde 1 defa cevabını verirken, %16,1’i 2 günde 1 defa, %10’u da günde 1 cevabını verirken, hiç görüşmüyoruz diyenlerin oranı %4’tür.³⁴³ Araştırmada görüldüğü üzere Konya’da komşuluk ilişkileri yoğundur. Aynı araştırma kapsamında bireylere, komşularıyla kavga edip etmedikleri sorulmuş, %93,5’i hayır cevabını verirken, % 6,5’u evet cevabını vermiştir. Konyalıların uzlaşmacı bir toplum profiline sahip olduğunu göstermesi açısından sonuç, manidardır.³⁴⁴

³⁴⁰ DHYS, Karteks, s.23, sıra no: 11.

³⁴¹ Konya’da Hayat Tarzı, a.g.e., c.4, s.45.

³⁴² Turğut, Feyzioğlu, a.g.e., s.84.

³⁴³ Konya’da Hayat Tarzı, a.g.e., c.4, s.63.

³⁴⁴ Konya’da Hayat Tarzı, a.g.e., c.4, s.67.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ocak 2012-Ağustos 2013 tarihleri arasında Konya A.İ.R.B.'na yapılan başvurulardan 275 tanesi örneklem olarak belirlenip incelenmiştir. Başvurular, kendi arasında beş ana kategoriye ayrılmıştır. İlk kategoride hastalık ve sağlıkla ilgili bulgular konusu incelenmiştir. Bu alanda başvurular özellikle ruhsal problemler alanında yoğunlaşmaktadır. Ailede ortaya çıkan hastalık, aile bireylerini olumsuz etkileyen sabır ve fedakarlık istenen özel bir durumdur. Bir de rahatsızlık psikolojik ise tedavisi uzun süren bir emek istemektedir. Bu açıdan günümüz insanının ruhsal sağlığını koruma amaçlı hayat felsefesi kazandıracak medya kanalıyla programlar yapılabilir, yaygın ya da örgün eğitim kurumlarında kişilerin kendiyle barışık, hayata pozitif bakabilme becerisini kazandırmaya yönelik çalışmalar yapılabilir. Tabi ki inanç boyutu da çok önemlidir. Kürtaj ile ilgili başvurularda genel olarak hep kürtaj isteği görülmektedir. Bunun için de yaşama hakkının kutsallığından örgün ve yaygın eğitim kurumlarında söz edilebilir.

Başvuruların ikinci bölümünde “Evlilik-Nikah-Boşanma” ile ilgili bölüm yer almaktadır. 275 başvurunun 135 tanesi, bu alanla ilgilidir. İlk olarak evlilik öncesi sorunlar bölümünde gençlerin aileleriyle evlilik kararı alma hususunda çatıştıkları ya da bu kararı kendi başlarına almak istedikleri görülmektedir.

Nikah biçimi ile ilgili olarak, kişilerin ara bir çözüm gibi gördükleri dini nikaha başvurmadan çekinmediğini ve bu nikahın kayıt altına alınmamasının da toplumda bazı sıkıntıların ortaya çıkmasına sebep olduğunu görmekteyiz. Halbuki nikah konusunda şunu çok rahat olarak söyleyebiliriz ki, iki nikah olması toplumda bazı durumlarda bir karışıklığa sebep olabilmektedir. Nikahın iki tane olması boşansa da diğer nikahının devam ettiğini düşünmelerine sebep olabildiği gibi, bir yandan da resmi nikahla evlenmesi mümkün olmadığı bazı durumlarda özellikle de keyfi olarak dini nikahla çıkış yolu bulunabilmektedir. Bunun önüne geçmenin yolu, tek nikahtır. Nikah kıyma yetkisi belediyelerden alınıp müftülüklere verilerek ikisi bir arada tek nikah yapılabilir. Ya da nikah konusunda net bir karara varabilmek için D.İ.B., İlahiyat Fakülteleri ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı yetkilileri bir araya gelip toplumsal şartları göz önüne alarak resmi nikah-dini nikah konusunda ikiliği ortadan kaldıracak çözümler sunmaya çalışabilirler.

“Şart olsun, 3’ten 9’a boş ol”, şeklinde yapılan tehdit içeren ve hanımını bazı isteklerinden engellemeye yönelik sözlü boşanmaya da rastlanmakta ve bu tür bir boşanmanın gerçekleştiği ailelerin evlilik durumunu netleştirmek için büroya başvurdukları görülmektedir. Bu tür sözlü boşamalardan sonra genelde aile, evliliğine devam etmekle birlikte aile destek mekanizmalarına ihtiyaç duymaktadır. Aynı şekilde boşanma sonrasında kişiler, ciddi bir travma yaşamakta ve bu yeni dönemde yaşadıkları olumsuzluklarla baş edip hayata yeniden tutunmalarını sağlayacak destek ve moral eğitimi verecek kurslara, seminerlere ihtiyaç duymaktadır. Belediyeler, Eğitim Fakülteleri, Sağlık Bilimleri Fakülteleri ile ortaklaşa hareket ederek yeni projeler hazırlayabilirler. Aileye yönelik destek mekanizmaları, yaygın ve örgün eğitim kurumları aracılığıyla, yazılı ve görsel basın yolu ile aile yaşam döngüsünde bir ailenin olası karşılaşılabilecek sorun/ihtiyaçlar, riskli durumlar hakkında bilgilendirici ve bilinçlendirici eğitim programları ve hizmetleri sağlanabilir. Bu tür hizmet veren kuruluşların toplumun her kesiminde kolay ulaşılabilir olmasına imkân sağlanabilir.

Boşanma, evlilik yaşamındaki aksaklıkların giderilememesi, eşler arasındaki geçimsizlik nedenlerinin aşılabilmesi sonucu oluşur. Öncelikle çatışmaların önlenerek boşanma aşamasına gelmeden çözümlenmesi gerekir. Bütün bunlara rağmen boşanma gerçekleşmişse ailelerin daha fazla yara almamaları için ekonomik ve sosyal açıdan desteklenmelerine, boşanma aşamasında hukuki rehberlik ve destek hizmetlerine ve eğer çocukları var da bakamayacak durumda iseler acil kurum hizmetleri sunmaya gereksinim olabilir.

Üçüncü bölümde “Aile İçi İlişkileri Etkileyen Olumsuz Durumlarla İlgili Bulgular” konulu başlık altında aile içerisinde yaşanan istenmeyen durumlar kategorilere ayrılarak incelenmiştir. Aldatma başlığı altında erkeğin ya da kadının eşini aldatması sonucunda büroya başvurarak bazen dertleşmek bazen de günahın nasıl kurtulacağını öğrenme amacı görülmektedir. İnternetin ve sosyal medyanın yaygınlaşması ve kişilerin cep telefonları kanalıyla istedikleri yerde ve zamanda bu alanlara ulaşabilmeleri, bazı medya kanallarıyla yanlış anlatılan “aşk-sevgi” kavramları, cinselliğin son derece özendirici olması, aile içerisinde yaşanan olumsuzlukların artmasına neden olmaktadır. Aile içi ilişkileri doğrudan etkileyen internet, eşlerin ve çocukların ihmal edilmesinden, sanal ihanet ya da eşlerin bazen ortada hiçbir şey yokken aldatılmışlık psikolojisine girmesine, çocukların ve gençlerin sanal alemde başıboş savrulmalarına ve bireylerin gerçek hayattan uzaklaşmalarına etki eder hale

gelmiştir. Özellikle internet başında geçirilen uzun zaman dilimleri, aile içi paylaşımı azaltarak aile bireylerinin arasının açılmasına neden olabilmektedir. Bunun için belki çocuk ve genç eğitimi kadar yetişkin eğitimine de önem verilerek özellikle emeklilik ve yaşlılık dönemleri için de özel düzenlemeler yapıp yaygınlaştırılabilir. Belediyelerin açmış olduğu emekliler konakları, eğitim amaçlı kullanılabilir. Hem yetişkin ve yaşlı bireyler için zamanı değerlendirme sağlanır hem de aile içi eğitim, çocuk eğitimi vb. konularda bilgilendirme seminerleri yapılabilir.

Şiddet de yaşanan bu olumsuz durumlardan bir tanesidir. Şiddet genelde sosyalleşme sürecinde model alma yoluyla öğrenilmektedir. Toplumsallaşma sürecinde genellikle şiddetin faili erkek, şiddete maruz kalan gerektiğinde de boyun eğen kadın olmaktadır. Şiddet, salt bireysel bir olgu olmadığından aile içi şiddet özellikle de eşler arası şiddet ele alınırken, bireyin yetişme şartları, çevresi, çevresiyle olan ilişkileri de incelenmelidir. Bu alanda toplumsal bazı kabullerin, hatta bazı atasözleri ve deyimlerin bile şiddete zemin hazırlayıp bir şekilde erkeği haklı çıkardığı söylenebilir. Hatta günümüzde hala bazı kadınlar evlendirilirken çıktığı baba evine ancak kefeniyle dönebileceği anlayışıyla evlendirilmektedir. Bu vb. bazı yanlış telakkiler, aile içi şiddeti körükleyebildiği gibi aile içi şiddetin önüne geçmeye de engeldir. Tabii şiddet, sadece fiziksel manada olmayıp sözel, cinsel ve ekonomik açılardan da olmaktadır. Fiziksel şiddet, genelde erkekten kadına olmakla birlikte diğer şiddet çeşitleri erkekten kadına ya da kadından erkeğe doğru olabilmektedir. Bu tür yanlış uygulama ve olumsuzlukların önüne geçmek için küçük yaştan itibaren bireylerin şiddetten uzak aile ortamında büyümeleri sağlanmalı, medya kanalıyla sunulan şiddet içerikli öğelere son verilmeli ve örgün ve yaygın eğitim kurumlarında sağlıklı iletişim anlatılmalıdır.

Dünya, sürekli ve hızlı bir gelişim içinde bulunmaktadır. Bu sebeple toplumdaki sosyal, ekonomik ve teknolojik gelişimlere paralel olarak kişilerin de gelişen koşullara ve çağın yeniliklerine açık olabilmelerine ve uyum sağlayabilmelerine yönelik, aile yapısında meydana gelen değişikliklere bağlı olarak ailedeki rol ve sorumluluk dağılımı ile ilgili istek ve beklentilerini değerlendirebilmelerine yardımcı olacak bir eğitim programının hazırlanması ve bireylerin bu programa kolaylıkla ulaşabilmelerine imkan sağlanmalıdır. Çocuk eğitimi, eşlerin birbirlerine karşı sorumlulukları ve beklentileri değişmekte ve bireyler yeni rollerini benimsemeye ve uygulamada bir takım zorluklarla karşılaşabilmektedir. Ailede rol ve sorumluluk dağılımı eşit ve dengeli bir biçimde

yapılmadığında bu durumdan en çok geleceğin ailesini kuracak olan çocuklar etkilenmektedir.

Cinsellik, kişilerin genelde tabu kabul ettiği ve bu konuda konuşmamayı tercih ettikleri bir özel alandır. Bu sebeple sağlıklı bilgi yerine internetten ya da başka kanallardan rastgele bilgi edinilmektedir. Yeterli, doğru bilgiye bireylerin sahip olabilmelerine imkan sağlanmalı, evlilik öncesi verilmesi uygun olan seminerler içerisinde mutlaka bu konuda yer almalıdır. Ama ulu orta olmadık yerde ve zamanda mesela lise ya da ortaokul çağındaki çocukların ders müfredatında işlenmesi gençlerin olumsuz etkilenmesine de sebep olabilir. Buna dikkat edilerek uygun zaman ve zeminde doğru bilginin verilmesi gerekmektedir. Başvurularda cinsel hayatla ilgili yaşanan problemlerin aile içi iletişim ve huzuru etkilediği görülmektedir.

Ailenin iki temel ögesi olan kadın ve erkeğin aile yaşamına dair her türlü ihtiyaç ve karşılaşılabilecekleri çeşitli sorunlara yönelik bilgilendirici ve eğitici hizmetlerin toplumda yaygınlaştırılması gerekmektedir. Aile hayatının korunması ve desteklenmesi, toplumun da korunması anlamına geldiğinden aile hayatı üstünde tehdit unsuru olan çeşitli etkenlere yönelik ailenin profesyonel yardım ve desteklerle korunması ve geliştirilmesi önemli bir husustur. Toplumsal yapıyı da güçlendirmeye etki eden husustur. Bu sebeple “Aile Destek Merkezleri” daha da genelleştirilerek, ulaşılması kolaylaştırılmalıdır. Hatta belli başlı merkezi yerlere içerisinde 1 doktor, 1 aile danışmanı, 1 psikolog ve 1 din görevlisinin hizmet verdiği ücretsiz aile merkezleri açılabilir. Böylece boşanmaların önüne geçilmeye çalışıldığı gibi, daha mutlu, huzurlu aileler meydana gelebilir.

Dördüncü bölümde “Gündelik Hayatla İlgili Bulgular” konulu başlıkla ilgili sorular, incelenmiştir. Bu bölümde özellikle hurafelerle ilgili sorular göze çarpmaktadır. Zorlaştırılmış ve sosyal hayattan kopuk bir din anlayışını canlandıran bazı sorular, İslam dininin doğru ve tutarlı öğretimine ne kadar ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Bir yandan da halk arasında pek çok kişinin kolayca “hoca” tanımlamasına giriverdiği ve halkın sorulara rastgele bilgilerle cevap verdiğini görmekteyiz. Bunun önüne geçmenin yolu da eğitim kademeleri içerisinde uzman kişiler tarafından din eğitiminin verilmesine ve halk eğitimde de din eğitimi derslerinin açılarak her yaş ve her kesimin ulaşmasına imkan sağlanabilir.

Beşinci bölümde “Aile ve Sosyal Çevre İlişkileri ile İlgili Bulgular” bağlamında ailenin diğer ailelerle ilişkisi incelenmiştir. İlk olarak ailenin eşlerin aileleriyle ilişkisi irdelenmiş ve başvuruların aile büyüklerinin evliliklerine müdahalesinden rahatsız oldukları gözlenmiştir. Anne-Baba gibi aile büyükleriyle birlikte yaşamak istemediklerini bununla birlikte bu konuda aileleriyle sorunlar yaşadıklarını dile getiren kişiler, özellikle İslam dininde eşin ailesine bakma yükümlülüğünü öğrenmek istemektedirler. Ailenin sosyal çevreyle ilişkisi, özellikle de yakın akrabalarla ilişkisi önemlidir. Bu sebeple medya kanalıyla dizilerde, tv. programlarında aile büyükleriyle sağlıklı iletişim anlatılarak örneklerle işlenebilir. Aile büyüklerinin varlığının aile için bir zenginlik olduğu bilinci canlı tutulabilir.

Günümüzde tüm dünyada ve ülkemizde kadını koruyucu nitelikte bazı ulusal ve uluslar arası toplantılar yapıp kararlar alınmakta ve ülkemizde pek çok anlaşmaya imza atmaktadır. Bununla birlikte alınan kararların hayata geçirilmesinde çok titiz davranılırsa sonuç alınabilmektedir. Toplumların kalıplaşmış yargılarını söküp atmak kolay değildir. Bu sebeple alınan kararlar, titizlikle uygulanmalı, kurumlar arası işbirliği canlı tutulmalıdır.

Müftülükler, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İl Müdürlükleri, Belediyeler ve diğer Sivil Toplum Kuruluşları ile ortaklaşa hareket ederek “Aile Akademileri, Aile Okulu” vb. seminer ve grup çalışmaları düzenleyebilirler. Özellikle de evlilik aşamasında olan gençlerin hem iletişim becerileri eğitimi hem de nikâh, cinsel hayat, kürtaj, kadına şiddet gibi konularda dini eğitim almaları sağlanabilir. Hatta bu eğitimden geçmeyen kimselerin evlilikleri geciktirilip önce eğitim sonra evlilik sağlanabilir.

Evlilik öncesi adayların eş seçimi ve evlilik konusunda bilinçlendirilmeleri sağlanabilir. Aynı zamanda ailelerin yeni evlilere yönelik müdahalelerinin olumlu bir şekilde gerçekleşmesi için bilinçlenmelerine katkıda bulunulabilir.

Konya İl Müftülüğü A.İ.R.B., aktif olarak hizmet vermeye devam etmektedir. Bununla birlikte büro, fiziki şartlar açısından öncelikle yeniden dizayn edilmelidir. Büro, iki bölüm halinde hizmet verecek şekilde planlanmalı, özel görüşme yapıldığı esnada başka kimselerin giremeyeceği bir sisteme kavuşturulmalıdır. Özel görüşme odasında telefon bulunmamalı, yan odada telefonla görüşmeler yapılmalıdır. A.İ.R.B.’de çalışmak daha yoğun bir mesai ve emek istediği için büroda çalışanlar için özlük haklarıyla ilgili olarak D.İ.B. tarafından düzenlemeler yapılabilir.

Büro personelinin uzmanlaşmasına olanak verilmeli, bu alanda sürekli eğitim ve seminerlerle desteklenmelidir. Tabi ki daha öncesinde yapılacak olan hususlar vardır. Bu büroda çalışanların İlahiyat Fakültesinden mezun olmasına binaen İlahiyat Fakültelerine “Sosyal Hizmet” alanında bir bölüm oluşturulabilir. Bu bölümde ders almak isteğe bağlı olur, burada okuyan öğrenciler, toplumun farklı kesimlerine ulaşma, iletişime geçme becerileri kazanmaya yönelik teorik derslerinin yanı sıra, A.İ.R.Bürolarında, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İl Müdürlüğüne bağlı kuruluşlarda, sevgi evlerinde, huzur evlerinde, kadın konuk evlerinde staj yapabilirler.

Şuanda büroda çalışan kimselerin ise; YÖK ile bağlantılı olarak verilen “Aile Danışmanlığı” sertifikası almaları sağlanabilir. Aile bürosu çalışanı, aile danışmanına yönlendirme yapmaktadır, ama kendisi bir yandan da bu eğitime sahip olabilir. Şuanda Hemşirelik bölümü mezunlarına dahi sağlanan bu imkandan İlahiyat Fakültesi mezunları, mahrum bırakılmaktadır. Bu durum, ivedilikle çözüme kavuşturulursa büronun etkinliği artırılmış olur.

Büroda başkanlık personeli olan bir Aile Danışmanı ile Psikolog’un çalışması sağlanabilir. Her ne kadar büro personeli, ilgili mercilere yönlendirme yapsa da başvuru yapanlar, o kurumlara gitmeyebilmektedirler, büroda bu personel olsa geldiklerinde ihtiyaç halinde o uzmanlarla da görüşebilirler.

KAYNAKÇA

- Abay, Ali Rıza, Demir, Atila Sevim, “Belli Parametrelere Göre Kuşaklar Arası Değişme”, Akademik İncelemeler Dergisi, c.9, sayı:1, yıl: 2014,
- Aile Rehberi, Ankara: Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yay., 2008.
- ailetoplum.aile.gov.tr Şiddeti önleme platformu aile içi şiddet alt çalışma grubu raporu.
- III.Aile Şurası 1990, Raporlar, Görüşmeler, Kararlar, Ankara: Aile Araştırma Başkanlığı Kurumu Yayınları.
- Akyüz, Niyazi, Çapçioğlu, İhsan, Ana Başlıklarıyla Din Sosyolojisi, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, 3. Baskı, 2011.
- 2009 Yılı Kutlu Doğum Sempozyumu Tebliğ ve Müzakereleri, Küreselleşen Dünyada Aile, Ankara: TDV Yay.,2010.
- Aile Yapımız ve Sorunları Sempozyumu Tebliğ ve Müzakereleri 5-6 Nisan 2008, Konya 2008.
- Altinel, Tülay, Edirne Şehir Merkezindeki 15-49 Yaş Kadınlarda Ruhsal Durum ve Etkileyen Faktörler, Uzmanlık Tezi, Edirne, 2008.
- Arpacı, Fatma, Tokyürek, Şadan “Boşanmış Bireylerin Yeniden Evlilik Konusundaki Görüşlerinin İncelenmesi”, Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E Dergisi, Akademik Bakış Dergisi, sayı:31, Temmuz-Ağustos 2012.
- Arseven, Ali, Alan Araştırma Yöntemi, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, 4. baskı, 2001
- Aydemir, M. Ali, Tecim, Erhan,“Türk Toplumunda Aile ve Dinin Sosyal Sermaye Potansiyeli”, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 28/2012.

- Aydın, Mehmet Akif “Aile”, TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul: TDV.Yayınları,1992, 3/196.
- Aydın, Mustafa Kurumlar Sosyolojisi Kurumlara Başlangıç Çerçevesinde Bir Çalışma, İstanbul: Açılım Kitap 2013.
- Battal, Ahmet, Boşanma Sebepleri, Bilimsel Araştırma Projesi Uygulama Sonuçları, T.C.Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, İstanbul: Eflatun Yay., 2008.
- Bozbeyoğlu, A.Ç., Koyuncu, E., Kardam, F., Sungur, A.” Ailenin Karanlık Yüzü: Türkiye’de Ensest”, Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, c.13, s.1, Bahar 2010.
- Buhari, Muhammed b. İsmail, el-Camiu’s-Sahih, 2000.
- Canatan, Kadir, Yıldırım, Ergün, Aile Sosyolojisi: Bilimsel ve Kuramsal Çerçeve, 2. baskı İstanbul: Açılımlıkitap, 2011.
- Cin, Halil, İslam ve Osmanlı Hukukunda Evlenme, Ankara: Ankara Hukuk Fakültesi Yay. 1974.
- Çayboylu, İrfan, 2001 Yılı Aile Raporu, Ankara :T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yay., 2002.
- Çoşkun, Yemliha,Ortaöğretim Öğrencilerinin Öğrenilmiş Güçlükleri ve Aile İçi İlişkileri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2007.
- Demirkan, S., “Türk Aile Yapısının Korunması ve Güçlendirilmesinde Sivil Toplum Kuruluşları İle İşbirliğinin Önemi” . Aile ve Toplum. 9:92-94.
- Döndüren, Hamdi, Delilleriyle Aile İlmihali, İstanbul: Erkam Yay. 2012.
- Dönmezer, Sulhi, Toplumbilim, İstanbul: Beta Yay., 12. Bası, Ekim, 1999.

Erdentuğ, Aygen. “Avcı-Toplayıcı Toplumlarda Evlilik ve Akrabalık”, Aile Yazıları 4, Ankara :T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayını, 1990.

Erkal, Mustafa, Sosyoloji, 5. baskı, İstanbul: Dergah Yayınları, 1993.

Erdoğan, Nihat, “Endüstrileşme Sürecinde İşsizliğin Aileye Etkisi”, Aile Yazıları 2, Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayını, 1991.

Erten, Hayri, “Konya Şer’iyye Sicilleri Işığında Ailenin Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Yapısı(18.y.y. ilk yarısı)”, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay., 2001.

Fuat, Nazif, Him, Tuba, “Üniversite Öğrencilerinin İnternet Kullanım Durumları ve Saldırganlık Düzeyleri Arasında Korelasyon”, II. International Conference on Communication, Media, Technology and Design, 02-04 May 2013.

Giddens, Anthony Sosyoloji Kısa Fakat Eleştirel Bir Giriş, 4. Baskı, Ankara: Siyasal Kitap, 2012.

Güneş, Sadık, “ İnternet Kullanımı ve Aile” Araştırması, Ankara: T.C.Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları No: 133, 2008.

Günay, Ünver, Din Sosyolojisi, İstanbul: İnsan Yay., 2000.

Güran, Nesrin, “ Aile Hizmetleri”, Aile Yazıları 4, Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayını, 1991.

İslam İlmihali, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., c. II, 2004.

İslam’a Giriş, Ankara: TDV Yayınları, 2007.

İstatistiklerde Kadın 2012, TÜİK, Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matb., 2013.

- Jacobs, Dr. Michael, Ailenizin Sağlık Kılavuzu, Çev: Ayşe Bilge Dicleli, İstanbul: BZD Yayınları, 1998.
- Kadın Hakları ve Avrupa Birliği Mevzuatı, wwwremote.ikg.gov.tr (Erişim Tarihi: 8.05.2015)
- Kadına ve Aileye Yönelik Şiddet İnceleme Raporu, T.B.M.M.İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 24. dönem, 2.Yasama Yılı, 2011.
- Karasar, Niyazi ,Bilimsel Araştırma Yöntemi, 5.baskı,Ankara: 1994.
- Konya’da Hayat Tarzı, Sosyal Araştırmalar Merkezi Müdürlüğü, İstanbul, 2006: Genar.
- Marshall, Gordon, Sosyoloji Sözlüğü, (Çev: Osman Akınhay, Derya Kömürcü), Ankara: Bilim ve Sanat, 2009.
- Mensching, Gustav, Din Sosyolojisi, Çev:Mehmet Aydın, Konya: Nüve Kültür Merkezi, 2012.
- Neuman, W.Lawrence ,Toplumsal Araştırma Yöntemleri, Çev: Sedef Özge, İstanbul: Mas Matbaa, 4. baskı, 2010.
- Ögel, Kültegin, “Türkiye’de Madde Kullanım Bozukluklarının Yaygınlığı”, Türkiye Klinikleri J Int Med Sci 2005, 1(47)
- Ögel, Kültegin Madde Kullanımı ve Bağımlılığın Nedenleri, <http://www.ogelk.net/Dosyadepo/etyoloji.pdf>(Erişim Tarihi: 23.03.2015)
- Öğrencilerin Aile Beklentisi, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Baş. Yay., 2008.
- Özkaya, Cevat , Vatandaş, Celalettin, Türkiye’de Aile, İstanbul: Sekam Yayınları, 2010.

- Özen, Sevinç, “ Aile Kurumuna Bazı Sosyolojik Yaklaşımlar”, Aile Yazıları 1, Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayını, 1991.
- Özensel, Ertan, “Türk Toplumunda Çocuğun Yetiştirilmesinde Annenin Rolü: Konya Örneği”, Değerler Eğitimi Dergisi, 2(6), Konya: Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları,.
- Sadık, F., Adil Türkoğlu, Aile İçinde Çocuğa Uygulanan Disiplin Yöntemlerinin Ebeveyn ve Çocukların Algılayışlarına Göre İncelenmesi www.egitim.cukurova.edu.tr/myfiles/open.aspx?file=1226.pdf.
- Sardoğan, M., Karahan, E., T. Fikret, Evli Bireylere Yönelik Bir İnsan İlişkileri Beceri Eğitimi Programı'nın Evli Bireylerin Evlilik Uyum Düzeylerine Etkisi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, yıl: 2005, cilt: 38, sayı: 2.
- Sayın, Önal, Aile Sosyolojisi, İzmir: İzmir Ege Üniversitesi Yay.,1990.
- Sayın, Önal, “Aile İçi İlişkilerin Toplum ve Birey Boyutunda Çözümlemesi”, Aile Yazıları 4, Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayını, 1990.
- Sezen, Yümni, Sosyoloji Açısından Din, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1988.
- Solmaz, Bünyamin, Çapçioğlu, İhsan, Din Sosyolojisi Klasik ve Çağdaş Yaklaşımlar, 2. Baskı, Konya: Çizgi Kitabevi, 2009.
- Tarhan, N. Toplum Psikolojisi, 2. Baskı; İstanbul: Timaş Yayınları, 2010.
- Tolan, Barlas, Toplum Bilimlerine Giriş, Ankara: Savaş Yayınları, 1983.
- TÜİK, Aile Yapısı Araştırmaları, 2006, Ankara: T.C.Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü.
- TUBİM, EMCDDA 2013 Ulusal Raporu,Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi.

Turğut, Mustafa,(Edt), Türkiye’de Aile Değerleri Araştırması, Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Manas Baskı, 2010.

Turğut,Mustafa(Edt), Aile Yapısı Araştırması 2006, İstanbul: Diner Ofset,2010.

Türk Din Sosyolojisinin Temel Sorunları Sempozyumu, Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fak., Lider Matb, Çorum, 2005.

Türkarıslan, N. Boşanmanın Çocuklar Üzerinde Olumsuz Etkileri ve Bunlarla baş etmenin Yolları, Aile ve Toplum, Eğitim- Kültür ve Araştırma Dergisi, Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları, yıl:9,Cilt: 3, Sayı: 11.

Uslu, İbrahim, Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması, 2011, Ankara: Afşaroğlu Matbaası.

Yadsıman, Necla, Kur’an-Sünnet-Fıkıh Bağlamında Kadının Evlilikteki Hakları, İzmir: Kanyılmaz M,2003.

Yavuz, Sutay, Yüceşahin, Murat,“Türkiye’de Hanehalkı Kompozisyonunda Değişimler ve Bölgesel Farklılaşmalar”,Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, c.15,sayı.1,bahar 2012.

Yel, Ali Murat, “Türk İslamı”, İslamiyat, c.5, sayı 4, Ekim-Aralık 2012.

Yerinde Bilgi Edinme Projesi -Ülke Raporları-, Ankara: Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yay.

Yıldızhan, Begüm,Yıldızhan, Recep, Adalı, Ertan, Şahin, Sadık “2000-2004 Yıllarında İstanbul Göztepe Eğitim ve Araştırma Hastanesindeki Aile Planlaması Yöntemlerinin Değerlendirmesi”, Van Tıp Dergisi, c.15, sayı:4, Ekim/2008.

Yıldırım, A. Şimşek, H. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, 8. Baskı; Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2011.

Yılmaz, Sinan, Türkiye’de Ailenin Dönüşümü, 1.baskı, Ankara: Divan Kitap, 2012.

Zabun, Beyan “Temel Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin Sosyoloji Öğretim Programlarında Yer Alış Durumu”, Aile ve Toplum, c.5, s.11, Ankara T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları.

Öz Geçmiş

1979 yılında Aksaray'da doğdu. İlk öğrenimini Konya'da tamamladıktan sonra orta ve lise eğitimini aldığı Konya İmam Hatip Lisesinden 1996 yılında mezun oldu. 2001 yılında Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. Halen Konya İl Müftülüğünde Uzman Vaiz olarak Aile İrşat ve Rehberlik Bürosunda görev yapmaktadır. Arapça ve İngilizce bilmektedir. Evli ve 3 çocuk annesidir.